

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΟΜΙΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΤΟΣ 3ο, ΤΟΜΟΣ Β', ΤΕΥΧΗ 9-10: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1992

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ

Τριμηνιαίο Περιοδικό

Ιδιοκτησία
Ομίλων για τη Διεθνοποίηση
της Ελληνικής Γλώσσας

Εκδότης: Ευάγγελος Πετρούκης
Κρήνης 8 - Βύρωνα 162 31
Τηλ.: 7525.894

Υπεύθυνοι Σύνταξης:
Γουδέλης Ιωάννης
Βλοντάνη Κατερίνα
Λαθούρης Γεώργιος

Γραφεία:
Ακαδημίας 57
106 79 - τηλ.: 3610811

Υπεύθυνος Έκδοσης:
Εκδόσεις ΔΙΡΦΟΣ
Ακαδημίας 57
Αθήνα τηλ.: 3610811

Σελιδοποίηση στο Macintosh:
Grafheli, Βουλιαγμένης 13 και
Περραιβού 10, τηλ. 92.24.843 - 90.28.704

Συνδρομές:
Ετήσια Εσωτερικού 1.200 δρχ.
Ετήσια Οργανισμών 2.000 δρχ.
Ετήσια Τραπεζιών 4.000 δρχ.
Ετήσια Εξωτερικού:
α) Ευρώπης 8 ECU
β) Ασίας, Αφρικής,
Αμερικής, Αυστραλίας 10 δολ.

Τα μέλη των Ομίλων λαμβάνουν το
περιοδικό μας δωρεάν

Οι ενδιαφερόμενοι να εγγραφούν
συνδρομητές (ή μέλη του Ομίλου)
παρακαλούνται να απευθύνονται:

Ακαδημίας 57
106 79 τηλ.: 3610811
ΑΘΗΝΑ HELLAS

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Οι θέσεις μας,
β) Η προσπάθειά μας δεν
είναι ουτοπική 3-5
2. 'Η νέα Ευρώπη και η αναβίωση
της αρχαίας 'Ελληνικής γλώττης
και παιδείας (Α' Παγκόσμιο
Γλωσσικό Συνέδριο,
Δίον Πιερίας)
Federico Sagredo 5-19
3. Επιζές μαρτυρίες για το
προβάδισμα της Ελληνικής
έναντι της Λατινικής
(Α' Παγκόσμιο
Γλωσσικό Συνέδριο)
Αγγ. Πανωφοροπούλου 20-28
4. 'Η 'Ελληνική Δημοτική ως
γλώσσα πολιτισμού και
διεθνούς διπλωματίας μεταξύ
του 8ου και του 16ου αιώνα,
Σταμ. Στανίτσα 29-38
5. 'Ασάφεις, έλλείψεις και
λάθη τής γραμματικής μας,
Γιάννη Γαβρηλίδη 39-43
6. Importance and value of
the Greek language
John Siolas 44
7. Σπουδαιότητα και αξία
της Ελληνικής γλώσσας,
Ιωάννη Σιόλα 45
8. Ισοτιμία και Ισονομία
Αγγ. Πανωφοροπούλου 46-47
9. Η Μεγάλη Είδηση 48
10. Αλληλογραφία
α) Αλ. Μπαμπάτσικος &
Ευθύμιος Κουλουμπής 49
β) Communate Française
Universite de Mons-Hainaut 50
11. Ανακοινώσεις - Ειδοποίηση 51

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΜΑΣ

Από το προηγούμενο τεύχος του περιοδικού μας ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ αρχίσαμε τη δημοσίευση μιας σειράς άρθρων που αφορούν τις βασικές θέσεις μας επί των σπουδαιότερων θεμάτων της όλης προσπάθειάς μας.

Ήδη, μετά τη δημοσίευση του πρώτου θέματος με τον υπότιτλο «το ακοιμάτιστο της προσπάθειάς μας» (σελ. 315-316), προβαίνουμε στη δημοσίευση του δεύτερου θέματος με τον υπότιτλο

β) Η προσπάθειά μας δεν είναι ουτοπική

Οι περισσότεροι συνομιλητές στις διάφορες συζητήσεις, όταν είναι αμήνητοι στην προσπάθειά μας, αντιτάσσουν, μεταξύ άλλων επιχειρημάτων-αντιρροήσεων, και το επιχείρημα ότι η προσπάθειά μας είναι μεν θαυμάσια και αξιέπαινη, αλλά δεν είναι πραγματοποιήσιμη, είναι ουτοπική. Η λέξη ουτοπία προέρχεται από τη σύνθεση των δύο ελληνικών λέξεων ου-τόπος και εννοεί ότι δεν υπάρχει τόπος εφαρμογής της ιδέας, του σχεδίου κ.λπ. Η λέξη επλάσθη το πρώτον το 1516 από τον άγγλο πολιτειολόγο Θωμά Μουρ ή Μόρον και έχει ήδη διεθνοποιηθεί όχι μόνο στην Παγκόσμια επιστημονική ορολογία, αλλά και στην καθημερινή ζωή.

Βέβαια, δεν ισχυρίζεται κανείς ότι η προσπάθειά μας είναι εύκολο να υλοποιηθεί, κάθε άλλο μάλιστα, δεχόμεστε ότι είναι όχι απλώς δύσκολο αλλά πολύ δύσκολο, όχι όμως αδύνατο, ουτοπικό. Η αρχική ιδέα ξεκίνησε από την ανάγνωση του βιβλίου Πανευρώπη του Richard Coudenhove-Kalergi. Τούτο δημοσιεύτηκε το 1924 και μεταφράστηκε στην ελληνική το 1927, είχε δε ως προμετωπίδα τη ρήση: **«Παν μέγα ιστορικών γεγονός ήρχισεν ως ουτοπία και κατέληξεν εις πραγματικότητα»**. Και πράγματι ο συγγραφέας του βιβλίου, ο οποίος έχει κάποια συγγένεια με την ελληνική οικογένεια Καλλέργη, απεδείχθη προφητικός, αφού η πρότασή του να ενωθούν τα κράτη της Ευρώπης, διότι άλλως δεν έχουν ελπίδες επιβιώσεως, άρχισε να πραγματοποιείται πριν περάσει το δεύτερο τέταρτο του αιώνα μας και ετίθεντο τα θεμέλια, τα βάθρα της Ε.Ο.Κ. Να, λοιπόν, που μία ακόμη «ουτοπία» για τους «έξυπνους» της εποχής του Καλλέργη (1924), οι οποίοι θα γελούσαν ασφαλώς ειρωνικά όταν τον άκουγαν να αναπτύσσει τη θεωρία του, που γίνεται πραγματικότητα παρά τις τόσες και τόσες αντιξοότητες και τα μύρια εμπόδια που ετέθησαν και αναφύονται καθημερινώς. Και δεν αποτελεί μόνον η ΕΟΚ παράδειγμα-ορόσημο για την υλοποίηση μιας «ουτοπικής» ιδέας και μάλιστα σε μια γενεά, αλλά θα μπορούσε να αναφερθεί πλειάδα τρανών παραδειγμάτων, όπως το όραμα και το εγχείρημα του Δαίδαλου και του Ίκαρου, που σήμερα δεν είναι παρά ένας απλός περίπατος στο διάστημα, η προφητική φαντασία του Ιουλίου Βερν, που πρόλαβε τους επιστήμονες σε πολλές εφευρέσεις (υποβρύχιο, αεροπλάνο, διαστημικά ταξίδια). Ο κάθε αναγνώστης μπορεί κάλλιστα να ανακαλύψει πάμπολλα παραδείγματα, τόσο στο δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό βίο, όπου μερικές «ουτοπίες» για τους πολλούς έγιναν πραγματικότητες. Πόσες φορές δεν αναφωνούμε, όταν μιλάμε για κάτι δύσκολο, «αυτό δε γίνεται ούτε μία τοις εκατό!». Και όμως με την πάροδο του χρόνου, με την εξέλιξη της ζωής, αλλά και με τους αγώνες ορισμένων «αφελών», «ιδεολόγων» επιτυγχάνει το 1% κι αποτυγχάνουν τα 99%! Θα το αντιληφθεί ο κάθε αναγνώστης πολλές φορές στη ζωή του.

Το σφάλμα αυτών που σπεύδουν να αποκαλέσουν την προσπάθειά μας αδύνατη, ουτοπική, το λάθος αυτών των «ευφυών» είναι η σκέψη ότι οι Έλληνες απανταχού της γης είναι μόλις περί τα 15-16.000.000 και δεν είναι δυνατό να επιβληθεί η γλώσσα τους στα 6.000.000.000 περίπου των λαών της οικουμένης. Μα εδώ ακριβώς έγκειται το σφάλμα τους: Οι Έλληνες δεν επιδιώκουμε την επιβολή της γλώσσας μας στους άλλους Λαούς, αλλά τη διαφώτισή τους για τα πλεονεκτήματα της ελληνικής και την ικανότητά της να καλύπτει όλες τις σύγχρονες, αλλά και τις μελλοντικές ανάγκες όλων των Λαών καλύτερα από κάθε άλλη γλώσσα. Αν πεισθούν γι' αυτό, τότε θα την επιλέξουν, θα τη διαλέξουν μόνοι τους, όπως διαλέγουν όταν πηγαίνουν σε οποιαδήποτε αγορά το καλύτερο εμπόρευμα, ανάμεσα στα πολλά ομοειδή που υπάρχουν: έτσι όπως έγιναν διεθνείς οι λεγόμενοι Αραβικοί αριθμοί (1, 2, 3, 4,...) και όχι οι ελληνικοί (α', β', γ', δ',...) ή οι Λατινικοί (I, II, III,...). Διότι τελικά επικρατεί το σωστό, το καλύτερο, έστω κι αν ταλαιπωρούνται οι Λαοί επί αιώνες ή χιλιετίες από την «ευφυία» εκείνων που ειρωνεύονται τους ιδεολόγους, γιατί είναι ανθρωπάκια και δεν μπορούν να φθάσουν στα άλματα τους πρωτοπόρους. Αυτό γίνεται σε όλα τα πράγματα, μόνο που υφίστανται την άσκοπη ταλαιπωρία οι Λαοί. Διότι αλοίμονο αν δεν εγίνετο έτσι. Οι Λαοί δε θα προόδευαν, θα οπισθοδρομούσαν.

Θα επικρατήσει, λοιπόν, κάποτε η Ελληνική, γιατί είναι η πλουσιότερη και αρτιότερη γλώσσα. Όσο ενωρίτερα το συνειδητοποιήσουν αυτό οι Λαοί, τόσο το καλύτερο. Γι' αυτούς αλλά και για ολόκληρη την ανθρωπότητα, όσο καθυστερούν, ταλανίζονται άσκοπα κι αυτοί και οι απόγονοί τους. Ας περιορίσουν, λοιπόν, όσο μπορούν αυτή την ταλαιπωρία, ας την ελαττώσουν στο ελάχιστο, αν αγαπούν τους απόγονούς τους και θέλουν να τους δημιουργήσουν ένα καλύτερο μέλλον. Μπορούν! αρκεί να το θελήσουν.

Ύστερα, δε θα πρέπει να λησμονούν οι αυτοαποκαλούμενοι προσγειωμένοι, ρεαλιστές, ορθολογιστές κ.λπ. ότι Έλληνες δεν είναι μόνο 15-16 εκατομμύρια που έχουν ελληνική καταγωγή, είναι όλοι εκείνοι που είναι πραγματικά μορφωμένοι και καλλιεργημένοι και ασχολούνται με το ελληνικό πνεύμα και τον ελληνικό αλλά και τον παγκόσμιο πολιτισμό και είναι ομολογουμένως πολύ περισσότεροι από όσους φαντάζονται μερικοί.

Είναι επομένως πραγματοποιήσιμη η ιδέα και άπειρα τα οφέλη για ολόκληρο το ανθρωπινό γένος, αρκεί οι λαοί να αντιληφθούν το πραγματικό τους συμφέρον κι όχι εκείνο που τους προκατασκευάζουν οι επιτήδριοι. Από την ικανότητα των Λαών να συλλάβουν το μέγεθος της ωφέλειας που θα προέλθει από τη διεθνοποίηση της ελληνικής, θα εξαρτηθεί ο χρόνος της υλοποίησης της ιδέας μας.

Ίσως θα χρειασθούν δεκαετίες, ακόμη και αιώνες αν θέλετε, αλλά δεν αποκλείεται στην εποχή των πυραύλων και των κοσμοναυτών να έχουμε εκπλήξεις και αιφνιδιασμούς στην πραγμάτωσή της, τουλάχιστον εν μέρει στην Ευρώπη, αφού οι Λαοί της θα ευρεθούν πολύ σύντομα προ του διλήμματος να επιλέξουν μια γλώσσα για την Ενωμένη Ευρώπη.

Δεν είναι συνεπώς ουτοπική η προσπάθειά μας κι ας λένε οι απαισιόδοξοι τα τροπάρια τους. Εμείς δεν είμαστε λιβανιστές του παρελθόντος, είμαστε αγωνιστές για τη δημιουργία μέλλοντος, γιατί πιστεύουμε ότι ουτοπίες δεν υπάρχουν στη ζωή, κι όσοι τις επικαλούνται το κάνουν για να ψαλιδίζουν τα φτερά των Λαών. ❧

Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
στο Δίον Πιερίας (Κατερίνη 7, 8, 9 Σεπτεμβρίου 1990)

(συνέχ. εκ των προηγούμενων)

Ἡ νέα Εὐρώπη καὶ ἡ ἀναβίωσις
τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώττης καὶ παιδείσεως

Federico Krutwig Sagredo
Ἴσπανοῦ Καθηγητοῦ-Ἀκαδημαϊκοῦ

Εἰσὶν νῦν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ τρεῖς μεγάλοι πολιτισμοὶ κύκλοι, ὃ μὲν τῆς ἐλληνικῆς παιδείσεως, οἱ δὲ τῆς κινεζικῆς τε καὶ τῆς Ἰνδικῆς παιδείσεως. Ἦσαν ἄλλοι κύκλοι, οἱ νῦν ἀφανιζόμενοι, ὅπως οἱ τῆς Ἀμερικῆς τε καὶ οἱ τῆς Σουμερίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καίπερ τούτων ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸς δ' ἔτι τῆς Ἀσίας κατὰ μέρος ἐμφύχων ὄντων.

Αἱ διαφοραὶ τοίνυν ἀλλήλοις αὐτῶν τῶν ἡμετέρων νῦν τριῶν πολιτισμῶν μεγάλα εἰσὶν, καὶ δὴ ἐν τοῖς βασικοῖς πράγμασι. Αἱ νῦν ἐξετάσεις καὶ αἱ σπουδαὶ περὶ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνθρώπου ἡμῖν ἐδείκνυσαν, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος τρία ἀξιόλογα μέρη ἔχει, δύο ἡμισφαίρας, τὴν μὲν δεξιάν, τὴν δὲ ἀριστεράν, καὶ μεταξύ τοῖν δυοῖν μίαν γέφυραν, τὴν corpus callosum (ἱπποκάμπειος σύνδεσμος) καλουμένην καὶ τούτῳ τῷ δύο ἔχεται διαφόρα δυνάμεις ἐν αὐταῖς τοποθετημένας, τὰς μὲν τοῦ δεξιοῦ μέρους, τὰς οὖν διονυσιακάς λεγομένας, τὰς δὲ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους. Αὐταὶ μὲν οὖν αἱ λογικαὶ εἰσὶ, καὶ μετὰ ὀνομάτων οἴων τῶν τῆς ἐλληνικῆς Μυθολογίας, τὰς ἐρημικὰς καλεῖν δυνατοὶ ἂν εἴμεν. Διὰ τοῦτο οἱοί τ' ἐομέν λέγειν, ὅτι ἡ ἀντίθεσις μεταξύ τῶν δημιουργῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς οὐκ ἔστιν ὡσπερ ὁ Νίτσοῦ (Nietzsche) ἐπίστευεν εἶναι, μία ἀντίθεσις μεταξύ τῶν Ἀπολλωνικῶν καὶ τῶν Διονυσιακῶν δυνάμεων, ἀλλὰ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ εἶναι, μία δὴ ἀντίθεσις ἐστὶ μεταξύ τῶν διονυσιακῶν καὶ τῶν τοῦ Ἑρμοῦ. Καὶ ἡ βάσις τῶν Ἀπολλωνικῶν δυνάμεων ἡ γέφυρα τοῦ corpus callosum ἐστίν, καὶ τοῦτο οὕτως ποιεῖ τὴν ἰσορροπίαν μεταξύ τοῖν ἄλλοι.

Ταύτας τὰς χαρακτηριστικὰς τοιγαροῦν τὰς τοῦ Ἀπόλλωνος ἂν ἔχομεν ἐν τῷ **Μηδέν Ἄγαν**.

Ἐάν νῦν τούτου ἔνεκεν τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν τριῶν τῆμερον ἐν δίῳ ὄντων πολιτισμῶν ζητῶμεν, λέγομεν ἂν τὴν κινεζικὴν παιδευσιν τὴν τοῦ Ἑρμοῦ εἶναι, τὴν μὲν τῆς Λογικῆς, τὴν δὲ Ἰνδικὴν τὴν τοῦ Διονυσοῦ καὶ ἐν τέλει πάντων τὴν δὴ μέντοι ἐλληνικὴν, τὴνδε ὡσαύτως τὴν γὰρ τοῦ ζυγοῦ, τουτέστιν τοῦ **Μηδέν Ἄγαν** ὁρῶμεν οὖσαν... Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐλληνικῇ τέχνῃ τε καὶ ποιήσῃ ἀεὶ ἔχομεν τὸν Λόγον μετὰ τοῦ Βίου, καὶ τὴν ἰσορροπίαν τοῖν δυοῖν οὕτως πεποιημένην ὅπως ἂν εἴη ἔργον τοῦ Πνεύματος τῶν ἀθανάτων Θεῶν.

Τί ἐστὶν ἡ ἐθνικότης τῶν Λαῶν.

Οἱ ἄνθρωποι διαμερίζονται κατὰ ἐνίους παράγοντας εἰς μέρη ἐθνικά.

Τοῦτοι οἱ παράγοντες ἡ ἐθνικὴ γλῶττα ἐστὶ καὶ ἡ παιδείους, ἡ θρησκεία, ἡ φυλὴ, ἡ οἰκονομία, ἡ ἱστορία, κ.τ.λ.

Ἐν τούτοις, αἰεὶ ἡ ἐθνικὴ γλῶττα τε καὶ ἡ παιδείους οἱ παράγοντες οἱ ἀξιολογώτατοι καὶ σύμφεροί εἰσιν, καὶ ἡ θρησκεία δὲ μόνον τήμερον ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῖς καθυστεροῦσι ἀξιολογός ἐστίν.

Μετά τὴν ἐποχὴν τοῦ ῥωμαντισμοῦ καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἑρδέρους ὁ πρῶτος παράγων ἡ ἐθνικὴ γλῶττα ἐγένετο. Τήμερον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς κτήσεως τῆς καινῆς Εὐρώπης τὴν γὰρ ἡμετέραν παιδευσιν ἔχομεν ἐν τῷ πρώτῳ τόπῳ τιθεῖσαν, καὶ ταύτην τὴν παιδείαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν γλῶτταν καὶ παιδευσιν ὀρῶμεν οὖσαν. Αἱ ρίζαι καὶ τὸ στέλεχος τῆς Εὐρώπης ἡ ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ ἡ ἑλληνικὴ Λογοτεχνία εἰσιν. Καὶ ἡ Εὐρώπη μόνον πεποιημένη ἐστὶν τοῖς ἔθνεσιν, οἷς ἦλθεν ἡ ἑλληνικὴ παιδείους. Τὴν Εὐρώπην δυνάμεθα λέγειν τὸ δημιούργημα αὐτῆς. Τί ἂν δύναται εἶναι ἡ Εὐρώπη ἢ αὐριανὴ ἄνευ ταύτης δὲ παιδεύσεως; Σκότος οὖν πᾶς ὁ κόσμος παντάπασι γενήσοιτ' ἂν.

Τὸ ἔτος 1992 ἐστὶ ὁ χρόνος μᾶς ἤδη ἀρχομένης πραγματικότητος· τουτέστιν τῆς γεννήσεως τοῦ αἰῶνος τῆς Κυβερνητικῆς καὶ διὰ τούτου ἐνός ὄρου τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ἡ γενεὰ ταύτης τῆς ἐποχῆς ἦλθεν ἡμῖν τῇ ἡμέρᾳ ὅτε τὰ ἀγγλιστὶ chipps καλούμενα πλακίδια ἐφύσε καὶ μετὰ αὐτῶν ἡ τετάρτη γενεὰ τῶν ὑπολογιστῶν.

Ἄλλ' οἱ ὑλικοί πόροι τούτων τῶν πλακιδίων ὁμοῦ κατεχόντων τε καὶ φυλαττόντων τὴν πληροφορίαν οὐκ εἰσιν τὸ κύριον πρᾶγμα αὐτῶν, ὡς λέγει ὁ Λουδοβίκος Κουπφινιάλης ἐν τῷ διβλίῳ τῷ "La Cybernétique" καλουμένῳ (P.U.F., σ. 638).

«La Cybernétique appelle "information" toute action physique qui s'accompagne d'une action psychique...»

(μτφρ.) «Ἡ κυβερνητικὴ καλεῖ "πληροφόρηση" κάθε φυσικὴ ἐνέργεια που συνοδεύεται ἀπὸ ψυχικὴ ἐνέργεια...».

Ἐθέλω τούτο μέντοι ἐξηγήσασθαι τις λέγει ἡμῖν. (σ. 32)

«— information: l'ensemble d'un support et d'une sémantique

— sémantique: d'une information; l'effet psychique d'une information;

— support (ou forme) d'une information; le phénomène physique associé à une sémantique pour constituer une information»

(μτφρ.) «πληροφόρηση: τὸ σύνολο μίας στηρίξεως καὶ μίας σημαντικῆς

— σημαντικῆς μίας πληροφορήσεως: τὸ φυσικὸ ἀποτέλεσμα μίας πληροφορίας·

— στήριξη (ἢ μορφή) μίας πληροφορήσεως: τὸ φυσικὸ φαινόμενο που συνδέεται με μίαν σημαντικὴν προκειμένου να συσταθῆ μίαν πληροφορία».

Τοῦτο μέντοι σαφέστερον λέγει ἡμῖν (ἄ. 33) «C' est la sémantique qui constitue l'élément essentiel d'une information»

(μτφρ.) «Εἶναι ἡ σημαντικὴ που συνιστᾷ τὸ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο μίας πληροφόρησης».

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὑλικοῦ μέρους τῆς πληροφορίας πάνυ μὲν προέβηκε ἐν τῷ παρόντι καὶ οὕτως ἔοικεν ὅτι ἡ ταχύτης τῆς προόδου μάλα προέτεινε εἰς τὴν νέαν ἐποχὴν, οὕτως καὶ νῦν ἤδη ἐσμέν ἐν τῇ πέμπτῃ γενεᾷ τῶν ὑπολογιστῶν. Ἀλλὰ τῶν δὲ πραγμάτων τοσοῦτως ὄντων οὐκ ἐπιστάμεθα ποιεῖν τὴν ἀναγκαίαν ἀλλαγὴν τοῦ ἡμετέρου νοῦ, ὅπως γὰρ δρᾶν δεόμεθα, ἵνα μὴ εἰσώμεν εἰς τὸν νέον αἰῶνα τῆς Πληροφορίας, οἷοι δοῦλοι τῶν ροβόττων, ἀλλὰ τοῖοι δεσπότηαι ἀπάντων τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων.

Τούτου ἕνεκεν ὁ J.J.Σερβάν Σχρεΐβερος (J.J. Servan Schreiber), ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ "Le Défi Mondial" καλουμένῳ γράφει (p. 361) ὅτι

«— Les computers-on-a-chip (ordinateurs sur une pousse) de la quatrième génération sont ceux de la révolution informatique que nous vivons, qui est maintenant sur la voie de la conquête exponentielle de tous les domaines de production, d'activités, et simultanément, d'aide multipliée, domestiquée, aux facultés humaines.

— L'autre raison, pour concentrer notre réflexion sur ce stade du progrès, c'est la percée fulgurante des inventions dans le domaine des «matériels» informatiques, jusqu'aux microprocesseurs, ne représente plus que la partie la plus simple, la mieux maîtrisée, la moins coûteuse dans la conquête de ce nouvel univers qu'est la société informatisée. L'autre a pris grand retard: c'est la partie «immatérielle» celle qui ne peut plus être faite que de matière grise -domaine du logiciel, domaine des hommes dont l'approfondissement et l'étendue commencent l'efficacité des ordinateurs et de robots.

— Les microprocesseurs actuels, sans attendre leurs successeurs de la cinquième génération, fondent déjà la société informatisée. Sous la conduite irremplaçable de la pensée humaine qui peut, seule, nourrir le domaine du logiciel et, au-delà, tout l'environnement, le tissu social nouveau dans lequel les machines, aussi puissantes qu'elles soient, verrait le déploiement de leurs capacités bien vite bridé et limité»

(μτφρ.) «Οἱ computers-on-a-chip (υπολογιστές βασιζόμενοι σε μικροκυκλώματα) τῆς τετάρτης γενεᾶς εἶναι αὐτοὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς πληροφορικῆς που ζοῦμε, που τώρα βρίσκεται στο δρόμο τῆς ολοένα αυξανόμενης κατάκτησης ὅλων των τομέων τῆς παραγωγῆς, των δραστηριοτήτων καὶ ταυτοχρόνως τῆς πολλαπλῆς βοήθειας που υποτάσσεται στις ἀνθρώπινες ἀνάγκες.

— ἡ ἄλλη αἰτία, για να επικεντρώσουμε τὴ σκέψη μας σ' αὐτὸ τὸ στάδιο προόδου, εἶναι ἡ ἀστραπιαία διεξόδου των εφευρέσεων στον τομέα των "υλικῶν" τῆς πληροφορικῆς, μέχρι τα ολοκληρωμένα μικροκυκλώματα, δεν αντιπροσωπεύει παρά τὴν πλευρὰ τὴν πιο ἀπλή, τὴν περισσότερη ἐλεγχόμενη, με τὸ λιγότερο κόστος στα πλαίσια τῆς κατακτήσεως ἐνός καινούριου σύμπαντος, ὅπως εἶναι ἡ κοινωνία τῆς πληροφορῆσεως. Ἡ ἄλλη πλευρὰ ἔχει καθυστερήσει πολὺ: εἶναι ἡ «μη υλική» πλευρὰ, αὐτὴ που δεν μπορεῖ πλέον παρά να εἶναι φτιαγμένη ἀπὸ «μαῦρο» υλικό -ο τομέας του νοῦ,

τομέας των ανθρώπων των οποίων το βάθος και το εύρος επιτάσσουν την αποτελεσματικότητα των υπολογιστών και των «ρομπότ».

— Τα σύγχρονα ολοκληρωμένα μικροκυκλώματα, χωρίς να περιμένουμε τους διαδόχους τους τη πέμπτης γενεάς, θεμελιώνουν ήδη την κοινωνία της πληροφορικής, υπό την αναντιστατάτη καθοδήγηση της ανθρώπινης σκέψης που μπορεί, μόνη, να τροφοδοτήσει τον τομέα του νου και, από κει και πέρα, όλο το περιβάλλον, το νέο κοινωνικό ένδυμα στο οποίο οι μηχανές, όσο ισχυρές κι αν είναι, θα ερχόταν αντιμέτωπο με την ταχύτατη ελάττωση και τον περιορισμό των ικανοτήτων τους».

Οί άμερικανοί καίπερ οὐκ ὄντες πολύ σοφοί ἐν τῷ φιλοσοφικῶς προβάλλειν τῶν προβλημάτων ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι οἱοί τε εἰσὶν καὶ δὴ καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους ἦσαν - ἡ γὰρ δύναμις τοῦ προβάλλειν ἔφυνεν ἐν τούτῳ τῷ ἄστει- ἐωράκασι ὅτι νῦν δέ ταύτην τὴν δύναμιν μόνον ἔχουσι τὰ ἔθνη, ὅπου ἤλθεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλὰ δέ οἱ ἄμερικανοὶ μόνον ἐωράκασι ἓν μέρος ταύτης τῆς ἀληθείας. Οὕτως ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ MEGATRENDS καλουμένῳ ἐν τῇ Νέῃ Ὑόρκῃ ἐκδομένῳ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης Ναισβίττης (John Naisbitt) λέγει:

«We now mass-produce information the way we used to mass-produce cars.

In the information society, we have systematized the production of knowledge and amplified our brainpower. To use an industrial metaphor, we now mass-produce knowledge and this knowledge is the driving force of our economy».

(μτφρ.) «Τώρα κάνουμε μαζική παραγωγή πληροφορικής με τον ίδιο τρόπο που κάναμε κάποτε μαζική παραγωγή αυτοκινήτων.

Στην κοινωνία της πληροφορικής, έχουμε συστηματικοποιήσει την παραγωγή γνώσης και ενισχύσει τη δύναμη του εγκεφάλου μας. Και για να χρησιμοποιήσω μία μεταφορά από το διομηχανικό κόσμο, εμείς τώρα παράγουμε μαζικώς γνώση και αυτή η γνώση είναι η κινητήριος δύναμη της οικονομίας μας».

«The new source of power is not money in the hands of a few but information in the hands of many».

(μτφρ.) «Η νέα πηγή δύναμης δεν είναι πλέον τα χρήματα στα χέρια των λίγων αλλά η πληροφορική στα χέρια των πολλών».

«Unlike other forces in the universe, however, knowledge is not subject to the law of conservation: It can be created, it can be destroyed, and most importantly it is synergetic - that is, the whole is usually greater than the sum of the parts. Notes Peter Drucher: The productivity of knowledge has already become the key to productivity, competitive strength, and economic achievement. Knowledge has already become the primary industry, the industry that supplies the economy the essential and central resources of production. We need to create a knowledge theory of value to replace Marx' s obsolete labor theory. In an information economy, then, value is increased, not by labor, but by knowledge»

(μτφρ.) «Διαφορετικά από τις άλλες δυνάμεις του σύμπαντος, η γνώση δεν υπόκει-

ται στον νόμο της διατήρησης: Μπορεί να δημιουργηθεί, να καταστραφεί και το πιο σημαντικό είναι ότι το σύνολο είναι συνήθως ανώτερο από το άθροισμα των επιμέρους στοιχείων. Ο Peter Drucker σημειώνει: Η παραγωγικότητα της γνώσης ήδη αποτελεί το κλειδί της παραγωγικότητας, δύναμη ανταγωνιστική, και επίτευγμα οικονομικό. Η γνώση είναι πλέον η κύρια βιομηχανία, η βιομηχανία η οποία εφοδιάζει την οικονομία με τα ουσιαστικά και πρωτεύοντα υλικά παραγωγής. Είναι απαραίτητο να δημιουργήσουμε μια αξιολογική θεωρία της γνώσης για να αντικαταστήσει την απηρχαιωμένη εργατική θεωρία του Μαρξ. Σε μια οικονομία πληροφόρησης, λοιπόν, η αξία αποκτιέται όχι με την εργασία αλλά μέσω της γνώσης».

Καί τούτο τόσον ἀναγκαῖόν ἐστιν ὅσον ταύτης τῆς διαθέσεως λόγον διδόναι χρεῖα ἐστιν ὡς ὁ Ναισβίττης (J. Naisbitt) παρατιθείς τόν Λουδοβίκον Βίρκον λέγει «We are working ourselves out of the manufacturing business and into the thinking business».

(μτφρ.) «Εμείς οι ίδιοι αποχωρούμε από τη βιομηχανία των κατασκευών στη βιομηχανία της σκέψης».

Τούτου ἔνεκεν νῦν αἱ νέα πρόοδοι τε καί ἐξελίξεις τῆς μέν Κυβερνητικῆς τε καί τῆς Πληροφορίας, ὁμοῦ τῶν δέ ἐπιστημῶν τῆς Φύσεως καί τοῦ Νοῦ παρακαλοῦσιν ἡμᾶς ἵνα δλέπωμεν εἰς τάς Ἀθήνας τοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους καί δῆ καί εἰς τήν Ρώμην τῆς Αὐτοκρατορίας ὅπου οἱ μέν πολῖται οἱ ἡγεμόνες ἦσαν, οἱ ἄνθρωποι οἱ μορφωμένοι μετὰ μεγάλης καθόλου παιδεύσεως, καί οἱ δοῦλοι τῆς πόλεως οἱ ἄνθρωποι οἱ μόνοι ἔχοντες τήν γνῶσιν τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν καί τῶν εἰδικῶν πραγμάτων. Καίπερ ἄγνωῶν ταύτην τήν ἱστορικήν ἀλήθειαν ὁ Ναισβίττης, γράφει ἐν τῷ λεγομένῳ βιβλίῳ, ὅτι «The great lesson we must learn from the principle of high tec/high touch is a modern version of the ancient Greek ideal-balance».

(μτφρ.) «Το σημαντικό μάθημα που θα έπρεπε να διδαχθούμε από την αρχή της υψηλής τεχνολογίας/υψηλής αφής είναι μια σύγχρονη εκδοχή του αρχαίου ελληνικού ιδανικού-της ισορροπίας».

Ἡμῖν δῆ χρή σέσθαι τόν λόγον τοῦ μηδέν ἄγαν μεταξύ τοῖν δυοῖν πόλοιν. Ἄλλά δέ καίπερ μίαν ἀνάλυσιν ποιεῖν δυνάμενος ὁ Ναισβίττης δυνατόν οὐκ ἦν ποιεῖν μίαν σύνθεσιν ζωοποιούσαν, αὐτάρ ἐν τῷ ἡμίσει τοῦ βιβλίου λέγει ὅτι «The long-range perspective may signal the need to return to the ideal of a generalist education. If you specialize too much, you may find your speciality becoming obsolete in the long run. As a generalist, committed to lifelong education, you can change with the time» (p. 96)

(μτφρ.) «Αυτή η μακροπρόθεσμη προοπτική ίσως σημάνει την ανάγκη επιστροφής στην ιδέα μιας γενικότερης εκπαίδευσης. Αν ειδικευτείς πάρα πολύ, ίσως ανακαλύψεις ότι η ειδικότητά σου τελικά είναι απηρχαιωμένη. Ενώ με γενικές γνώσεις, πιστός στην μακροχρόνια μόρφωση, μπορείς με το πέρασμα του χρόνου και να αλλάξεις».

Ἄναγιγνώσκοντές γε τά ἄρθρα τούτου τοῦ βιβλίου ὀρῶμεν ἄν τούτον τόν ἀμερικαν-

νόν συγγραφέα τὰ πράγματα ἡμιτελῶς εὗρηκέναι, εἰ καὶ λέγει «I would argue that can't change unless you completely rethink what it is you are doing, unless you have a wholly new vision of what you are doing» (p. 87).

(μτφρ.) «Θα υποστήριζα ὅτι δεν μπορείς να αλλάξεις εάν δεν ξανασκεφτείς σχολαστικά τι ακριβῶς πράττεις, εάν δεν αποκτήσεις μια τελείως νέα εικόνα του τι πράττεις».

Εἰ τοῦτο ἀληθές μὲν ἔστι, σαφές δέ ὡσαύτως ἔστι ὅτι ἐκ τῶν ἀμερικανῶν μετὰ τῆς νῦν αὐτῶν παιδείως τῆς δευτεροβαθμίου διδασκαλίας οὐδένα ἄνθρωπον δυνατόν ἔσται ποιεῖν τὴν νῦν ἀναγκαίαν ἀλλαγὴν τῆς διανοίας, διότι αὐτὴ ἢ δίδαξις μάλιστα ταπεινὴ ἔστιν, ὥστε τοσαῦτα διδάγματα οὐκ ἔστι δυνατόν ἵνα ἐλευθερῶσι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἀπὸ τῶν ψυχικῶν δεσμῶν τῆς δουλείας, καὶ οὐ ποιοῦσιν ἐλευθέρους ἀνθρώπους μετὰ κριτικῆς γνώμης. Τοῦτο τὸ σύστημα τῆς ἀμερικανικῆς διδασκαλίας μέχρι τοῦ νῦν μόνον ὑπάρχειν δυνατόν ἦν, διότι τὸ κύριον μέρος τῆς δὴ παραγωγῆς ὑλικόν ἦν, καὶ οὕτως τὰ ἐλλείμματα αὐτοῦ τοῦ συστήματος εὐκόλως διὰ τῶν πράξεων τῶν brain trust καλουμένων συλλόγων ἠφάνιζον. Νῦν γάρ οὔν, τὸ κύριον μέρος οὐκ ἔστι τὸ ὑλικόν, ἀλλὰ δέ τὸ λογικόν, καὶ δὴ καὶ ἡ μεγίστη μεταβολὴ τοῦ αἰῶνος τῆς Κυβερνητικῆς ἢ χρῆσις τῆς πληροφορίας ἀντὶ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ δημιουργία τῆς πληροφορίας καρπὸς τοίνυν τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἀνθρώπων ἔστιν.

Ἐν τῇ μὲν πληροφορίᾳ ἡ ἀξιολογώτατη οὐσία ἡ σημαντικὴ ἑαυτῆς δὴ ἔστιν, καίπερ τούτου μέχρι τήμερον οὕτως ὄντος αἱ μέγιστα προόδοι γ' ἐν τῷ ὑλικῷ μέρει τῶν ὑπολογιστῶν πεπραγμένα εἰσὶ, ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν τῷ ἐρείσματι ὑπάρχοντα τὸ πλεῖστον ἔργα τοῦ αἰῶνος τῆς τεχνολογίας ἔστιν τοσοῦτως ὥστε καὶ τὰ ρόβotta ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔργα τῆς μηχανικῆς ἔστιν, καὶ ἐν τούτοις ἕως τήμερον ἡ καλουμένη τεχνητὴ νοημοσύνη μάλιστα σμικρὰ ἔστιν. Καίπερ τούτων τῶν πραγμάτων τοσοῦτων ὄντων τὸ μέλλον τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ παραγωγῇ τοῦ software τουτέστιν τοῦ λογικοῦ μέρους τῆς πληροφορίας συνίσταται. Οὕτως ὁ Ναισιβίττης εἶπε κατὰ τῶν συγγραφότων περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ μέλλοντος, κατὰ τῶν ἀεὶ ὀδυρομένων περὶ τῶν δυστυχιῶν τοῦ νέου αἰῶνος.

«Economists predict gloom because they focus on industrial companies; that's like predicting a family structure by watching only the grandparents. Instead of constantly bemoaning the loss of the old industries, we must explore the adventurous new technologies: electronics, biotechnology, alternative energy sources, mining of the seabeds, robotics, and more. Ten years from now, the electronics industry will be bigger than auto and steel are today. The United States alone will need a million or more programmers of software by the end of the decade».

(μτφρ.) «Οἱ οικονομολόγοι προμηνύουν σκότος διότι στρέφουν τὴν προσοχὴν τους στις βιομηχανικὲς εταίριες· εἶναι σαν να κάνουν προβλέψεις για μια οικογένεια κοιτάζοντας μόνο τὴ ζωὴ τῶν προγόνων τους. Καὶ ἀντὶ να θρηνεῖ κανεὶς συνεχῶς τις χαμένες βιομηχανίες, θα πρέπει να ἐξερευνησοῦμε τις συναρπαστικὲς νέες τεχνολογίες: ηλεκτρονικά, βιοτεχνολογία, ἄλλες πηγές ἐνέργειας, τὸν ορυκτὸ πλοῦτο τοῦ βυθοῦ, αὐτοματοποίηση καὶ ἄλλα. Στα ἐπόμενα δέκα χρόνια, ἡ βιομηχανία τῶν ηλεκτρονικῶν θα ἔχει ξεπεράσει τις σημερινὲς βιομηχανίες αὐτοκινήτων καὶ σιδήρου. Μόνον οἱ

Ηνωμένες Πολιτείες θα χρειάζονται περισσότερο από ένα εκατομμύριο προγραμματιστές ως το τέλος της δεκαετίας».

Ούτωςδε ὁ Ναισιβίτης μετὰ ἑνός ἀμερικανικοῦ νοῦ μόνον οἶός τ' ἔστιν βλέπειν ὅτι οἱ μὲν προγραμματισταὶ καίπερ πολλοὶ ἀναγκαῖοι εἰσὶ, ἀπολανθάνεται γάρ ὅτι οὔτοι μόνον βοηθεῖται τῆς νέας τέχνης ἐν τῇ νέᾳ κοινωνίᾳ εἰσίν, οἱ δὲ ἀληθῶς τὴν νέαν κοινωνίαν ποιοῦντες τὰ ἄτομα σὺν κυττάρους συλλογιζομένοις εἰσίν. Οἱ προγραμματισταὶ μόνον οἶοι τ' εἰσίν τὰ ὑπὸ τῶν συλλογιζομένων ἐγκεφάλων ἐφευρημένα εἰς ἀπλᾶ συστήματα τῶν καλουμένων γλωττῶν ὑπολογιστικῶν μεταβάλλειν, ἀλλὰ οὔτως μέντοι ποιούντων τῶν γε προγραμματιστῶν, ὁ πλουτὸς τε καὶ ἡ πολυτέλεια μιᾶς φυσικῆς γλώττης τε καὶ γραμματικῆς οὔτω σφόδρα συνεσταλμένοι γίνουσι ὥστε μόνον ὡς ἀπλούστατα δὲ προστάγματα τοῖς κυσίᾳ δεδομένα τυγχάνουσι... Τοῦτου ἕνεκα μέγαν κίνδυνον ἔχομεν ἕάν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀγγλιστὶ hackers καλούμενοι, πάσας τὰς ἡμέρας ἔμπροσθεν μιᾶς ὀθόνης διάγωσιν ὡσαυτῶσι δλάκας γάρ γενήσονται διότι ὡς ὁ Ἄδαμος Σιάπφης (Ad. Schaff) λέγει ἐν τῷ βιβλίῳ «Langage et connaissance» «A la lumière de nos précédentes considérations au sujet du caractère linguistique de la pensée conceptuelle, il est évident que le langage exerce une action aussi bien sur la production scientifique et technique que sur la production artistique (principalement sur la littérature, mais aussi sur la musique et la peinture). Nous avons déjà constaté qu'il serait impossible d'exprimer et de penser la théorie de la relativité dans la langue d'une tribu primitive australienne». («Langage et Connaissance») (p. 245).

(μτφρ.) «Γλώσσα καὶ γνώση». «Υπὸ το φῶς τῶν προηγούμενων εκτιμήσεών μου σε σχέση με το γλωσσολογικὸ χαρακτῆρα τῆς νοητικῆς σκέψης, εἶναι προφανές ὅτι ἡ γλώσσα ασκεῖ ἐπίσης ἐπίδραση καὶ σὴν επιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ παραγωγή καθὼς καὶ σὴν καλλιτεχνικὴ παραγωγή (κυρίως σὴν λογοτεχνία, ἀλλὰ καὶ σὴν μουσικὴ καὶ σὴν ζωγραφικὴ ἐπίσης). Ἐχομε ἤδη ἐπισημάνει ὅτι θα ἦταν ἀδύνατο νὰ εκφράσουμε καὶ νὰ συλλάβουμε τὴ θεωρία τῆς σχετικότητας σὴν γλώσσα μιᾶς πρωτόγονης φυλῆς τῆς Αυστραλίας». («Γλώσσα καὶ Γνώση» σελ. 245).

Ἐκ τῆς ἀπορίας ὅτι ὁ δὴ πρῶτος ἀνθρωποειδὴς ἔτυχεν τὴν ἐννοητικὴν γλῶτταν δ' ἔχων, ἄρχεται τιθεῖς μετὰ τῆς μὲν ἐννοήσεως ἀνθρώπου καὶ τοῦ δ' ἐξωκόσμου εἰς διαλογικὸν τρόπον συνδεδεμένον ὑπὸ ἀκουστικῶν συμβόλων, τουτέστιν ὑπὸ τῶν λόγων καλουμένων. Διὰ τοῦτο ὁ γερμανὸς Διδάκτωρ Βόλντος λέγει ἐν τῷ βιβλίῳ «Sprache und Erziehung»: ὅτι «Ob die Sprache eines Menschen arm oder reich, ungliedert oder differenziert, chaotisch oder klar geordnet, verschwommen oder deutlich bestimmt ist, ebenso arm oder reich, chaotisch. Oder geordnet, verschwommen oder bestimmt ist auch der Mensch der sie spricht».

Διότι ὁ ἄνθρωπος οὔτως τὸν κόσμον βλέπει, ὅπως καὶ ἡ ἑαυτοῦ γλῶττα μορφωμένη τε καὶ παρεσκευασμένη ἂν τυγχάνοι οὔσα.

«In der Sprache vollzieht sich aber nicht nur die Erschließung der Welt, auch der Mensch selber entwickelt sich zu seinem eignen Wesen erst deutlich durch die Sprache» (p. 181).

«Γλώσσα και Αγωγή»

(μτφρ.) «Αν η γλώσσα ενός ανθρώπου χαρακτηρίζεται φτωχή ή πλούσια, ή διαφοροποιημένη, χαοτική ή διανυγής, συνταγμένη, χασματώδης ή ευκρινής, έτσι ακριβώς χαρακτηρίζεται και ο άνθρωπος ο οποίος την ομιλεί: φτωχός ή πλούσιος, ατελής ή τέλειος, χαοτικός ή εύγλωττος.

Στο πλαίσιο της γλώσσας όμως δεν πραγματοποιείται μόνο η συνολικότητα του κόσμου, αλλά και ο ίδιος ο άνθρωπος εξελίσσεται ακριβέστατα σε μια προσωπικότητα μοναδική μέσω της γλώσσας».

Δηλαδή ο Ίωσηφ Βαιζεμδαύμης (Joseph Weizenbaum) του Μ.Ι.Τ. λέγει ἡμῖν «For human socialization it is grounded in the biological constitution common to all humans, it is strongly determined by culture. And human cultures differ radically among themselves... (Joseph Weizenbaum «Computer Power and Human Reason» p. 224. Καί ἤδη ὁ Βενιαμίν Λέης Ουόρφης (Benjamin Lee Whorf) ἐρώτησε: «Which was first; the language patterns or the cultural norms? In main they have grown up together, constantly influencing each other. But in this partnership the nature of the language is the factor that limits free plasticity and rigidifies channels of development in the more autocratic way. This is so because a language is a system, not just an assemblage of norms».

(Benjamin Lee Whorf. «Language, Thought, and Reality.» p. 156)

(μτφρ.) «Η ανθρώπινη κοινωνικότητα παρ' ότι πηγάζει από τη βιολογική φύση η οποία είναι κοινή σε όλους μας, επηρεάζεται αφάνταστα από την παιδεία. Και μια ανθρώπινη παιδεία διαφέρει ριζικά από μιαν άλλη (Joseph Weizenbaum «Computer Power από Human Reason» p. 224) και ἤδη ο Β.Λ.Ο. ἐρώτησε: Ποιο προηγείται: τα γλωσσικά σχήματα ή οι κανόνες του πολιτισμού; Ουσιαστικά αναπτύχθηκαν ταυτόχρονα, και συνεχώς αλληλοεπηρεάζονται. Αλλά σε αυτού του είδους τη συνεργασία, η φύση της γλώσσας είναι η δύναμη που περιορίζει την ελεύθερη μετατροπή και δεν επιτρέπει την αλλαγή διόδων ανάπτυξης με πιο αυταρχικό τρόπο. Αυτό συμβαίνει διότι η γλώσσα είναι σύστημα και όχι απλά ένα σύνολο κανόνων».

Αὕτη γάρ ἡ δύναμις τῆς γλώττης οὐ μόνον ἐξηγηματική ἐστίν τοῦ ἔξω κόσμου, ἀλλά καί δύναμις δημιουργική τοῦ καθόλου κόσμου καί ἡμᾶς διά τοῦτο ποιεῖ μανθάνοντας καί γινώσκοντας ὅτι οὐ πᾶσαι αἱ γῶνται ἰσοτιμοί εἰσιν.

Καί αἱ διαφοραὶ ἀπάντων τῶν γλωττῶν ἐν τοῖς λόγοις τε καί ἐν τῇ Γραμματικῇ, καί δὴ ἐν τῇ γάρ Φιλοσοφίᾳ τῶν δέ μορφῶν τῆς γλώττης ὑπάρχουσι, καί οὕτως μία γῶντα ἐντελεστέρα τῆς ἄλλης ἐστίν. Διά τοῦτο γάρ λέγει ὁ δέ Βανδρίας (Vandryes) τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων ἐν τῷ αὐτοῦ διβλίῳ Le Langage, μετὰ μίαν ἐξέτασιν τοῦ ὀνόματος διαφόρων γλωττῶν, πασῶν γλωττῶν ἀρίστην τε καί εὐφυστάτην τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν γλωτταν εἶναι.

Ὁ Βενιαμίν Λέης Ουόρφης γέγραφε περὶ τῆς ἰδέας τοῦ χρόνου καί τοῦ χώρου τε καί ὕλης ὅτι «The right answer is: Newtonian space, time, and matter are no intuitions. They are receipts from culture and language. That is where Newton got them.

Our objectified view of time is, however, favorable to historicity and everything connected with the keeping of record»

(μτφρ.) «Η σωστή απάντηση είναι: Ο Νευτονικός χώρος, χρόνος και ύλη δεν είναι απλά διαίσθηση. Είναι δέκτες του πολιτισμού και της γλώσσας. Εκεί τα ανακάλυψε ο Νεύτονας.

Η αντικειμενική μας γνώμη για το χρόνο είναι πάντως ευνοϊκή όσον αφορά την ιστορικότητα και ό,τι έχει σχέση με την τήρηση καταγραφών».

Ό γάρ Σιάπφης (Schaff) ούτως καί λέγει «Quoi qu'il en soit, une chose est certaine: le système d' une langue définit dans un certain sens notre vision du monde (p. 22) "Υστερόν τε λέγει «Enorme est la puissance avec laquelle la phylogenèse agit sur l' ontogenèse l' expérience des générations passées influence notre expérience individuelle. Ce que le langage - dans son unité avec la pensée- distingue dans la réalité, existe objectivement, mais l' image du monde peut en tenir compte d' une telle ou autre manière, ou ne pas en tenir compte du tout. Et c' est dans ce sens modéré que la langue "crée" effectivement l' image de la réalité» (p. 225).

(μτφρ.) «Ό,τι κι αν συμβαίνει, ένα πράγμα είναι βέβαιο: το σύστημα μιας γλώσσας καθορίζει κατά μια έννοια τη θεώρησή μας για τον κόσμο (σελ. 22)...

Τεράστια είναι η επίδραση που ασκεί η η Φυλογένεση στην Οντογένεση, η εμπειρία των παρελθουσών γενεών επηρεάζει την ατομική μας εμπειρία. Αυτό που διακρίνει τη γλώσσα - στην ενότητά της με τη σκέψη - από την πραγματικότητα, είναι ότι αυτή υπάφχει αντικειμενικά, αλλά η εικόνα μας για τον κόσμο μπορεί να ανταποκρίνεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ή να μην ανταποκρίνεται καθόλου. Και είναι ακριβώς μέσα στα πλαίσια αυτής της περιορισμένης οπτικής που η γλώσσα "δημιουργεί" με αποτελεσματικό τρόπο την εικόνα της πραγματικότητας». (σελ. 225)

Διά ταύτην τήν αίτιαν αί σπουδαί αί κλασσικαί ούτως αξιόλογοί εισί καί μέντοι ή σπουδή τών κλασσικών γλωττῶν. Αύται μέν αί γλωτται ἔχουσι κατασκευάς, ἅς οὐχ αί νέαι γλωτται διετήρουν. Ἐν γε τῷ "LE LANGAGE" βιβλίῳ ὁ Ἰωσήφ Βανδρίας (Joseph Vandryes), ἔγραψε:

«Certes, des langues modernes comme l' anglais ou le français ont une souplesse, une aisance, une flexibilité extrêmes. Le français se recommande notamment par son exactitude et sa clarté. Bien loin de tolérer les licences, les exagérations. Les éclats approuvés par certaines langues voisines, il recherche en tout une précision telle qu'il n' admet rien, comme dit Voltaire, qui ait besoin de glose ou d' excuse. Mais peut-on soutenir que des langues **anciennes comme le grec** ou le latin lui soient inférieures? Et s' il fallait choisir entre toutes celle qui mérite la palme, qui donc oserait sacrifier le grec? **Cette langue est d' essence divine**: quand une fois en a goûté la saveur, on trouve toute autre langue ou fade ou amère. Il n' est pas question des idées que cette langue a servi à exprimer, de cette littérature qui est une école de sagesse et de beauté, un "trésor des-remèdes de l' âme", comme disaient les Egyptiens. En effet, la forme extérieure de la langue grècque est elle - même pour l' esprit un incomparable instrument de jouissance. L' harmonie du rythme et la grâce des sons, la richesse du vocabulaire ne sont même pas ses plus

précieuses qualités. Sur le terrain grammaticale, le grec se recommande entre toutes les langues par la précision de ses morphèmes qui rend lucide la formation des mots, par la souplesse légère de sa syntaxe qui donne à la pensée toute sa valeur, qui en suit toutes les ondulations, qui en laisse voir dans sa transparence, toutes les nuances. **Jamais plus bel outil a été forgé exprimer une pensée humaine**» (p. 376)

(μτφρ.) «Οπωσδήποτε, διάφορες σύγχρονες γλώσσες, όπως η αγγλική ή η γαλλική, έχουν μια ελαστικότητα, μια άνεση, μια εξαιρετική ευλυγισία. Η γαλλική διακρίνεται σαφώς για την ακρίβεια και τη διαύγιά της. Χωρίς να ανεχθούμε σε καμία περίπτωση τα συντακτικά λάθη, τις υπερβολές, τις επιδράσεις από ορισμένες (συγγενικές γειτονικές) γλώσσες, η γαλλική αναζητά πρωτίστως μια τέτοια ακρίβεια που δεν αποδέχεται τίποτε, όπως λέει ο Βολταίρος, που να επιδέχεται διασάφηση ή δικαιολογία. Θα μπορούσαμε όμως να υποστηρίξουμε πως **αρχαίες γλώσσες, όπως η ελληνική ή η λατινική** είναι κατώτερες της; Και αν χρειαζόταν να διαλέξουμε ανάμεσα σ' όλες αυτήν που αξίζει τον στέφανο της νίκης, ποιος τέλος πάντων θα τολμούσε να θυσιάσει την ελληνική; **Αυτή η γλώσσα μετέχει θείας ουσίας**: όταν για μια φορά γευτείς τη σοφία της, βρίσκεις κάθε άλλη γλώσσα ξεθωριασμένη ή στυφή. Δε γίνεται βέβαια λόγος για τις ιδέες που αυτή η γλώσσα συντέλεσε ώστε να εκφραστούν, για τη λογοτεχνία της που είναι σχολείο συνέσεως και ομορφιάς, ένας «θησαυρός από φάρμακα για την ψυχή», όπως έλεγαν οι Αιγύπτιοι. Τελικά, η εξωτερική μορφή της ελληνικής γλώσσας είναι από μόνη της σε ό,τι αφορά το πνεύμα ένα ακαταμάχητο μέσο ηδονής. Η αρμονία του ρυθμού και η χάρη των ήχων, ο πλούτος του λεξιλογίου δεν είναι καν οι πιο ξεχωριστές αρετές της. Στο επίπεδο της γραμματικής, η ελληνική διακρίνεται από όλες τις άλλες γλώσσες για την ακρίβεια των μορφημάτων που καθιστά διαυγή τη διαμόρφωση των λέξεων, με την ανάλαφρη ευλυγισία της συντάξεώς της που αποδίδει στη σκέψη όλη της την αξία, που ακολουθεί όλα τα «τσακίσματα», που πρέπει να αντιληφθούμε στο διάβα της, όλες τις πτυχές. **Ποτέ δεν σφουρηλατήθηκε ωραιότερο μέσο για να εκφρασθεί μια ανθρώπινη σκέψη**». (σελ. 376)

Καί ει τούτο εἰς ἱστοριογράφος λέγει, δύο γλωττολόγοι ὡς ὁ Λ. Λαυράνδης καί ὁ Α. Λαῦρας (L. Laurand y A.Lauras) πρὸς δέ τούτοις τίθητον «La syntaxe de la prose ATTIQUE (Ve et IVe siècles av., J.-C.) représente le plus parfait développement de la langue. C' est l' époque CLASSIQUE. Le caractère de la syntaxe à cette époque est d' être à la fois très simple et très riche. Un petit nombre de constructions, répondant aux divisions logiques de la pensée, permettent, par leurs diverses combinaisons, d' exprimer les nuances de ses les plus délicates.

La syntaxe des modes, complétée par l' emploi de «άν» et des autres particules, est, pour l' expression des idées, un instrument d' une précision et d' une souplesse qui probablement n' ont jamais été égalés» (p. 552)

(μτφρ.) «Η σύνταξη του αττικού πεζού λόγου (5ος και 4ος αι. π.Χ.) αντιπροσωπεύει την τελειότερη εξέλιξη της γλώσσας. Είναι η κλασσική εποχή. Ο χαρακτήρας της συντάξεως εκείνης της εποχής είναι συνάμα πολύ απλός και πολύ πλούσιος. Ένας μικρός αριθμός γλωσσικών συμπλεγμάτων, που αντιστοιχούν στις διάφορες λογικές

υποδιαιρέσεις της σκέψης, επιτρέπουν, με τις διάφορες συνθέσεις τους, να εκφραστούν οι πιο λεπτές πτυχές της σκέψης.

Η σύνταξη των εγκλίσεων, που συμπληρώνεται με τη χρήση του «άν» και άλλων μορίων, αποτελεί, για την έκφραση των ιδεών, ένα μέσο ασυναγώνιστης πιθανότητας ακρίβειας και ευλυγισίας» (σελ. 552)

Εἰ οὕτως οἱ σπουδάζοντες τῶν ἐπιστημῶν τοῦ νοῦ λέγουσιν, ἐπαινοῦντες τὴν κλασικὴν ἑλληνικὴν γλῶτταν τοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους, οὐ μόνον οὗτοι ἀλλὰ καὶ μᾶλλον γε σοφοὶ πολυμαθεῖς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, τοιοῦτοι ὡς ὁ γερμανὸς Βέρνερ Εἰσενβέργης, λέγουσιν ὅπως περὶ μεγάλης ἢ συγγένειας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Φύσεως μετὰ τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐστίν.

«Welche Gründe sind es, die von den Vertretern des humanistischen Gendankens immer wieder für die Beschäftigung mit den alten Sprachen und der alten Geschichte angeführt werden? Da wird zunächst mit Recht darauf hingewiesen, daß ja unser ganzes kulturelles Leben, unser Handeln, Denken und Fühlen in der geistigen Substanz des Abendlandes wurzelt, also in dem geistigen Wesen, das in der Antike begonnen hat, an dessen Anfang griechische Kunst, griechische Dichtung und griechische Philosophie stehen...» (p. 36)

«Dann wird etwa als zweites betont, daß die ganze Kraft unserer abendländischen Kultur herührt und immer hergerührt hat von der engen Verbindung zwischen prinzipieller Fragestellung und praktischem Handeln. Im praktischen Handel sind andere Völker andere Kulturkreise ebenso erfahren gewesen wie die Griechen. Das aber, was das griechische Denken vom ersten Augenblick an unterschieden hat vom Denken anderer Völker, war die Fähigkeit, eine gestellte Frage ins Prinzipielle zu wenden, um damit zu Gesichtspunkten zu kommen, die das bunte Vielerlei von Erfahrung ordnen um dem menschlichen Denken zugänglich zu machen können.

Diese Verbindung von prinzipieller Fragestellung und praktischem Handeln hat das Griechentum vor allem ausgezeichnet, und sie hat dann noch einmal beim Aufbruch des Abendlandes in der Renaissance im Mittelpunkt unserer Geschichte gestanden und die moderne Naturwissenschaft und Technik hervorgebracht. Wer sich mit der Philosophie der Griechen beschäftigt, der stößt also auf Schritt und Tritt auf diese Fähigkeit zur prinzipieller Fragestellung, und er kann sich so beim Lesen der Griechen im Gebrauch des stärksten geistigen Werkzeuges üben, das das abendländische Denken hervorgebracht hat. Insofern kann man also sagen, daß wir im humanistischen Gymnasium etwas sehr Nützliches lernen» (36-37)

(μτφρ.) «Ποιες είναι οι αιτίες οι οποίες καθοδηγούν τους αντιπροσώπους του ανθρωπίνου πνεύματος πάντοτε να ασχολούνται με τις αρχαίες γλώσσες και την αρχαία Ιστορία; Δικαιολογημένα επισημαίνεται ότι ολόκληρη η πολιτιστική μας ζωή, οι δραστηριότητες, η σκέψη, τα αισθήματα έχουν τις ρίζες τους στον πνευματικό πολιτισμό της δύσης, δηλαδή στην πνευματική ζωή που άρχισε στην αρχαιότητα, στην αρχή της ιστο-

ρίας στέκονται η ελληνική τέχνη, η ελληνική ποίηση και η ελληνική φιλοσοφία». (σελ. 36).

(μτφρ.) «Σαν δεύτερο επισημαίνεται ότι όλη η δύναμη του δυτικού πολιτισμού πηγάζει -πάντοτε πήγαζε- από το στενό σύνδεσμο μεταξύ: αξιωματικού τρόπου θέσεως των ερωτήσεων και πρακτικής ενέργειας (πράξης).

Στην πράξη υπήρχαν κι άλλοι λαοί, άλλοι πολιτιστικοί κύκλοι ομοίως έμπειροι με τους Έλληνες.

Αυτό όμως που από την πρώτη στιγμή διαφοροποίησε την ελληνική σκέψη από τη σκέψη των υπόλοιπων λαών ήταν η οξύνουα της στροφής ενός θετού ερωτήματος σε αξιώματα και έτσι να φθάσουν σε ιστορικά σημεία, τα οποία ταξινομούν την ποικιλία της εμπειρίας ούτως ώστε να γίνει προσιτή στην ανθρωπινή σκέψη.

Αυτή η σύνδεση αξιωματικού τρόπου θέσεως των ερωτήσεων και πράξης διέκρινε πάνω απ' όλα τον Ελληνισμό· μετέπειτα με την αναζωογόνηση του δυτικού κόσμου στην Αναγέννηση έλαβε ακόμα μια φορά την κορυφαία θέση στην ιστορία μας και έφερε επίσης στο προσκήνιο-επιφάνεια τη σύγχρονη φυσική και τεχνική.

Όποιος ασχολείται με τη φιλοσοφία των Ελλήνων καταλήγει σταδιακά σ' αυτή την οξύνουα του αξιωματικού τρόπου θέσεως των ερωτήσεων και μπορεί έτσι να εξασκηθεί στο δυνατότατο πνευματικό δημιούργημα με την ανάγνωση (των έργων) των Ελλήνων, τα οποία έφεραν στην επιφάνεια τη δυτική σκέψη.

Έτσι λοιπόν μπορούμε να πούμε πως μαθαίνουμε κάτι πολύ ωφέλιμο στο ανθρωπιστικό Γυμνάσιο». (σελ. 36-37).

Τήν γνώμην μὲν σχολιάσας πολλῶν τῶν συγχρόνων θεωρίας ποιούντων, τῶν ἄνευ ἀληθοῦς σοφίας μόνον σύγχυσις ποιούντων, λέγει δὴ αὐτός ὁ γερμανός πολυμαθὴς κατὰ τῶν πίστιν ἔχόντων ὅτι τοῖς συγχρόνοις ἀνθρώποις ἀνάγκη ἂν εἴη ἐν πρώτοις τὰς μὲν νῦν γλώττας μανθάνειν καὶ τὰς δὲ πρακτικὰς γνώσεις κτᾶσθαι, ὁ μὲντοι Βέρνερ Εἰσενδέργης ἀνταποκρίνεται:

«Das mag vielleicht richtig sein für viele Menschen, die später im Leben eine rein praktische Tätigkeit, ausüben, und die nicht selbst an der geistigen Gestaltung unserer Zeit mitwirken wollen. Wer sich aber damit nicht begnügen will, wer in irgendeinem Fach, sei es der Technik oder der Medizin, den Dingen auf den Grund gehen will, der wird früher oder später auf die Quellen in der Antike stoßen, und es wird für seine eigene Arbeit viele Vorteile daraus ziehen, wenn er von den Griechen das prinzipielle Denken, die prinzipielle fragestellung gelernt hat. Ich glaube, daß man, zum Beispiel, am Werk von MAX PLANCK deutlich erkennen kann, daß sein Denken durch die humanistische Schule beeinflusst und befruchtet worden ist» (p. 43)

(μτφρ.) «Αυτό ίσως να είναι σωστό για πολλούς ανθρώπους, οι οποίοι αργότερα στη ζωή τους θα εξασκήσουν ένα πρακτικό επάγγελμα και δε θέλουν να λάβουν μέρος στην πνευματική κίνηση του καιρού μας.

Όποιος όμως δε θέλει να αρκεστεί σ' αυτό, όποιος σ' έναν τομέα, είτε είναι τεχνικός είτε ιατρικός, θέλει να εξετάσει τα πράγματα ριζικά, αργά ή γρήγορα θα οδηγηθεί στις πηγές της αρχαιότητας και απ' αυτές θα αντλήσει για την προσωπική του δου-

λειά πολλά πλεονεκτήματα, αν έμαθε από τους Έλληνες τον αξιωματικό τρόπο σκέψης, τον αξιωματικό τρόπο θέσεως των ερωτημάτων.

Νομίζω ότι π.χ. μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε στο έργο του Max Planck, ότι η σκέψη του έχει επηρεαστεί και καρποφορηθεί από το ανθρωπιστικό σχολείο».

Αυτός γάρ ο Είσηνδέργης διηγείται όπως ώφειλε χάριν της θεμελίας ιδέας της έαυτου θεωρίας τη ανάγνωση του του Πλάτωνος «Τίμαιος» καλουμένου διαλόγου, όπως μετά ταύτην τήν ανάγνωση δ' αὐτῷ ἤλθεν ἡ ὄψις τῆς (Unschärfe=) θεωρίας, τῆς ἀνοξύτητος, ἐν ἧ ὡς γνωστόν ἡ βάση τῆς Νέας Φυσικῆς τυγχάνει οὐσα. Αὕτη δ' ἀνάγκη τῆμερον πολλάκις μέν ἀναγκαιοτέρα ἐγίγνετο ἢ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Εἰσηνδέργου ὁπότε νῦν σὺν ταῖς προόδοις τῆς Κυβερνητικῆς τε καί μετὰ τῶν ὑπολογιστῶν, ἐν οἷς ὅλοις, ὡς εἶπομεν, ἡ μεγίστη δύναμις τῆς ποιήσεως τῆς νέας πληροφορίας τε καί τῆς ἐπεργασίας τῶν στοιχείων ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλός ἐστιν, οὐ μόνον ὡς θησαυρός τῶν λόγων καί ἀποθήκη τῶν ἰδεῶν, ἀλλά, ὡς εἶπεν ὁ Εἰσηνδέργης, διότι ἡ ἑλληνική κλασσική γλῶττα ἡ ἀρίστη ἀσκησίς ἐστι ποιήσουσα τό software καί τήν εὐημερίαν. Οὕτως ἡ δίδαξις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλῶττης ἐν πάσαις βαθμίσι τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν μέντοι ὅλη τῇ Εὐρώπῃ προηγουμένη ἀνάγκη τε καί κυρία κατάστασις τοῦ τρόπου τῆς καλῆς ζωῆς τῆς μελλούσης κοινωνίας κυρεῖ.

Ὁ Γάλλος οἰκονομολόγος Ἰωάννης Φουραστίας ἐν τῷ βιβλίῳ “Les 40.000 Heures” καλουμένῳ γέγραφε:

«Jamais l' homme moyen n' a tant encore eu besoin de grands hommes.

Je ne reviens pas sur les dangers pour l' homme supérieur de sa longue dilution dans un milieu peu stimulant. J' attire seulement l' attention sur les risques de dégradation de la langue, c' est-à-dire du moyens d' expression et de communication de la pensée. Dans l' humanité traditionnelle, la langue écrite, instrument d' un petit nombre d' hommes formés dans une atmosphère homogène gardait aisément sa précision et sa force d' expression.

Aujourd' hui, elle est écrite et parlée sans que l' on puisse discerner le bon du mauvais, parce que ce sont des millions d' hommes qui la parlent, et écrivent des milliers de livres et de feuilles. Toute école sérieuse a disparu dans ce sispersion, cet éparpillement; cet évanouissement du modèle sans la mêlée confuse; cette disparition du prestige des lettres. La langue alors s' édulcore; se desarticule, se dilue, et les hommes entendent sous les mêmes mots des idées différentes.

Voici comment M. Robert Oppenheimer juge les inconvénients de cette situation pour la science et pour les grands débats d' idées qui doivent aider à s' orienter le moins mal possible l' histoire de l' humanité. «Les citoyens d' Athènes, les quelques poignées d' hommes qui s' intéressèrent à la structure de la constitution politique américaine, les tenants de la philosophie des lumières, de Montesquieu à la Révolution, étaient chaque fois relativement peu nombreux.

Ils avaient à leur disposition une langue commune, une expérience et une tradition communes, relativement bien assimilées, et le même savoir de base commun. Celà assurait la précision et la clarté de leur vocabulaire. Nous voyons aujourd' hui une situation bien différente, une aliénation entre l' univers de la science et celui du langage commun... qui, d' une manière étrange, a retirée à l' expression commune un élément de légitimité, la rendant en quelque sorte arbitraire et la privant de racines et de fondement. Ainsi tout homme peut dire ce qu' il pense, mais il est impossible d' arriver à une compréhension claire». (p. 193/194)

(μτφρ.) «Ποτέ ο μέσος άνθρωπος δεν είχε τόσο μεγάλη ανάγκη από μεγάλους άνδρες.

Δε θα επανέλθω στο θέμα των κινδύνων της συνεχούς διαλύσεως που απειλεί τον ανώτερο άνθρωπο, μέσα σε ένα περιβάλλον που ελάχιστα υποδοθηθεί την αφομοίωση. Επισκεντρώνω απλώς την προσοχή στους κινδύνους υποβαθμίσεως της γλώσσας, δηλαδή του μέσου εκφράσεως και επικοινωνίας της σκέψης. Κατά τους παραδοσιακούς χρόνους της ανθρωπότητας, ο γραπτός λόγος, ως εργαλείο ενός μικρού αριθμού ανθρώπων που διαμορφώνονταν σε μια ομοιογενή ατμόσφαιρα, διατηρούσε άνετα την ακρίβεια και την εκφραστική του δύναμη.

Σήμερα, γράφεται και ομιλείται χωρίς να μπορεί να γίνει διάκριση του καλού από το κακό, διότι είναι εκατομμύρια άνθρωποι που τη μιλούν και γράφουν δεκάδες χιλιάδες βιβλία και κόλλες γραφής. Κάθε σοβαρό σχολείο εξαφανίστηκε μέσα σε αυτή τη διάλυση, το διασκορπισμό, τον αφανισμό του προτύπου μέσα σ' αυτή τη συγκεχυμένη ανάμειξη, σ' αυτή την πτώση του γοήτρου των γραμμάτων. Η γλώσσα λοιπόν καταδικάζεται στη μετριότητα, αποδιαιρθρώνεται, διαλύεται και οι άνθρωποι εννοούν με τις ίδιες λέξεις διαφορετικά νοήματα.

Ιδού πώς ο M. Robert Oppenheimer εκτιμά τις αρνητικές συνέπειες αυτής της καταστάσεως για τις επιστήμες και τη μεγάλη διαπάλη των ιδεών που πρέπει να συντελέσουν στον ορθότερο δυνατό προσανατολισμό της ιστορίας της ανθρωπότητας. «Οι πολίτες της Αθήνας, μια χούφτα άνθρωποι που ενδιαφέρονταν για τη δομή του πολιτικού συντάγματος της Αμερικής, οι υποστηρικτές της Φιλοσοφίας των Φώτων, από τον Μοντεσκιέ μέχρι την Επανάσταση, ήταν κάθε φορά σχετικά λιγότεροι.

Είχαν στη διάθεσή τους μια κοινή γλώσσα, μια εμπειρία και μια παράδοση κοινές, σχετικά καλά αφομοιωμένες, και την ίδια γνώση σε κοινή βάση. Αυτό εγγυάτο την ακρίβεια και τη διαύγεια του λεξιλογίου τους. Βλέπουμε σήμερα μια κατάσταση πολύ διαφορετική, μια συμμαχία ανάμεσα στον κόσμο της επιστήμης και της κοινής γλώσσας... που, κατά ένα περίεργο τρόπο, εξασφάλισε στην κοινή γλωσσική έκφραση ένα στοιχείο νομιμότητας, καθιστώντας την κατά κάποιο τρόπο κυρίαρχη και στερώντας την από ρίζες και θεμελίωση.

Έτσι κάθε άνθρωπος μπορεί να λέει αυτό που σκέφτεται, αλλά είναι αδύνατο να φτάσει σε μια ξεκάθαρη κατανόηση»». (σελ. 193-194)

Ούτως γέγραφε ό Γάλλος πολυμαθής Φουραστίας και μετά αυτού ό Όππενειμέρης περί (Oppenheimer) τής ταπεινοποιήσεως και διαφθοράς τών νυν ανθρωπίνων γλωσσών, δηλαδή τής γάρ όδοϋ τής ανθρωπίνης μεταδόσεως τών πληροφοριών τε και τής

ψυχικής όμιλίας καί τής παραδόσεως του πολιτισμοῦ, διά τουτο λέγων ότι ό κίνδυνος του τούς άνθρωπους άλλήλοις άκαταλήπτους γίνεσθαι πάνυ μέγας κυρεί, έν τοίς νῦν έτεσι, καίπερ τών ανθρώπων τή ίδια γλώττη χρωμένων, διότι τών νῦν γεγραμμένων γλωττων διά του λίαν γεγράφθαι υπό τών άπαιδευτων, ή αυταίς άναγκαία διαφάνειά τε καί ακρίβεια διαδέβληνται, καί ούτωσί χίλια καί χίλια γεγραμμένα έργα έχομεν, ταυτα μέντοι διβλία, πάνυ εύθύς άν γεγραμμένα μέν οῦν όντα, αυτάρ οῦδεις δέ ταυτά μανθάνειν δυνατόν έστιν, διότι τό σχείν μίαν άναγκαίαν ίδιαν παράδοσιν τής παιδεύσεως πανταχοῦ, τήν πρώτην υπόθεσιν τής πληροφορίας γινώσκομεν όν. Άλλά νῦν δέ αί μετά τήν έν Ίταλία γεγενημένην Άναγέννησιν πεφυμένα γλώτται οῦκ έχουσι πάσας τάς άναγκαίαις συνθήκας μιάς άλλθινής πολυχρονίας τε καί παιδευτικής παραδόσεως μεθ' έαυταίς, καί οὔτως οῦκ έχουσι τήν αναπόφευκτον βάση μιάς κοινής έμπειρίας ίνα γίνωσιν αί κοιναί γλώτται του ειδέναι άπάντων τών πεπαιδευμένων Εϋρωπαϊων διότι έν τῷ όμοίῳ ή παιδευσις άπάντων τών Εϋρωπαϊων μόνον ή έλληνική γλώττά έστιν, όπως έν Άνατολή, οὔτως καί έν Δυσμαίς καί τουτο οὔτως από του χρόνου τής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Ή ένδεια τών έθνικων δημοτικων γλωττων τό εύκόλως όγκλικόν γίνεσθαι έστιν. Καί τουτο, ένεκεν τής άμαθείας άμα τε καί πολυλογίας τε καί φλυαρίας τών πολλων. Οὔτως αυτή ή ένδεια οῦ μόνον έν ταίς σμικραίς γλώτταις έστιν, αλλά καί δή έν ταίς μεγίσταις, διότι ή αίτία τής καταστάσεως, ή άπουσία του λογικού Διανοήματος, έν τοίς πολλοίς έστιν. *Σ*

Σημείωση: Το ανωτέρω άρθρο δημοσιεύεται αυτοούσιο, όπως το παρουσίασε ο κ. Sagredo στο Α' Παγκόσμιο Γλωσσικό Συνέδριο. (Οι μεταφράσεις των ξενόγλωσσων παραθεμάτων δεν υπήρχαν στο αρχικό κείμενο). Αποτελεί μια προσπάθεια αξιέπαινη, σημαντική και συγκινητική.

Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

στην Καβάλα (Αρχαία Νεάπολη)

το πρώτο δεκαήμερο Μαΐου 1993

με θέμα:

***“Η διαχρονικότητα της Ελληνικής γλώσσας
και οι πλόγοι της διεθνοποίησής της”***

Με την οργανωτική και οικονομική αρωγή του Δήμου Καβάλας.

Δηλώσεις συμμετοχής μέχρι 31/9/92

Πληροφορίες:

- 1) Γραφεία Ομίλου Καβάλας, για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας
(Ο.Δ.Ε.Γ.) Β. Ουγκώ 58 τηλ. (051) 223517
Νίκης 58, Ν. Πέραμος Καβάλας 0592-71162
- 2) ΟΔΕΓ Αθηνών, Ακαδημίας 57 γρ. 110, τηλ. 3610811 και 7525894

"Επικές μαρτυρίες για το προβάδισμα της Ελληνικής έναντι της Λατινικής"

Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno!

Βεργ. Αιν. VIII 142

(Από το Γλωσσικό Συνέδριο Δίου 7-9/9/90)

Της Αγγελικής Πανωφοροπούλου

Με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον παρακολουθούμε τον αγώνα, πνευματικό, που γίνεται για το ποια από τις δυο γλώσσες των κλασικών γραμμάτων, η Ελληνική ή η Λατινική είναι αρχαιότερη. Και όλα βέβαια να γραπτά υπάρχοντα μνημεία βεβαιώνουν για την Ελληνική, συγκροτημένη μάλιστα και πλουτισμένη από διανθήματα καλλιτεχνικά και βαρύγδουπα λεκτικά στοιχεία φιλοσοφικής ολκής και εμβέλειας. Επειδή, μιλώντας για "γλώσσα", νοούμε την τέλεια οργάνωση του λόγου, προφορικού ή γραπτού, που χρησιμοποιώντας τα λεκτικά στοιχεία, λέξεις - σχήματα - σύνταξη - γραμματικούς νόμους - να είναι δυνατόν ν' αποκαλυφτούν από τον ομιλούντα ή γράφοντα όλα ανεξαιρέτα τα υψηλά νοήματα και τα βαθιά αισθήματά του προς τον ακούοντα ή τον διαβάζοντα. Στη δεύτερη περίπτωση μάλιστα η όλη εκφραστική γίνεται πιο βαρύτιμη, επειδή προϋποτίθεται και η γνώση των σημείων γραφής, των γραμμάτων.

Κι ας επαναλάβουμε, σημειώνοντας εξ αρχής, έναν αδιασάλευτό μας συλλογισμό: Είναι δυνατόν άλλοι περίγυρα λαοί να έχουν ανακαλύψει τη γραφή κι εμείς οι Έλληνες, με μίαν αποδειγμένη μας πια παρουσία στα περι - Αιγαιακά μέρη, παράλια - νησιώτικα - μεσόγεια, ήδη από την τρίτη χιλιετηρίδα π.Χ. και ακόμα πιο βαθιόχρονα, να δεχόμαστε πως γραφή μόλις γνωρίσαμε τον 7ο / 6ο π.Χ. αιώνες; Άλλα μας βεβαιώνουν οι μελότες κι οι μελετητές τους. Σε όλο τον Πανελλήνιο τότε χώρο και δράση μας έχουμε να παρουσιάσουμε τη Μινωική - Κρητική γραφή, με δείγμα τον περίφημο δίσκο της Φαιστού, το "Κυπριακό συλλαβάριο", τα πολλά δείγματα με τη Μυκηναϊκή γραφή, τη γραμμική Β, καθώς τα ευρήματα στον Εγκλιανό, ανάκτορα του Νέστορα, ή και τα χαράγματα σε όστρακα στην περιοχή των Πιλακάτων της Ιθάκης. Κατά τον Μανώλη Ανδρόνικο "οι Έλληνες ονόμαζαν τα Ελληνικά γράμματα φοινικία και όχι **φοινικία γράμματα**. Και κατά άλλους μελετητές, που δέχονται την αυτογένεια της Ελληνικής Γραφής, τα γράμματα ονομάστηκαν φοινικία από το χρώμα τους, το βαθύ χρώμα του υγρού του κοχυλιού, που χρησιμοποιούσαν για γραφή τους στους Αιγαιοπελαγίτικους χώρους, και όχι από την προέλευση. Στον Όμηρο άλλωστε, Z 168 -169, βρίσκουμε και τα «... πόρην δ' ὄγε σήματα λυγρά / γράφας ἐν πίνακι πτυκτῶ θυμοφθόρα πολλά /» στα λεγόμενα για τον Βελλερεφόντη. Αυτός είναι παπούς του Γλαύκου, Έλληνα αρχηγού των Λυκίων Ελλήνων, που ανήκουν στους "βοηθούς" στρατούς του Πριάμου. Τα ομολογημένα όχι μόνο μας μαρτυρούν πως τρεις γενιές πίσω από τα Τρωικά, γύρω στα 1300 π.Χ., υπήρχε Ελληνική γραφή, αλλά αυτή η Ελληνική γραφή με το διωγμό του Βελλερεφόντη από την Εφύρη, πόλη παλιά σιμά στην Κόρινθο, η Ελληνική γραφή μετακινιόταν προς τα έξω. Μας διασώζει ακόμα ο μύθος για την Αηδόνα, η

Φιλομήλα, πως για να ειδοποιήσει την αδερφή της για τις απρέπειες του άντρα της, της κεντούσε τα μηνύματά της στα ωραία ντύματα - υφαντά της. Δηλαδή τα σήματα - γράμματα δεν είναι δυνατόν παρά με τα πρώτα - πρώτα χρόνια παρουσίας μας να μας συντρόφευσαν σαν εκφραστικά σημεία επικοινωνίας και μετάδοσης των σκέψεων και συναισθημάτων μας!

Κι ούτε να λέγεται καν πως δεν είχαμε γραπτή γλώσσα. Γιατί, καθώς όλοι γνωρίζουμε, παραδίδεται τόσο πλούσια η Ομηρική, τόσο ποικίλη και περιστόλιστη, που αδύνατον θα ήταν να οργανωνόταν μέσα στο ελάχιστο χρονικό διάστημα των 50 - 100 χρόνων που μεσολάβησε σχεδόν από την "εύρεση" της γραφής, την υποτιθέμενη, ως την καταγραφή των Ομηρικών στίχων! Τα πλούσια ευρήματα της Μυκηναϊκής γραφής στα ανάκτορα της Πύλου, των Μυκηνών, στη Θήβα, μαρτυρούν περισσότερο για μια γλώσσα και γραφή της που αφορούσε τις οικονομικές - κοινωνικές - στρατιωτικές - επισιτιστικές πληροφορίες. Τούτο όμως δεν αρκεί, αλλά περισσότερο ενισχύει την ύπαρξη και της "άλλης" της φιλολο-λογοτεχνικής, για την ποίηση και την ιερουργία, που δυστυχώς η ύλη πάνω στην οποία καταγράφηκε ή δεν υπήρξε ανθεκτική ή οι καταστροφικές τάσεις ανθελληνικών αιώνων την αφάνισαν.

Ο Νικ. Πλάτων μας πληροφορεί για δυο ενδιαφέροντα περιστατικά. Το ένα από τον Πλούταρχο, το βίο του Αγησίλαου: Όταν τούτος βρισκόταν στην Αλίαρτο, ανακαλύφθηκε παράδοξος τάφος, που πίστεψαν πως ήταν της Αλκμήνης, μητέρας του Ηρακλή. Μέσα στον τάφο βρέθηκε χάλκινη πινακίδα με πολλά γράμματα. Ο ιερέας Χόνουφι, στον οποίο ανάθεσαν την ερμηνεία, γνωμάτευσε πως "η πινακίδα ανήκε στα χρόνια του Πρωτέα"!

Το άλλο περιστατικό αναφέρεται στην ανακάλυψη πήλινων πινακίδων, που περιείχαν ένα χρονικό του Τρωικού πολέμου, που αποδιδόταν στο σύντροφο του Ιδομενέα, Δίκτυ. Οι πινακίδες είχαν βρεθεί το 66 μ.Χ. στην Κνωσό από βοσκούς σε τάφο, που είχε ανοίξει μετά από τρομερό σεισμό, και είχαν προσφερθεί στον Νέρωνα κατά την εξωφρενική του κείνη περιήγηση της Ελλάδας.

Σχετικά με τα λεγόμενα "Φοινικήια" ή αλλιώς "Καδμήια" γράμματα, οφείλουμε να δηλώσουμε, για όσους ακόμα επιμένουν σε μονόπλευρες ερμηνείες, έστω κι αν βασίζονται σε πληροφορίες από τα Ηροδότεια γραμμένα, πως οι νεότεροι μελετητές θεωρούν τον Κάδμο ιθαγενή Βοιωτόν γενάρχη και ιδρυτή των Θηβών, επειδή και τα παραπλήσια άλλα ονόματα των προσώπων του σχετικού μύθου ομολογούν ελληνικότατη την καταγωγή. Ο δε Μιχ. Σακελλαρίου υποστηρίζει πως η "Φοινική" του Κάδμου "δεν ήταν η χώρα των Σημιτών Φοινίκων, αλλά η Φοινίκη της Ηπείρου, που δεν απέχει πολύ από τον Κάδμο, παραπόταμο του Καλαμά, από όπου κατάγονται οι Φοινίκες της Βοιωτίας. Την ίδια ρίζα έχει το εθνικό Φοινατοί, που έφερε ένα ηπειρωτικό φύλο. Το όνομα Φοινίκες λοιπόν δε γεννήθηκε στα παράλια του Λιβάνου. Δόθηκε από τους Έλληνες στο λαό που κατοικούσε εκεί, επειδή επιδιδόταν στη βαφή υφασμάτων με ένα βαθύ κόκκινο χρώμα, το φοινόν".

Και σαν ισχυρή απόδειξη της ύπαρξης γραφής και γραπτών κειμένων, αλλά δυστυχώς της καταστροφής τους ακόμα και από τους ίδιους τους χρήστες, είναι η θέση που παίρνει στο όλο ζήτημα - θέμα ο Νικ. Πλάτων, όταν λήγει συμπεραίνοντας: "... Σε σύγκριση με τις κάπως ακατάστατες παλαιότερες πινακίδες του Γραμμικού συστήματος Α, οι νεότερες φαίνονται καλά τεκτονημένες και όχι σπάνια καλλιγραμμένες. Διακρίνονται οι διορθώσεις των γραφένων και η νέα γραφή ύστε-

ρα από την απάλειψη του αρχικού κειμένου. Όταν δε χρειάζονταν πια οι πινακίδες, τις μετέτρεπαν σε λασπόχωμα και με τον ίδιο πηλό κατασκεύαζαν καινούργιες..."! Δηλαδή, ας αναλογιζόμαστε τι έχουμε χάσει!

Άλλωστε, ας φέρνουμε στο νου μας την όλη κατάσταση στον Αιγαιοπελαγίτικο προς τη μεριά της Ασίας χώρο. Σ' αυτά τα χώματα, που σήμερα αποτελούν την Κεντρική Μικρά Ασία, τη 2η χιλιετηρίδα π.Χ. είχαν προαχθεί και διαλάμψει οι Χετταίοι. Η αποκάλυψη και ερμηνεία των αναρίθμητων πινακίδων του Μπογιάτ - Κιοϊ, βεβαιώνουν από τη μεριά των Χετταίων μιαν εκλεπτυσμένη διπλωματική γλώσσα και πολιτική, αλλά και από τη δώθε μεριά, των ήδη αναπτυγμένων και διασκορπισμένων σε Ανατολή και Δύση Πανελλήνων, επικοινωνία εμπορική - κοινωνική - πολιτική - πολιτισμική - και ακόμα πολεμική - συμμαχική! Και πώς θα ήταν δυνατόν στη γλώσσα της εκλεπτυσμένης διπλωματίας του κράτους της Κεντρικής Μικράς Ασίας, και μάλιστα τη γραφόμενη διπλωματική γλώσσα τόσο τέλεια και λεπτομερειακά, ως δείχνουν τα αποκαλυμμένα Χετταία κείμενα, να μην έχουν ανάλογη να επιδείξουν και για να συνεννοηθούν, αλλά και για να προστατεύσουν τα ανά τον τότε γνωστόν ήδη κόσμο συμφέροντά τους, ποικίλα στο είδος, οι εξαπλωμένοι Πανέλληνες;

Στους αιώνες της επαπειλούμενης καταστροφής του κράτους των Χετταίων, 13ο και 12ο π.Χ., γλωσσολόγοι και ιστορικοί τοποθετούν την ισχύ και κυριαρχία της αργότερα ονομασμένης γλώσσας "Μυκηναϊκής κοινής". Τοποθετούν ακόμα και την επιθυμία των Αχαιών - Πανελλήνων να "περάσουν" από τα παράλια της Μ. Ασίας, και ιδιαίτερα από την Τρωάδα, στα χώματα και τα πλούτη των Χετταίων· για τούτο πολλοί την επιθυμία αυτή τη θέτουν και σαν ένα λόγο για την Τρωική εκστρατεία. Ήδη λοιπόν από αυτή τη μεριά έχουμε μια γενική αποδοχή, πως η γλώσσα που μιλιόταν σε παγκόσμια κλίμακα ήταν η Ελληνική. Αλλά και από τα Ομηρικά έπη, που η υπόθεσή τους τουλάχιστον χρονολογικά ανήκει στον 12ο π.Χ. αιώνα, έχουμε τη διαβεβαίωση πως η γλώσσα των "εχθροπραξιών" ή "επικοινωνίας" αλλά και των "ιδεολογικών μηνυμάτων" είναι η Ελληνική. Ο Όμηρος, σε όποια εποχή και αιώνα κι αν έζησε, καλά γνώριζε πως ολάκερος ο "κόσμος" του ήταν Ελληνικός· και υπερασπιστές κι αντίπαλοι ήσαν κοινής Πανελλαδικής γέννας και γενιάς, με κοινά ήθη, έθιμα, τρόπους ζωής, πίστεις, ιδανικά. Και πάνω από όλα είχαν κοινό εκφραστικό γλωσσικό στοιχείο την Ελληνική γλώσσα, αναπτυγμένη και καλλιεργημένη σε όλους τους παγκόσμιους χώρους, Ανατολής και Δύσης, Βοριά και Νότου, από πανάρχαια θεοκρατικά χρόνια. Για τούτο χωρίς ενδοιασμούς όχι τους ήρωές του, όποιος προέλευσης, βάζει να μιλούν Ελληνικά, αλλά και τους θεούς τους.

Άλλωστε, εκτός από τα όσα θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει σχετικά με την Ελληνική, συμπεριφορά και γλώσσα, στα Ομηρικά γραμμένα, έχουμε και να παραθέσουμε ίδιες μαρτυρίες Ομηρικών στίχων, που αποδεικνύουν όλους τους ήρωές του, από κάθε παράταξη, επιτιθέμενων ή αμυνόμενων, Έλληνες! Ή καλύτερα, καθώς και ο ίδιος τους ονοματίζει, ΠΑΝΕΛΛΗΝΕΣ. Ονομασία που περισσότερο μας πρέπει· όχι μονάχα για κείνα τα πανάρχαια χρόνια, αλλά και για σήμερα. Ίσως τοπικιστικές αντιλήψεις, συναφείς με την ανάπτυξη της "πόλης - κράτους", μας στέρησαν δυστυχώς από τα χρόνια τα ιστορικά του 6ου και 5ου αιώνων, από μια εθνική μας ονομασία πιο καιρία, πιο πιστή και πιο ορθά ιστορημένη! Και πιο δίκαιη! Αφού στην οριοθέτηση και επωνυμία των Πανελλήνων συμπεριλαμβάνονται από τα τότε, στα πανάρχαιά μας πράγματα και μνημένα, οι ΠΑΝΤΕΣ, όσοι κατοίκησαν και

έδρασαν στους χώρους και στα χώματα που βρέχονται και περικλείουν όχι μόνο το Αιγαίο και ολάκερη τη Μεσόγειο· αλλά και τα βαθιά εσώγεια της κεντρικής Ευρώπης και των βόρειων πεδιάδων της, καθώς και της βόρειας, δυτικής και κεντρικής Ασίας! Και Θράκες, που δίδαξαν πανελλήνια τα ιερά τους μυστήρια και την ανδρειοσύνη της Γυναίκας με τα παραδείγματα των Αμαζόνων τους! Και Μακεδόνες, που έχουν το όνομά τους από το γιο της Θυίας, κόρης του Δευκαλίωνα, καθώς γράφει ο Ησίοδος. Και Κύπριοι, που δίδαξαν το "Κυπριακό Συλλαβήριο"! Και Αχαιοί, που διάδωσαν τη Μυκηναϊκή Κοινή παντού! Και Κρήτες, που όργωσαν τις θάλασσες, παράλληλα με τους Αιγύπτιους! Και Δαναοί, και Μυρμιδόνες και Έλληνες! Και Ηρακλείδες άποικοι πρώτοι απόγονοι του Ηρακλή σε Ασία, Αφρική κι Ευρώπη! Και οι κατοπινά ονομαζόμενοι Δωριείς! Από πανάρχαια και μόνον όλοι ΠΑΝΕΛΛΗΝΕΣ.

Την ονομασία άλλωστε, καλά γνωρίζοντας τα πράγματα, και τα θάματα, τη χρησιμοποιεί πρώτος ο Όμηρος. Στο Β 530 της Ιλιάδας γράφει:

... ἐγχείη δ' ἐκέκαστο Πανέλληνας καί Ἀχαιοῦς (... ξεπερνούσε στο κοντάρι τους Πανέλληνες και τους Αχαιούς).

Εδώ πρόκειται για τον Αϊαντα του Οϊλέα, τον ηγεμόνα των Λοκρών. Ο Όμηρος πολύ καλά γνώριζε τι έγραφε, για τα χρόνια που υμνούσε. Εμείς στα Σχολεία, και ίσως ακόμα, όταν φτάναμε στο στίχο βουβανόμασταν, μη έχοντας τι να δικαιολογήσουμε στους μαθητές μας. Σαν να πιάναμε τον μέγα ποιητή να είχε κάνει κάποιο λάθος! Γιατί υπάρχουν και τ' ανυπεράσπιστα πως την ονομασία "Έλληνες" την πήραμε στους χρόνους των Λυρικών ποιητών (7ο π.Χ. αιώνα). Η ονοματίση Έλληνες, δίχως το Παν-, υπάρχει στον Όμηρο στο Β 684: Μυρμιδόνες δέ καλεῦντο καί "Έλληνες καί Ἀχαιοί. Όμως εδώ νοούνται μόνον οι οπαδοί του Αχιλλέα. Από όπου και ο Τερτσέτης υποστηρίζει πως πήραν μετά το όνομά τους όλοι οι Έλληνες, για να θυμίζουν πως κατάγονται από κείνη την παληκαρήσια γέννα!

Ας σημειώσουμε πως ο Όμηρος και ο Ησίοδος δεν "έφτιαξαν" τη μυθολογία - θρησκεία των Ελλήνων. Και πριν από τον Όμηρο, καθώς οι ιεροί θρύλοι μαρτυρούν, οι διδαχές υπήρχαν· καθώς άλλωστε μαρτυρούν τα σπαράγματά τους, που συναντάμε διάμεσα από τους επικούς στίχους του. Και ο Ησίοδος "κατέγραψε" ό,τι ήταν ήδη ιερά γνωστό· δεν έφτιαξε μήτε αυτός μυθολογία - θρησκεία. Έτσι η διδαχή που βγαίνει από τους στίχους στο 4 (7) των Ηοιών:

"Έλληνος δ' ἐγένοντο φιλοποτολέμου βασιλῆος

Δῶρος τε Ξοῦθος καί Αἴολος ἱπποχάρμης...

υπήρξε πολύ πριν από αυτόν ασφαλώς· και ο Όμηρος πολύ καλά γνώριζε ποιους ονόμαζε ΠΑΝΕΛΛΗΝΕΣ.

Γιατί ονόμαζε όλους όσους είχαν λάβει μέρος στο μέγα Τρωικό έργο, είτε σαν επιτιθέμενοι Αχαιοί, είτε σαν αμυνόμενοι Τρώες, αφού και οι μεν και οι δε καταγό-ντουσαν από Ελληνικές ρίζες και γενιές. Καθώς και με τους στίχους του αποδεικνύει ο ίδιος!

Στο Β 484 - 779, καθώς γνωρίζουμε, έχουμε τον περίφημο "Κατάλογο νηών" (= κατάλογο πλοίων και αντρών) των δυνάμεων - πόλεων που έλαβαν μέρος στον Τρωικό πόλεμο με τη μεριά του Αγαμέμνονα. Όμως σε συνέχεια έχουμε, αν όχι ολοκληρωμένον, και τον κατάλογο των δυνάμεων του Πριάμου. Παρά τις όποιες φιλολογικές διαμαρτυρίες και μεμψιμοιρίες, δε διαθέτουμε ισχυρό κάποιο λόγο, ώστε ν' αρνηθούμε τις πληροφορίες που μας δίνουν οι δυο τούτοι κατάλογοι.

Έτσι, από τον δεύτερο μαθαίνουμε κατάπληχτοι πως οι αρχηγοί των μαχητικών δυνάμεων της Τροίας είναι Έλληνες - Πανέλληνες κατά την καταγωγή! Πράγμα που και φιλολογικά ιστορημένα διαβεβαιώνει τη χρήση της Ελληνικής Γλώσσας, σαν Πανελληνίου Επικού λεκτικού οργάνου, σε όλη την έκταση των πολεμούντων αντιπάλων.

Ας παραθέσουμε τις Ομηρικές μαρτυρίες:

- Ένας από τους γιους του Μέροπα, ο Άδραστος, κατάγεται από τη γενιά του Άδραστου, του βασιλιά κείνου του Άργους, που ήταν πρωταρχηγός στην εκστρατεία των "Επτά επί Θήβας" για ν' αποκαταστήσουν το γιο του Οιδίποδα, Πολυνείκη, στο θρόνο του. Άδραστος, απόγονος του βασιλιά, έχει στον Ελλήσποντο χτίσει την Αδράστεια· όπου ο εδώ Άδραστος, με τον αδερφό του Άμφιο, οδηγούν τους λαούς (=στρατούς) στο πλευρό του Πριάμου (B 828 - 834).

- Ο Εύφημος, αρχηγός των Κικόνων, ήταν γιος του Τροιζήνιου Κεάδου (B 846 - 847).

- Ο Πάνδαρος ήταν αρχηγός αυτών που κατοικούσαν στη Ζέλεια, στους πρόποδες της Ίδης. Οι προγονικές ρίζες τους βαστούσαν από τις πλαγιές της Ίδης, του βουνού της Κρήτης· από όπου είχαν δώσει και σε τούτο το βουνό της Τρωάδας το ίδιο όνομα. Αλλά η γενιά του Πάνδαρου κρατούσε από το βασιλιά Λυκάονα της Πελοποννήσου, που είχε τους αναρίθμητους γιους. Και τον πατέρα του Πάνδαρου Λυκάονα τον λέγαν (B 824 - 827).

- Ο Πύλαιος και ο Ιππόθοος, με τα καθαρά τους Ελληνικά ονόματα, είναι παιδιά του Λήθου, που όριζε την Πελασγική Ελλαδική Λάρισα (= τη Θεσσαλική γη που ανήκε σ' αυτούς, που την πρωτοκατοίκησαν). Ο πατέρας του Λήθου, ο Τεύταμος, ο παπούς τους δηλαδή, ήταν γιος του Δώρου. Κι ο Δώρος, ο προπάπος τους, ήταν παιδί του Έλληνα, γιου του Δευκαλίωνα (και Διόδωρος Σικελ. Δ 60).

Οι δυο τούτοι, Πύλαιος και Ιππόθοος, είχαν μετακινήσει τους Πελασγούς τους στην απέναντι Ασιατική γη και είχαν χτίσει την Ασιατική Πελασγική Λάρισα, που τα στρατεύματά της οδηγούσαν για χάρη του Πριάμου (Ομ. Ιλ. 840 - 844).

- Τους Λύκιους οδηγούσαν ο Γλαύκος και ο Σαρπηδόνας. Ο Γλαύκος ήταν εγγονός του Βελλερεφόντη και είχε το όνομα του προπάπου του, που τον έλεγαν Γλαύκο και ήταν γιος του Σίσυφου, πρωτάρχοντα της Εφύρης. Τον Βελλερεφόντη έστειλε ο Προίτος με τα περίφημα κείνα "σήματα λυγρά" (=φοβερά γράμματα) στον πεθερό του, άρχοντα της Λυκίας, για να τον σκοτώσει· επειδή η Άντεια, γυναίκα του Προίτου, τον κακολόγησε ότι τις έκανε ερωτικές προτάσεις. Ο άρχοντας όμως της Λυκίας, αφού δοκίμασε τον Βελλερεφόντη, τον έκανε γαμπρό του δίνοντάς του την άλλη κόρη του και το μισό του βασίλειο! Ο Βελλερεφόντης είχε παιδιά τον Ιππόλοχο, γονιό του Γλαύκου, και τη Λαοδάμεια, μητέρα του Σαρπηδόνα. Τα δυο πρωτοξαδέρφια, καθαρά Ελληνικής καταγωγής και γέννας, άρχευαν με τις δυνάμεις τους στους Λύκιους, σύμμαχους του Πριάμου! (Ομ. Ζ 119 - 211 και B 878 - 879).

- Στο Υ της Ιλιάδας ο Αχιλλέας ρωτάει τον Αινεία για τη γενιά του. Και οι Ομηρικοί στίχοι, με το λόγο του Αινεία, μας δίνουν όλη τη γενεαλογική σειρά του τρωικού παλατιού: Γεννήθηκαν δηλαδή κατά σειρά: Δάρδανος → Εριχθόνιος → Τρώας → : Ασάρακος, Γανυμίδης, Ίλος. Τον Γανυμίδα πήραν οι θεοί. Κατά σειρά από τον Ασάρακο: Κάπης → Αγχίσης → Αινείας. Και από τον Ίλο: → Λαομέδοντας → : Ικετάνας, Τιθωνός, Κλυτίος, Λάμπρος, Πριάμος· και από τον Πρίαμο: Έκτορας, Πά-

ρης, Διήφοβος, Έλενος και άλλοι (Ιλ. Υ 215 - 241, Γ 146 - 147).

- Ο Δάρδανος, γενάρχης και ιδρυτής της Ίλιας πόλης, πρωτεύουσας της Τροίας, είχε φτάσει στην Τρωάδα από την παρθένα γη του Ελλαδικού χώρου, που είχε την ειδυλλιακή επωνυμία Αρκαδία (από το ορθότερο Ακραδία).

- Γραφές φέρνουν τον Πρίαμο γιο του Λαομέδοντα και της Πλακίας, που ήταν αδερφή του Αγαμέμνονα και του Μενέλαου, παιδιά όλα του Ατρέα! Κι ο Τεύκρος, αδερφός του Αίαντα του Τελεμώνιου, ήταν γιος της αδερφής του Πριάμου Ησιόνης και του άρχοντα της Σαλαμίνας Τελαμώννα! Πάνω από τις Σκαιές πύλες ο Πρίαμος παρακολουθούσε να τοξεύει τους γιους του ο ανηψιός του μικρόσωμος Τεύκρος! Ο Βεργίλιος μάλιστα αναφέρει και ταξίδι του Πριάμου στην αδερφή του Ησιόνη στη Σαλαμίνα (Απολλόδωρος 2,6,4 και Βεργίλιου Αινειάδα VIII 157 - 158).

Όλα τούτα, δίολου ευκαταφρόνητα, μας απλώνουν έναν κόσμο καθαρά Ελληνικό, που γύρω στα 1200 χτυπήθηκε και ξόδιασε τη δύναμή του γύρω από τα περιλάλα τείχη της ανεμόδαρτης Τροίας! Και την ίδια γλώσσα μιλούσε και την ίδια θρησκεία και ιδανικά πίστευε. Μια δηλωμένη γλωσσική και ιδεολογική κοσμοκρατορία των Πανελλήνων!

Και ο Ησίοδος στο "Έργα και Ημέραι" του στιχ. 528, **Πανέλληνες** μας ονομάζει. Και μάλιστα για θαυμάσιο λόγο και με θαυμαστή αιτία! Θέλει να περιγράψει τα δεινά που συμβαίνουν το μήνα Ληναιώνα (Δεκέμβριο / Ιανουάριο), καταχειμώνα δηλαδή. Και μεταξύ των άλλων ομολογεί "κλιματολογικά":

... οὐδέ οἱ ἥελιος δείκνυ νομόν ὄρμηθῆναι
ἄλλ' ἐπὶ κυανέων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε
στρωφᾶται, θράδιον δέ Πανελλήνεσσι φαίνει...

Δηλ. Ο ήλιος δε δείχνει στο βοσκό τη βοσκή· αλλά γυρίζει πάνω από το λαό και τη γη των μαύρων ανθρώπων, ενώ αργότερα από το συνηθισμένο βγαίνει και φωτίζει στους Πανέλληνες.

Ο ήλιος βρίσκεται δηλ. στο νότιο ημισφαίριο. Στο βόρειο, πάνω από την Αφρική, τη γη "των κυανέων ανδρών" υπάρχουν οι Πανέλληνες. Ανομάτιστη θέσης και τοποθεσίας απεριόριστης, χωρίς ιδιαιτεροποίηση ονομασίας "Κρήτες" ή "Αχαιοί" ή "Αιγαίοι" ή άλλο.

... θράδιον δέ **Πανελλήνεσσι** φαίνει...

Σαν να βεβαιώνει πως όσοι κατοικούσαν στο βόρειο ημισφαίριο, πάνω από τον Ισημερινό, όλοι με κοινή ονομασία υπάρχουν ΠΑΝΕΛΛΗΝΕΣ.

Και τούτα στα Ανατολικά της Μεσογείου; Όχι μόνον! Αλλά και στα Δυτικά, καθώς μαρτυρούν άλλα, λατινικά τούτα γραμμένα.

Είναι πασίγνωστο και επιστημονικά αποδειγμένο πως η Λατινική Γλώσσα έγινε γνωστή με τις κατακτήσεις των Ρωμαίων από τον 3ο π.Χ. και μετά αιώνες. Και βέβαια βέβαια, παράλληλα με την ισχύ της Ελληνικής, ως τα πρώτα χρόνια της Αναγέννησης. Έχει σχηματιστεί από πολλά επί μέρους στοιχεία και αποτελεί συνονθύλευμα από Γαλατικά, Λιγιστικά, Βενετικά, Τυρρηνικά ή Εστρουσκικά, Λατινικά, Σικανικά, Ιαπυγικά, ακόμα και λίγα Φοινικικά ρανίσματα. Αλλά τα ισχυρότερα, που την έδεσαν, την έθρεψαν, την οργάνωσαν, την όπλισαν και την ανάδειξαν ικανό εκφραστικό μέσο για κάθε είδος λόγου, από τον απλό ποιητικό ως τον πιο βαθιά φιλοσοφημένο, είναι η Ελληνική. Γιατί, και τούτο είναι το πιο ισχυρό επιχείρημα, όταν η Λατινική νηπιοβατούσε, είχε προπαίδειά της την Ελληνική, από όπου

και το αλφάβητο και ο πλουτισμός του λεξιλόγιου και η σύνταξη· και στην κλασική της επίδειξη και αυτή η εκφραστική της τέχνη. Όμως οι Λατίνοι δημιουργοί, εμπνευσμένοι από το παγκόσμιο κύρος και την αίγλη των επιτυχιών τους ως λαός, και αισθανόμενοι την αδικία της μοίρας να έλθουν δεύτεροι στη δοξαστική αρένα της ιστορίας, έδειξαν πείσμα κι αρνήθηκαν να εξυπηρετήσουν την καλλιέργεια και την ανάπτυξη των γραμμάτων χρησιμοποιώντας ή μεταχειριζόμενοι και πάλι αυτοί την Ελληνική Γλώσσα. Κι έβαλαν τα δυνατά τους, καθώς θα λέγαμε, κι ένα παραμελημένο και φτωχό γλωσσικό ιδίωμα, τη Λατινική, που μιλιόταν και γραφόταν από σχετικά ολιγάριθμους Ρωμαίους, μέσα σε περιορισμένο χρονικό μάλιστα διάστημα, το ανάδειξαν σε δεύτερη κατά σειρά και αξία γλώσσα της συνανθρώπινης παγκοσμιοτήτας.

Και σε τούτα έχουμε και τις επικές γραπτές τους μαρτυρίες. Οι οποίες, ενώ μαρτυρούν την πίκρα και την ανθελληνική τους συμπεριφορά, από την άλλη μεριά όμως ομολογούν την παραδοχή της προέλευσης, και καταγωγής τους ακόμα, από αυτούς τους "κακούς" Έλληνες. Κι ας βρούμε τέτοιες ομολογίες στο εθνικό Ρωμαϊκό έπος, την Αινειάδα του Βεργίλιου:

Όσοι διαβάζουμε το τρανό τούτο έργο του λατίνου επικού διαπιστώνουμε πως ούτε το πνεύμα ούτε τα λόγια του ποιητή είναι ευνοϊκά, βραβευτικά για τους Έλληνες και τις πράξεις τους, τους Graios, καθώς (Graii) τους ονομάζει. Σχεδόν με μίσος μιλάει και κακότητα γι' αυτούς, επηρεασμένος και αυτός από την όλη ρωμαϊκή έχθρα, πίκρα γραμμένη κι ομολογημένη κατά των Ελλήνων. Ας φέρουμε μερικά παραδείγματα:

Στο Αιν. I 465 - 493, όπου παρατίθενται οι τοιχογραφίες του Ναού της Ήρας, ο Λατίνος μιλάει με καταφρόνια για τις παληκαροσύνες των Ελλήνων, που πράττονταν ενάντια σε αδύναμους κι ανυπεράσπιστους! Όπως φέρνει στη μνήμη τον Πρίαμο, να ζητιανεύει τον Έκτορά του, τον Τρώιλο, τις σφαγές του Ρήσου και των παληκαριών του.

Στο II 56 - 198, στις ψευδολογίες του Σίνωνα, όπου τυχαίνει οι Αινειάδες να περνάνε αντίστροφα προς τη Δύση, από μέρη όπου:

Cuncta malis habitantur moenia Graiis

(τα χώματα όλα τούτα απ' τους κακούς Έλληνες κατοικούνται) III 398.

Και αλλού, όπου φανερά αντιβουλεύεται την Ελληνική πράξη και βιοθεωρία.

Όμως για τιμή του Ρωμαίου ποιητή, αλλά και για δόξα των Πανελλήνων, όταν και όπου κάνει μνεΐα για την αρχαιολογία των χώρων που διέρχονται οι Αινειάδες φυγάδες, απάτριδες Έλληνες της διασποράς, που πλέον για να πυργώσουν την πεπρωμένη Ρώμη, νέα τους Πατρίδα, ή περιγράφει τόπους, ή ακόμα οφείλει να στεριώσει την αλήθεια και να συμπλέξει το ενεργοποιημένο παρόν του έπους του με τα βεβαιωμένα μυθικά κατάλοιπα, για την αδιασάλευτη αληθοφάνεια του όλου έργου του, εδώ για αιώνια τιμή του ομολογεί όχι μόνο ότι η καταγωγή των Ρωμαϊκών γεναρχών και οι ρίζες της Ρωμαϊκής προϊστορίας και ιστορίας είναι Ελληνικές, καθώς γίνεται σε πολλά σημεία σαν εκμυστηρεύσεις - μνήμες των γεροντότερων ηρώων του, οσάκις παρεκκλίνουν και λαθεύουν οι Αινειάδες κατά την περιπλάνησή τους για τη νέα τους πατρίδα Ρώμη, στο III και στο V βιβλίο, για παράδειγμα· αλλά και την σύμπραξη υμνολογεί των Ελλήνων, των αλλού μισητών του κατά τη φορά των καιρών. Υμνολογεί τη σύμπραξη των Ελλήνων κατά τους ηρωικούς αγώνες, που, σύμφωνα με το δέσιμο του εθνικού ρωμαϊκού έπους, διεξάγουν οι Τρώες - Αι-

νειάδες, οι ιδρυτές της Ρώμης, ενάντια στο ατίθασο τοπικό στοιχείο για το στήσιμο και τη θεμελίωση ευθύς εξαρχής της αργότερα κοσμοκρατόρισσας Ρώμης! Τα βιβλία III, αλλά περισσότερο τα VIII, IX, X, όμως και το XI, υμνούν τ' αντραγαθήματα και τις δόξες των Ελλήνων - Αρκάδων, που πολέμησαν μαζί με τους οικιστές Τρώες, για να πυργωθεί η Ρώμη!

Τι μεγαλείο η επίσκεψη στον Έλληνα Αρκάδα, που ο Αινείας τον αποκαλεί "Optime Graiugenum..." VIII 127, οι άθλοι των Ελλήνων Αρκάδων, τα αντραγαθήματα του Πάλλαντα, που το όνομά του βαστάει από το μικρό χωριουδάκι (σιμά στην Τρίπολη) Παλλάντιο και ως τώρα το αναθυμίζει ο Παλατίνος λόφος της Ρώμης, που πήρε την επωνυμία από το όνομά του και τη θυσία του, που έδωσε τη ζωή του στις μάχες για το στήσιμο της Ρώμης, Ελληνόπουλο αυτός της διασποράς και της τιμής! Διασώζει μάλιστα ο Πουσανίας στα "Αρκαδικά" του πως ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αντωνίνος ο Ευσεβής (138 - 161 μ.Χ.) είχε παραχωρήσει προνόμια αυτονομίας και απαλλαγής φόρων στους Παλλαντιείς σαν γενάρχες - οικιστές πρώτοι που ήσαν της Ρώμης!

Και τούτοι οι Πανελλήνες, Έλληνες Αρκάδες με τον Εύανδρο, έχουν κινήσει και έχουν βρεθεί στα χώματα της Ιταλίας δυο γενιές πριν από τα Τρωικά, δηλαδή περίπου 60 χρόνια πριν κατά την παράδοση φτάσει ο Αινείας στη Ρώμη. Όμως πριν από αυτούς, άλλοι **Πανελλήνες** έχουν κινήσει και έχουν "πρωτοργώσει" τα χέρσα της Δύσης χωράφια με τον Οίνωτρο 17 περίπου γενιές, δηλαδή 500 χρόνια πριν από τα Τρωικά. Γύρω σχεδόν από τα 1800/1700 π.Χ.! Τούτη μάλιστα η χρονολογία, για τα πραττόμενα των Πανελλήνων στη Δύση συμπίπτει και συγχρονίζεται με τα πραττόμενά τους στην Ανατολή, όταν θαλασσοκράτορες Αχαιοί, ή και πρωύτερα Κρήτες, ή κι ακόμα Τρώες μεγαλέμποροι, καθώς ο Πάρης μετέπειτα, **Πανελλήνες** όλοι, μετακινιόντουσαν από λιμάνια και θάλασσες, από γνωστές και άγνωστες στεριές. Αυτοί ο πανάρχαιοι Οινωτροί πρωτόδωσαν και στη Δύση το όνομά τους: Οινωτρία. Αλλά μαζί τους συγχωνεύτηκαν και τα αρχαιότερα πελασγικά στοιχεία των κατοίκων της Ιταλίας και της Ισπανίας και αποτέλεσαν τους ονομασμένους από τους Δυτικούς μελετητές Aborigines (=οι απεξαρχής). Aborigines φέρονται και οι Σαβίνοι. Και μάλιστα κατά το Μάρκο Τερέντιο Ουάρρονα (λατ. Varro) 116 - 27 π.Χ., ο οποίος έχει συγγράψει κατά τον κατάλογο του αγίου Ιερωνύμου 620 βιβλία!

Ο Varro είναι Ρεατίνος (από το Reate των Σαβίνων) και υποστηρίζει ότι οι από τους Σαβίνους Ρεατίνοι υπήρξαν Αρκάδες με τον Οίνωτρο βασιλιά τους! Θυμόμαστε δηλαδή τα όσα μαθαίναμε στα Σχολεία: Πως δηλαδή οι Ρωμαίοι, επειδή δεν είχαν γυναίκες, κάλεσαν σε γιορτή τους Σαβίνους και κλέψαν τις γυναίκες - αδερφές - κόρες τους. Με άλλα λόγια, που δεν γνωρίζαμε τότε να τα πούμε, οι Ρωμαίοι, Έλληνες απόγονοι της Δυτικής διασποράς, κινώντας για να χτίσουν τη Ρώμη από την εκπορθημένη Τροία, παίρναν γυναίκες τους Ελληνοπούλες, Πανελλήνων της Δυτικής διασποράς, που είχαν από αυτούς φτάσει στη Δύση 500 χρόνια πρωύτερα!

Αν λοιπόν δεχτούμε σαν ισχυρότερους αιώνες της εδραίωσής μας στους εθνικούς μας χώρους τους πρώτους αιώνες της 2ης π.Χ. χιλιετηρίδας, καθώς επιμένουν οι ειδικοί επιστήμονες, πρέπει και να παραδεχτούμε πως πολύ νωρίς ήδη από το 1800/1700 π.Χ. έχουμε αποκτήσει μια κοσμοκρατορία Ελληνικής Γλώσσας, ομιλούμενης και γραφόμενης σε Ανατολή - Δύση - Νότο και Βοριά, καθώς και τα

αρχαιολογικά και τα φιλολογικά μνημεία βεβαιώνουν. Και τα μυθικά μας ακόμα! Γιατί οι ήρωές μας Ηρακλής - Περσέας - Ιάσωνας είχαν απλώσει το ελληνικό στοιχείο και τη γλώσσα μας πρώτοι αυτοί ως πάνω τους Υπερβορέους (κάτοικους της Σιβηρίας) την Περσία και την Αιθιοπία, την Κεντρική Αφρική, τη Βορειοδυτική μα και Νότια Ευρώπη, τις Παραδουνάβιες χώρες. Για τούτο και το ορθό είναι οι συγγενικές γλώσσες μας να ονομάζονται Ιαπετικές. Γιατί η Ελληνική φωνή και ρίζα τις έχει φέρει και εδραιώσει από τη Βόρεια Ευρώπη ως βαθιά κάτω τις Ινδίες, από τις παγιασμένες Ρωσικές στέπες, ως την καιόμενη Αφρικανική Γη. Και τούτα γράφονται χωρίς υπερβολές. Ερμηνείες είναι αδιάβαστων ιερών Ελληνικών γραμμένων!

Καμιά λοιπόν αντιβουλία πως το προβάδισμα στη Γλώσσα υπήρξε και ανήκε στους από παμπάλαια και από τα τότε απανταχού **Πανέλληνες!!!** ☞

Γενάρης 1992

Σημ. Το άρθρο αποτελεί ανάπτυξη μέρους α' της ανακοίνωσης της Αγγ. Πανωφοροπούλου, που έκανε στο Παγκόσμιο Συνέδριο "Ελληνική Γλώσσα", που έγινε στο Δίον της Μακεδονίας 6 - 9/9/90 με θέμα της "Επικές μαρτυρίες του προβαδίσματος της Ελληνικής έναντι της Λατινικής και η επική εκφραστική στη Νεοελληνική μας γλώσσα και ζωή".

Το β' μέρος της ανακοίνωσης - εισήγησης θα αναπτυχθεί στις σελίδες του περιοδικού μελλοντικά.

Η κ. Αγγ. Πανωφοροπούλου είναι Κλασική Φιλολόγος - Συγγραφέας, έφτασε ως Λυκειάρχης στο δημόσιο βίο της και τώρα διδάσκει Νεοελληνικά για Ξένους στο Κ.Ε.Ο., Μιχαήλ Βόδα 28, καθώς Παιδαγωγικά και Ειδική - Γενική Διδακτική στο "Κέντρο Έρευνας και Προώθησης Διδασκαλίας Γλωσσών" του PALSΟ, Καλλιόης 37.

Νέο Διοικητικό Συμβούλιο Ομίλου Καβάλας

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο που εκλέχτηκε κατά τις αρχαιρεσίες του Ομίλου για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας στις 24-2-1992 συγκροτήθηκε σε Σώμα ως εξής:

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

1. Καμπουρίδου Αναστασία, Πρόεδρος, Φιλολόγος
2. Παπαδόπουλος Πέτρος, Αντιπρόεδρος, Επαγγελματίας
3. Χωρινού Χρυσή, Γεν. Γραμματέας, Συμβολαιογράφος
4. Μαυρομάτη Νεραντζούλα, Ταμίας, Δικαστικός Γραμματέας
5. Σαμαράς Γεώργιος, Μέλος, Ιατρός
6. Σιναπλίδης Αλέξανδρος, Μέλος, Δικηγόρος
7. Τουλκίδου Φωτούλα, Μέλος, Νομικός

Για την εξελεγκτική Επιτροπή

1. Ευαγγελίου Ευάγγελος, Αξιωμα. ε.α., τέως Δήμαρχος, Πρόεδρος
2. Παπαδοπούλου Μαρίτσα, Εφέτης, Μέλος
3. Τσεβδομαριάς Βασίλειος, Δικηγόρος, Μέλος

Ἡ ἑλληνική δημοτική ὡς γλώσσα πολιτισμοῦ καί διεθνοῦς διπλωματίας μεταξὺ τοῦ 8ου καί τοῦ 16ου αἰώνα

Σταμ. Στανίτσας
Καθηγ. Παν. στη Ρεν Γαλλίας

Βοηθήματά μας εἶναι πολλά κείμενα, ἀλλά ἀναφέρουμε τὰ κυριότερα:

1) Miklosich-Müller, *Acta et Diplomata graeca medii aevi*, Vienne, 1865-1887.

2) G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, Berlin, 1958.

3) Σπ. Λάμπρου, *Νέος Ἑλληνομνήμων 5* (1908), σ. 40 κ.έξ., "Ἡ ἑλληνική ὡς ἐπίσημος γλώσσα τῶν σουλτάνων", καί τοῦ ἰδίου, "Ἑλληνικά δημόσια γράμματα τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ Β'" (ὁ.π., σ. 15 κ.έξ.). "Ὁμως στή ββλ. τοῦ Moravcsik πού σταματᾷ στό 1958 ἔχουν προστεθεῖ καί νεότερα στοιχεῖα. Οἱ πληροφορίες μας ἀντλοῦνται ἀπό κάθε εἶδους πηγῆ: ἐπιγραφές, συνθήκες, ἐπίσημα γράμματα, πράξεις ἡγεμόνων, δικαστικά ἐγγράφα, φιλολογικά ἔργα.

Γιά τήν ἀναφορά καί κατάταξη συνθηκῶν καί ἐπισήμων γραμμάτων προκαλεῖ δυσκολία τό γεγονός ὅτι αὐτά ἔχουν δύο συμβαλλομένους ἢ ἓνα ἀποστολέα καί ἓνα ἀποδέκτη. Γιά τήν ἀποφυγή διπλῆς ἀναφορᾶς προτιμοῦμε νά σχολιάσουμε τὰ σχετικά ἐγγράφα μιά φορά ἀπό τόν ἀποστολέα ἢ ἀπό ἓνα τῶν συμβαλλομένων. Ἔτσι θά μιλήσουμε γιά "Ἕλληνες ὅταν ἀπευθύνονται σέ ξένους, Βουλγάρους, Σέρβους, Τούρκους (Σελτζούκους ἢ Ὀθωμανούς), Σουλτάνους Αἰγύπτου (Τούρκους ἢ Μαμελούκους), Λομβαρδούς, Νορμανδούς καί Γερμανούς τῆς Ἰταλίας, ἀλλά καί γιά

Βενετούς καί Ἰταλικές πόλεις. Ἰδιαίτερα θά ἀναφερθοῦμε στούς Φράγκους καί Βενετούς πού μετά τήν 4η Σταυροφορία κατέκτησαν ἑλληνικές χώρες (Κύπρος, Ἡπειρος, κυρίως Ἑλλάδα, Κρήτη, νησιά Αἰγαίου καί Ἰονίου).

1) **Ἕλληνες.** Συχνά Ἕλληνες αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Μιχαήλ 8ος Παλαιολόγος (1259-1282), ὁ Ἀνδρόνικος 3ος (1376-1379), ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός (1347-1354), ὁ Μανουήλ Β' (1391-1435), ὁ Ἰωάννης 7ος Παλαιολόγος (1390) καί οἱ Δεσπότες Πελοποννήσου Θωμᾶς καί Δημήτριος ἀπευθύνονται μέ γράμματα στούς:

βασιλιά Γαλλίας (2)
 σουλτάνους Αἰγύπτου (2)
 δόγη ἢ μπαίλους Βενετίας (26)
 κομμούνι(ον) Πίζας (4)
 » Φλωρεντίας (4)
 κάστρον Γενοῦας (8)
 πόλιν Ραγούζας (= Ντουμπρόνικ) (5)
 κομμούνι (ον) Ἀγκῶνος (2)
 Ραγκούνα (= βασιλεῖο
 Ἀραγῶνος, Ἰσπανία) (3)
 Ἰπλότες Ἰωαννίτες Ρόδου (1)
 Δούκα Σαβοΐας (Ἰταλία) (4)

Διαθέτουμε 55 ἐγγράφα αὐτοῦ τοῦ εἶδους πού ὑπάρχουν στήν Βενετία καί σέ

άλλα αρχεία της Ευρώπης. Στην Ελλάδα τα πάντα έχουν καταστραφεί, όχι μόνο από τους Τούρκους, αλλά από τους Έλληνες που κατά την Επανάσταση του 1821 έκαναν τα παλιά χειρόγραφα και βιβλία φουσέκια.

2) Βούλγαροι. Έμφανίζονται στην Βαλκανική χερσόνησο κατά το τέλος του 7ου αιώνα. Ή καταγωγή τους είναι διπλή. Ή στρατιωτική κάστα που τους κυβέρνησε και οργάνωσε είναι τουρκοταταρικής και ιδιαίτερα ονογουρικής καταγωγής. Το όνομά τους έτυμολογείται συνήθως από τον ποταμό Βόλγα ή από το λατινικό *burgarius* (=φύλακας των οχυρωμένων συνόρων της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας). Πιθανότερο όμως πρόκειται για λέξη τουρκοταταρική. Στην πρώτη περίοδο του βουλγαρικού κράτους (7ος-10ος αιώνας), όταν δεν είχαν ακόμα συγχωνευθεί με τους υπηκόους τους Σλάβους και Βλάχους, μιλούσαν ταταρικά, αλλά έγραφαν έλληνικά. Στην δεύτερη περίοδο (11ος-14ος αιώνας) άφομοιώνονται με τον λαό τους και μιλούν βουλγαρικά. Στην πρώτη περίοδο έχουμε 120 περίπου έπιγραφές σε πέτρα ή μάρμαρα, όπου οι βασιλείς και οι άρχοντες τους όπως ο Τέρβελις (701-718), ο Κρούμ (803-814), ο Όμουρτάγ (814-831) και ο Μαλαμίρ (831-836) παρουσιάζονται στις έπιγραφές σε πρώτο πρόσωπο και διηγούνται τα κατορθώματά τους. Οι έπιγραφές αυτές εκδόθηκαν πρώτα από τον Βούλγαρο καθηγητή Γ. Άγγέλωφ και κυρίως από τον V. Besevief, *Protobulgarischen Inschriften*, Berlin, 1952. Οι σφραγίδες των Βουλγάρων βασιλέων ήταν στα έλληνικά. π.χ. του Συμεών (893-924) ή του Πέτρου (927-969) όπου αναγράφονται "Συμεών βασιλεύς εϋσεβής Βουλγάρων" κτλ. Οι

Βούλγαροι έγιναν χριστιανοί γύρω στα 850, δέχτηκαν το κυριλλικό αλφάβητο που έκανε ο Κωνσταντίνος (Κύριλλος), μοναχός από την Θεσσαλονίκη. Αυτό περιείχε 36 γράμματα (25 από τα έλληνικά, 5 από τα λατινικά και 6 που έπινοήθηκαν από τον Κωνσταντίνο). Στο κυριλλικό αλφάβητο χρησιμοποιημένο για τις σλαβικές διαλέκτους μεταφράστηκαν τότε ή Άγία Γραφή, αλλά και όλη ή έπιστήμη του Βυζαντίου (ιατρική, μαθηματικά, ιστορία, αστρολογία κτλ.).

Από τις πρωτοβουλγάρικες έπιγραφές παρουσιάζουμε την ύπ' αρ. 58

**+ Κανά Συδήγη Ομουρτάγ
Ο Κολανος θρεπτος
άνθρωπος μου εγένετο
κε απελθον εις τό φου
σάτον έπνίγην εις τον πο
ταμόν τον Δάναπριν
ητο δε γενεας Τζακαράρης**

Τό κείμενο που έχει σπανίως τόνους και πνεύματα φανερώνει λαϊκή γλώσσα βορείου έλληνικού ιδιώματος όπως της σημερινής Μακεδονίας και Θράκης. Συντακτικά τό ιδίωμα χαρακτηρίζεται σε άλλες έπιγραφές από τό έμμεσο αντίκειμενο στην αίτιατική π.χ. τον δίνω, τον είπα. Στην πρώτη σειρά βλέπουμε μιά όνομαστική απόλυτη (Κανά... Ομουρτάγ). Πιο κάτω υπάρχει τό ρήμα έπνίγην (3ο ένικό πρόσωπο), τό άρθρο που έπαναλαμβάνεται (τον ποτ. τον Δάν.) και στην τελευταία σειρά ή όνομαστική Τζακαράρης (αντί Τζακαράρη) σε παράθεση στη λέξη γενεας. Όλα αυτά παρουσιάζονται σε κείμενα βυζαντινά γραμμένα σε λαϊκή γλώσσα.

3) Σέρβοι. Ήταν σλάβοι, αλλά τό όνομά

τους ήταν λατινικής καταγωγής. Δεν ήταν λαός πολεμικός και ακολουθοῦσαν συνήθως τούς Ἀβάρους. Κατά τὴν βασιλεία τοῦ Ἡρακλείου (610-641) κατέλαβαν τὶς χῶρες περίπου πού κατέχουν σήμερα. Μεταξὺ τοῦ 12ου καὶ 14ου αἰώνα δημιουργεῖται τὸ μεγάλο σερβικό κράτος μέ τὴν μισή περίπου ἔκταση τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο καὶ τὴν Ἀδριατικὴ ὡς τὸν Στρυμόνα ποταμὸ. Ἡ δημιουργία του σημειώνει δύο σημαντικούς σταθμούς, ὅταν ὁ κράλης Etienne B' Milioutine (1282-1321) κατέλαβε τὰ Σκόπια καὶ ὅταν ὁ Etienne Douchan (1331-1355) κατέλαβε σχεδὸν ὅλη τὴν Μακεδονία. Οἱ Σέρβοι ἀντέγραψαν ἀπόλυτα τὸ Βυζάντιο (θρησκεία, νομοθεσία, ἑλληνικὴ γλῶσσα, τίτλους). Στὰ ἑλληνικά ἔχουμε περίπου 80 ἔγγραφα πού ἐκδόθηκαν ἀπὸ τούς A. Solovief - V. Mosin "Ἐγγραφα τῶν Σέρβων βασιλέων", Βελιγράδι, 1935 καὶ σχολιάσθηκαν ἀπὸ τὸν L. Mavromatis, Les actes des princes serbes en langue grecque, Paris, 1987. Οἱ βασιλεῖς τους αὐτοαποκαλοῦνται π.χ. "Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ βασιλεύς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ρωμανίας (=Βυζαντίου)" ἢ "αὐτοκράτωρ Ρωμαίων καὶ Σερβίας ὁ Παλαιολόγος".

Ἐπικύρωση ἀπὸ τὸν Στ. Ντουσάν χρυσοβούλου τῆς μονῆς Ἰβήρων Ἀγίου Ὁρους, ἔ. 1346 (Solovief - Mosin, σ. 43-45).

«*Ἐπεὶ... οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἀθῶ διακειμένη σεβασμία μονῆ τῆς βασιλείας μου ἐπ' ὀνόματι τῆς πανυπεράγνου μου δεσποίνης... καὶ ἐπικεκλημένη τῶν Ἰβήρων ἀσκούμενοι μοναχοὶ ἀνέφεραν τῇ βασιλείᾳ μου ὅτι κατέχει... χρυσόβουλον καὶ πρόσταγμα* (ἀναφέρονται ὡς κατοχή τῆς μονῆς διάφορα κτήματα καὶ

μετόχια)... *τὴν ζήτησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἢ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλον λόγον... προστάσσει καὶ διορίζεται ἵνα κατέχει αὐτῇ ἀνενοχλήτως παντάσῃ καὶ ἀδιασείστως πάντα τὰ δηλωθέντα κτήματα καὶ μετόχια*".

4) Λαοὶ τῆς Ἰταλίας. Τέσσερις λαοὶ στὴν χώρα αὐτῇ χρησιμοποιήσαν τὴν ἀπλή νεοελληνικὴ στὰ ἔγγραφα τους, οἱ Λομβαρδοὶ (ἢ Λογγιβάρδοι), οἱ Νορμανδοί, οἱ Γερμανοὶ (Ἀλαμάνοι τῆς δυναστείας τῶν Σουήθων) καὶ οἱ Βενετοί.

α) Λομβαρδοί. Ἀπὸ τὸ 568 οἱ Λομβαρδοὶ ἔχουν καταλάβει ἓνα μέρος τῆς Βορείου Ἰταλίας, τὸ 751 καταλαμβάνουν τὴν Ραβέννα, πρωτεύουσα τῆς βυζαντινῆς Βορείου Ἰταλίας, ἔπειτα ὁμως ὑποτάσσονται στοὺς Γερμανοὺς αὐτοκράτορες. Οἱ Λομβαρδοὶ συχνὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἑλληνικὴ στὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικά τους ἔγγραφα (Κ. Ἀμαντος, Βυζαντινὴ Ἱστορία, τ. Β', σ. 45).

β) Νορμανδοί. Τὸ ὄνομά τους Nordman σημαίνει "ἄνθρωπος τοῦ Βορρᾶ". Ἦρθαν πραγματικά ἀπὸ τὶς Σκανδιναδικές χώρες, κατέκτησαν στὴ Γαλλία τὴν περιοχὴ πού ἀπὸ αὐτοὺς θά ὀνομαστεῖ Νορμανδία καὶ ἀποδέχτηκαν τὴν γαλλικὴ γλῶσσα. Ἐπειτα, ἓνα μέρος τῶν Νορμανδῶν κατέκτησε τὴν Ἀγγλία, καὶ ἓνα ἄλλο τὴν Μέση, Κάτω Ἰταλία καὶ τὴν Σικελία. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔκαναν πολλές ἐπιδρομές ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου. Στὴν Ἰταλία συνέχισαν τὴν παράδοση τῶν βυζαντινῶν κατεπάνω καὶ ἔγραψαν τὰ ἰδιωτικά καὶ πολλὰ δημόσια ἔγγραφα σὲ ἀπλή ἑλληνικὴ. Πηγὴ γιὰ τὶς πληροφορίες μας εἶναι 4 συλλογές νομικῶν ἔγγραφων σὲ περισσότερες ἀπὸ δύο χιλιάδες σελίδες. Αὐτὰ γραμμένα σὲ λαϊκὴ γλῶσσα,

ἐπειδή εἶναι χρονολογημένα, ἀποτελοῦν σπουδαία ντοκουμέντα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Πρόκειται γιὰ τὶς συλλογές: Fr. Trinchera, Syllabus graecorum membranorum, Neapoli, 1845 (71 ἔγγραφα μεταξύ τῶν ἐτῶν 900 καὶ 1106), I. Cusa, I diplomî greci ed arabi di Sicilia, Palermo, 1868 (700 σελίδες μέ 156 ἔγγραφα μεταξύ τῶν ἐτῶν 1100 καὶ 1260), G. Spata, Le pergamene greche, Palermo, 1861 (130 ἔγγραφα μέχρι τοῦ 1320) καὶ Σπ. Ζαμπελίου, Ἱταλοελληνικά, Ἀθῆναι, 1864 (50 περίπου ἔγγραφα). Ἐπίσης σπουδαία γιὰ τὴν ἱστορία τῆς γλώσσας εἶναι ἡ Συλλογὴ τῶν ἔγγράφων τῶν Acta et Diplomata πού προηγουμένως ἀναφέραμε.

Στὶς 4 νομικὲς συλλογές ὑπάρχουν κυρίως ἰδιωτικὰ ἔγγραφα, πωλητήρια, δωρητήρια, περιορισμοὶ κτημάτων ἐνῶ στὰ Acta et Diplomata ὑπάρχουν κυρίως πράξεις, συνθήκες καὶ ἐπιστολές ἡγεμόνων κρατῶν. Στὰ ἔγγραφα τῆς Ἱταλίας στὴν ἴδια ἀπλή νεοελληνικὴ γράφουν ὡς τὸ 1070 οἱ Βυζαντινοί, ὡς τὸ τέλος τοῦ 12ου αἰῶνα οἱ Νορμανδοί, ὡς τὸ 1265 περίπου οἱ Γερμανοὶ καὶ ὡς τὶς ἀρχές τοῦ 14ου αἰῶνα οἱ Γάλλοι. Τὰ Acta et Diplomata περιέχουν ἔγγραφα μεταξύ τοῦ 1250 καὶ τοῦ τέλους τοῦ 17ου αἰῶνα τῶν ἡγεμόνων τῶν κυριοτέρων κρατῶν πού ὑπῆρχαν τότε στὴν Ἀνατολικὴ Λεζάνη τῆς Μεσογείου.

(Ἀπόσπασμα δωρητηρίου ἔγγράφου τοῦ ἔτους 1138 ἀπὸ τὴν Συλλογὴ Cusa, ἀρ. 5, σελ. 69. Πρόκειται γιὰ τὴν πόλη Πάνορμο πού παρεφθάρη σὲ Παλέρμο).

“... καὶ τὸν ἔτερον φούνδακα ὃν ἠγόρασα ἔσω εἰς τὸ κάστρον καὶ τὸν φουρνὸν τῆς κυρᾶς Μαρίας. Ἀφιερωθὲν καὶ δωροῦμαι ἐν τῷ ρηθέντι τῆς Θεομήτορος θείω καὶ πρὸς ὑπουργίαν καὶ λυχνανσίαν καὶ φωταγωγίαν, ὑπὲρ κηροῦ καὶ ἐλαίου καὶ θυμιά-

ματος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μελλόντων δουλεύσειν πρόνοιαν καὶ διοίκησιν... τοῦ προσφέρειν αἰεὶ προσευχὰς τῷ Θεῷ ὑπὲρ σωτηρίας καὶ εὐδοώσεως τοῦ ἁγίου ἡμῶν μεγάλου ρηγός... Βοκερίου”.

γ) *Γερμανοί.* Αὐτοὶ κατεῖχαν τὶς ἴδιες περιοχές τῆς Ἱταλίας μεταξύ τῶν ἐτῶν 1195 καὶ 1268 (μάχη τοῦ Tagliacozzo) ὅποτε ἐπεδλήθη ἡ ἐξουσία τῶν Γάλλων καὶ Γουέλφων συμμάχων τοῦ Πάπα. Συνεχίζοντας τὴν παράδοση καὶ οἱ Γερμανοὶ χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἀπλή ἑλληνικὴ στὰ ἔγγραφά τους. Ὁ αὐτοκράτοράς τους Φρεδερίκος Β', ὃχι μόνο μιλοῦσε καλὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ ἔγραψε καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ βασιλείου Νεαπόλεως καὶ Σικελίας στὰ ἑλληνικά καὶ λατινικά.

Ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του σώζονται 4 πού ἀπευθίνονται στὸν αὐτοκράτορα Νικαίας Ἰωάννη Βατάτζη καὶ μία πρὸς τὸν δεσπότη Ἄρτας Μιχαὴλ Β'.

Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρεδερίκου Β' πρὸς τὸν Ἰωάννην Βατάτζην, αὐτοκράτορα Νικαίας (Acta et Dipl. τ. 3, σελ. 72, ἔτος 1250).

Φρεδερίκος Θεοῦ χαρίτι καὶ τὰ ἐξῆς, Ἰωάννη τῷ ἐπιφανεστάτῳ Γραικῶν βασιλεῖ καὶ τὰ ἐξῆς. Τὰς ἀποκομισθείσας γραφὰς τῆ ἡμῶν αἰθριότητι ἐκ μέρους τῆς βασιλείας σου μετὰ τοῦ Παιδρῦτον, παιδοπούλου αὐτῆς μετὰ πολλῆς εὐθυμίας ἐδεξάμεθα· θυμῆρη γὰρ ἐν αὐταῖς περιερίχτο καὶ τῆ ἡμετέρα αἰθριότητι λίαν ἐπιτεροπῆ περί τῶν σῶν ὑγειῶν καὶ εὐδοώσεων καὶ περί τῶν, ὅσα περί τῆς νήσου Ρόδου μετ' εὐτυχίας ἐτελέσθησαν. Καὶ ἡμεῖς ἀμοιβαίοις κομμενταρίοις τῆ καθαρᾶ ἀγάπῃ τῆς βασιλείας σου μηνύομεν ὅτι... νικῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν καθ' ἐκάστην, καὶ καθ' ἡμᾶς πάντα κατὰ νοῦν εὐοδοῦνται καὶ δι-

θύνονται. Περί δέ τήν χρείαν τήν ἐν τοῖς γράμμασι τῆς βασιλείας σου, πῶς ὁ πάπας ἀδελφούς ἐλαχίστους καί κήρυκας πρὸς τήν βασιλείαν σου ἀπέστειλεν ἐπὶ τῷ διαλεχθῆναι μετὰ τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐκκλησίας τῆς βασιλείας σου, ὅπερ οὐ μόνον τῇ ἡμῶν αἰθριότητι, ἀλλὰ καί τοῖς ἔτι νηπίοις τήν γνώμην τερατώδες δοκεῖ καί παράδοξον, πῶς οὗτος ὁ λεγόμενος ἀρχιερεὺς (ἀρχιερέων, πάντων ἐνώπιον, καθ' ἐκάστην τήν βασιλείαν σου ὀνομαστί καί πάντας τοὺς ὑπὸ σέ Ρωμαίους ἀφορισμῶ καθυποβάλλων, αἰρετικούς τοὺς ὀροδοξοτάτους Ρωμαίους, ἐξ ὧν ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης ἐξῆλθε πέρατα, ἀναισχύντως καλῶν τοιούτους ἀνδρας πνευματικούς κατ' αὐτόν πρὸς τήν βασιλείαν σου ἀποστέλλειν οὐκ ἐρυθρίασε; πῶς ὁ τοῦ σχίσματος αἴτιος δολερῶς ὑπεισέρχεται, ἵνα τοῖς ἀναιτίοις εἰσφέρει ἀντέγκλημα;...

δ) Βενετοί. Ἡ Βενετία κτίσθηκε κατὰ τίς ἐπιδρομές τοῦ Ἄτιλα. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες ὑπῆρξε ἓνα εἶδος βυζαντινῆς ἀποικίας καί πιστός σύμμαχος τοῦ Βυζαντίου. Σιγά σιγά ὁμως οἱ Βυζαντινοὶ παραχώρησαν στοὺς Βενετούς (ὅπως καί στοὺς Γενουάτες καί σέ ἄλλες ἰταλικές πόλεις) στὰ λιμάνια τους τόσα ἐμπορικά προνόμια, πού τό Βυζάντιο στερημένο ἀπό τίς προσόδους του οἰκονομικά μαράζωσε μέ συνέπεια τήν πολιτική καί στρατιωτική καταστροφή. Τέλος, κατὰ τήν 4η Σταυροφορία τό 1203, οἱ Βενετοί κατάφεραν νά στρέψουν τήν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νά κατακτήσουν καί νά μοιραστοῦν μέ τοὺς ἄλλους Φράγκους τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ κράτους. Ἡ βυζαντινὴ ἐπίδραση στοὺς Βενετούς ὑπῆρξε ἀποφασιστική. Ἀναφέρουμε δύο παραδείγματα. Τό πρῶτο ἀφορᾷ τήν τέχνη (ἀρχιτεκτονική, ζωγραφική, μικροτεχνία ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν). "Ὅλα σχεδόν

στό ναό τοῦ Ἁγίου Μάρκου εἶναι βυζαντινά (ἀρχιτεκτονική, τεχνίτες πού δούλεψαν, εἰκόνες μέ ἑλληνικές ἐπιγραφές). Τό δεύτερο ἀφορᾷ τήν γλώσσα. Ἡ ἰταλικὴ διάλεκτος τῆς Βενετίας, ἐκτός ἀπό τήν λεξιλογικὴ ἐπίδραση, δέχτηκε κάτι θαυότερο: ἐπίδραση φωνητικὴ ἀπό τὰ ἑλληνικά. Σέ τελευταῖο του βιβλίου ὁ καθηγητὴς Μ. Cortelazzo πραγματεύεται γιὰ τίς ἐπιδράσεις αὐτές. Ἐκεῖ ὅπου ἡ κοινὴ ἰταλικὴ χρησιμοποιεῖ τὰ σύμφωνα g, c, ἡ βενετικὴ διάλεκτος χρησιμοποιεῖ τό ἑλληνικὸ γ, στή θέση τοῦ ἰταλικοῦ d τό ἑλληνικὸ δ καί στή θέση του g τό ζ (=τζ), τό ζ. Ἔτσι ἀντὶ avvocato, οἱ Βενετοὶ προφέρουν ανογαδορ καί ἀντὶ iustria λένε γιοστρια.

Φυσικά καί ἡ νέα ἑλληνικὴ ἀργότερα δέχτηκε ἰσχυρὴ βενετικὴ ἐπίδραση, τόσο στό λεξιλόγιο (ὅπως στὰ εἶδη κουζίνας, τέχνες τοῦ τσαγγάρη, μαραγκοῦ), ὅσο καί στὰ ἐπιθέματα -άδος, -άδα. Γιὰ τίς συνθῆκες καί τήν ἐπίσημη ἀλληλογραφία μέ τήν Βενετία θά ἀναφέρουμε παρακάτω μιλώντας γιὰ "Ἕλληνες καί Τούρκους Ὁθωμανούς.

5. Τούρκοι Σελτζούκοι καί Ὁθωμανοί.

Γιὰ τοὺς Τούρκους Σελτζούκους τοῦ σουλτανάτου τοῦ Ἰκονίου, θά μιλήσουμε στό σημεῖο πού ἀφορᾷ τήν διπλωματικὴ τους ἀλληλογραφία μέ τοὺς γαλλικῆς καταγωγῆς βασιλεῖς Κύπρου Lusignan. Γιὰ τοὺς Τούρκους Ὁθωμανοὺς πρὸ καί μετὰ ἀπό τήν ἄλωση, ἔχουμε περισσότερα ἀπὸ 60 ἔγγραφα ἀπὸ τό 1360 ὡς τό 1670, ὅταν οἱ Φαναριῶτες τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας ἐπέβαλαν σάν γλώσσα διεθνοῦς ἀλληλογραφίας τὰ ἰταλικά. Ἔτσι ἔχουμε ἔγγραφα τῶν σουλτάνων Μουράτ Α' (1362-1389), Βαγιαζήτ Α' (1389-1402), Μωάμεθ Α' (1413-1426), Μωάμεθ Β' (1451-1481), Βαγιαζήτ Β' (1481-1512), Σελίμ Α' (1512-1520), Σουλεϊμάν (1521-1560) καί

του Ἀχμέτ πασᾶ. Αὐτά ἀπευθύνονται:
 σέ Ἑλληνας 6
 στούς Ἰωαννίτες Ἴππότες Ρόδου 8
 στούς Βενετούς 32
 σὸν βασιλιά Κύπρου Jacob II
 στούς πάπες Ἰννοκέντιο καί Ἀλέξανδρο 5
 Συνθήκη Μωάμεθ Β' μέ τούς Γενουάτες
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1456, Acta, τ. III,
 σ. 287).

*“Ἐγὼ ὁ μέγας αὐθέντης καί μέγας ἀμι-
 ράς ὁ Μεχμέτ μπέης, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου
 αὐθέντου καί μεγάλου ἀμιρᾶ σουλτάνου
 τοῦ Μουράτ μπέη, ὀμνῶ εἰς τὸν θεὸν τοῦ
 οὐρανοῦ καί τῆς γῆς καί εἰς τὸν μέγαν ἡ-
 μῶν προφήτην τὸν Μωάμεθ καί εἰς τὰ
 ἑπτὰ μουσάφια ὅπου ἔχομεν καί ὁμολο-
 γοῦμεν... Τὰς ἐκκλησίας τῶν νά τὰς ἔχουν
 καί νά τὰς ψάλλουν, μόνον καμπάνες καί
 σημαντήρια νά μὴδὲν κτυποῦν, ἀπὸ τὰς
 ἐκκλησίας μαῖδιον νά μὴ ζητήσω μὴδὲ αὐ-
 τοὶ νά ποιήσουν ἄλλας ἐκκλησίας. Οἱ πραγ-
 ματευτάδες τῶν Γενουβέζων νά πηγαίνουν
 καί νά ἔρχονται ἐλεύθερα, νά ποιοῦν τὰς
 πραγματείας τῶν, παιδία ποτέ εἰς γιανι-
 τᾶρους νά μὴ πάρω, μήτε τινὰ νέον, μήτε
 Τοῦρκοι νά εἶναι εἰς τὸ μέσον τῶν, ἀμὴ νά
 εἶναι ἐξόχως, εἰμὴ νά βάλει ἡ αὐθεντία
 μου σκλάβον νά τοὺς βλέπει. Αὐτοὶ δὲ οἱ
 Γαλιτιανοὶ νά ἔχουν ἄδειαν νά βάλλουν
 πρωτόγηρον εἰς τὸ μέσον τῶν διὰ νά διορ-
 θῶναι τὰς δουλείας ὅπου ἔχουν οἱ πραγμα-
 τευτάδες. Γιανίτσαροι καί σκλάβοι νά μὴ-
 δὲν κονεύουν εἰς τὰ ὀσπίτιά τῶν· τὰ κου-
 μέρκια ὅπου χρεωστοῦν νά τὰ μαζώξουν
 ἀπὸ τὴν μέσην τοὺς διὰ νά ἔβγουν ἀπὸ τὸ
 χρέος. Οἱ ἄρχοντες καί οἱ πραγματευτάδες
 τῶν νά μὴδὲν ἀγγαρεύονται...”*

* Ἀς σημειωθεῖ ὅτι ὑπάρχουν σέ βιβλιο-
 θῆκες καί ἀρχεῖα πολλὰ ἄγνωστα ἢ ἀνέκ-

δοτα ἔγγραφα. Ὁ Ἰταλὸς ἐρευνητὴς A. Bo-
 mbacci π.χ. λέει ὅτι στή Μαρκιανὴ Βιβλιο-
 θῆκη τῆς Βενετίας εἶδε μιὰ δέση ἀνεκδό-
 των ἔγγράφων τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων.

6. Αἰγύπτιοι (Μαμελοῦκοι). Εἶναι γνω-
 στά τὰ ἐξῆς ντοκουμέντα: Συνθήκη Μι-
 χαήλ Η' Παλαιολόγου μέ τὸν σουλτάνο
 Αἰγύπτου Καλαοῦν (1281), ἀλληλογραφία
 σουλτάνων μέ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη
 ΣΤ' Καντακουζηνό (Ἱστορ. III, σ. 94-99),
 ἐπιστολή τοῦ σουλτάνου Μελίκ Νασίρ
 σὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικο Γ' (1340),
 ἐπιστολή σουλτάνου σὸν Ἰωάννη Ε' Πα-
 λαιολόγο (1341-1391), ἐπιστολή τοῦ σουλ-
 τάνου Ἀλ' Ἀσράφ σὸν Ἰωάννη Η' Πα-
 λαιολόγο (1390).

7. Φράγκοι ἢ Βενετοὶ σέ κατακτημένες ἑλληνικὲς χώρες

α) Κύπρος. Τὸ νησί κατεκτήθη ἀπὸ τὸν
 Ριχάρδο τὸν Λεοντόκαρδο, ὄχι ὑπὸ τὴν
 ιδιότητά του σάν βασιλιά τῆς Ἀγγλίας
 ἀλλὰ σάν ἀρχηγὸ τῶν ἱπποτῶν τῆς Προ-
 βηγκίας. Αὐτὸς τὴν πούλησε στοὺς Ναίτες
 ἱπότες καί αὐτοὶ στοὺς Γάλλους ντέ Lu-
 signan. Μετὰ τὸ 1469 τὸ νησί περιήλθε
 στοὺς Βενετούς καί τὸ 1570 στοὺς Τοῦρ-
 κους. Ἔχουμε 4 ἔγγραφα τοῦ Γάλλου βα-
 σιλιᾶ τῆς Κύπρου Hugues σὸν σουλτάνο
 Ἰκονίου Καϊκασούς (1210-1220) καί μιὰ
 συνθήκη τοῦ Μιχαήλ 8ου Παλαιολόγου μέ
 τὸν βασιλιά τῆς Κύπρου Jacob (1254). Μέ
 τὸν καιρὸ οἱ Φράγκοι τείνουν νά ἀφο-
 μοιωθοῦν γλωσσικά. Ἔτσι π.χ. ἂν τὸ ἕνα
 ἀπὸ τὰ μεγάλα Χρονικά τῆς Κύπρου γρά-
 φεται ἀπὸ τὸν Ἑλληνα Λεόντιο Μαχαίρᾶ,
 τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸν γαλλικῆς καταγωγῆς
 Γεώργιο Βουστρώνιο ἢ Πουστρούς (=Bou-
 stron).

(Ὁ βασιλιάς Κύπρου Hugues προτείνει

στόν σουλτάνο Ἰονίου Καϊκαούς σύναψη συνθήκης φιλίας καί συμμαχίας).

“Ορκωμοτικόν ἔγγραφον περί ἀγάπης ἀπό ρήγαν εἰς σουλτάνον. Ἐπεὶ θεοῦ πρόνοια, χάριτι τε καὶ εὐδοκία λόγος περί ἀγάπης ἐρρήθη μεταξύ τῆς ἡμετέρας ρηγικῆς ἐξουσίας καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ ὑψηλοτάτου μεγάλου τῆς Ἰονιέων μεγαλοπόλεως Ἀζαντίν τοῦ Καϊκούση, ἡμῶν δέ ἀμφοτέρων συναρεσθέντων, τό δι’ ὄρκου καὶ ἐγγράφου ὀρκωμοτικοῦ τὴν τοιαύτην ἡμῶν ἐπιστηριχθῆναι ἀγάπην, ἰδοῦ ἡ ἡμετέρα ρηγικὴ ἐξουσία τοῦτο πληροῖ. “Ὅτι ἐγὼ ὁ ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ρῆξ τῆς περιωνύμου νήσου Κύπρου Οὐγκος ὁ καὶ νιός τοῦ ἀοιδίμου ἐκεῖνου ρηγός Ἐμιρῆ ὀμνύω κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν, ἣτις ἐστίν ἐννεακαὶς δεκάτη τοῦ παρόντος Ἰουλίου τῆς δ’ ἰνδικτιῶνος... καὶ τῶν χωρῶν αὐτοῦ ἐμπορευόμενοι πραγματευταὶ κατὰ θάλατταν καὶ ξηράν ἀζήμιοι καὶ ἀνεπηρέαστοι ἐρχόμενοι καὶ ἀνθυποστρέφοντες μετὰ ἀδείας πάσης, μὴ παρὰ τινος... ἐμποδιζόμενοι εἰμὴ μόνον διδόναι τούς τοιοῦτους τό κατὰ συνήθειαν ἀνήκον αὐτοῖς κομμέρχιον καὶ μηδέν πλέον”.

β) Ἡπειρος καὶ νησιά τοῦ Ἰονίου. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κατακτίσεως τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τοὺς Φράγκους τῆς 4ης Σταυροφορίας, τὰ Ἰόνια νησιά, ἐκτός ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, κατακτῆθηκαν ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ οἰκογένεια τῶν Orsini. Στὸ τέλος τοῦ 14ου αἰῶνα, ἡ ἰταλικὴ οἰκογένεια τῶν Tocco πού διαδέχθηκε τοὺς Orsini ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά κατέλαβε καὶ τὴν Ἡπειρο. Τὰ κατορθώματα τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἐκτίθενται στὸ “Χρονικὸ τῶν Τόκκο” γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μιλήσουμε παρακάτω. Ἐπίσης παρακάτω θὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ κτηματολόγιο τῆς καθο-

λικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλονιάς. Ἐδῶ σημειώνουμε μερικὰ ἔγγραφα μιᾶς Δέσποινας Ἰονίων νήσων καὶ Ἡπείρου στὰ ἑλληνικά πού ὑπογράφεται “Φραγκίσκα Τόκκο, βασίλισσα τῶν Ρωμαίων”.

γ) Κωνσταντινούπολη, Κυκλάδες, Ρόδος, Κρήτη.

Στὴν λατινικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτός ἀπὸ τοὺς τίτλους καὶ τελετές ὅπου ἐμμοῦντο τὸ Βυζάντιο, ἡ σφραγίδα τοῦ αὐτοκράτορα ἀπὸ τὴν μιὰ ὀψη εἶχε ἐπιγραφὴ στὰ ἑλληνικά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στὰ λατινικά (καὶ ὄχι στὰ γαλλικά ἢ ἰταλικά).

Στὶς Κυκλάδες (δουκάτο τοῦ Ἀρχιπελάγους ἢ τῆς Νάξου), ὅλη τὴν περίοδο τῆς Βενετοκρατίας, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχαν ἐγκατασταθεῖ πολλοὶ Βενετοί, ἡ ἑλληνικὴ ἦταν ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τῶν ἐγγράφων καὶ δικαστηρίων, ὅπως δείχνουν τὰ κείμενα πού δημοσίευσαν οἱ Ζερλέντης καὶ Κατσουρός.

Στὴ Ρόδο εἶδαμε ὅτι οἱ Ἰωαννίτες ἰππότες, πού ἀργότερα διωγμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους θὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν Μάλτα, χρησιμοποιοῦσαν στὴν ἐπίσημη ἀλληλογραφία τους τὰ ἑλληνικά.

Στὴν Κρήτη, κατὰ τὸν 15ο ἕως τὸν 17ο αἰῶνα γράφονται στὴν τοπικὴ διάλεκτο σπουδαῖα φιλολογικὰ ἔργα (Φαλιέρος, Ντελλαπόρτας, Χοῦμος, Μπεργαδῆς, Κορνάρος, Μορεζίνος, Δεφαράνας, Φώσκολος, Βεντράμος, Μοντσελέζε, Μπουνιαλῆς), γραμμένα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἐξελληνισμένους Βενετούς, πού ἦταν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση.

δ) Κυρίως Ἑλλάδα

Στὸ δουκάτο Ἀθηνῶν-Θηβῶν μετὰ τὸ 1311 στὴν ἐξουσία εἶναι οἱ Καταλάνοι καὶ μετὰ τὸ 1390 ὡς τὸ 1450 περίπου πού ἐρχονται οἱ Τούρκοι εἶναι οἱ Φλωρεντίνοι

Ἄτσαγιόλες. Αὐτοὶ ἀγάπησαν ἰδιαίτερα τὰ ἑλληνικά. Ἐξέλιξαν καὶ τὸ ὄνομά τους καὶ ἀπὸ Medici ἔγιναν Ἰατροί. Γράφουν ἀκόμα ἑλληνικά ἀπευθυνόμενοι καὶ στοὺς συμπατριῶτες τους ἐμπόρους τῆς Φλωρεντίας.

Στὴν βασιλεία τῶν Πατρῶν πού ἦταν ἐπὶ δύο αἰῶνες φέουδο τοῦ Πάπα, τὰ ἔγγραφα καὶ οἱ δικαστικὲς ἀποφάσεις ἐκδίδονται στὰ ἑλληνικά. Ἔχουμε 28 ἔγγραφα πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἰταλική πόλη Barletta καὶ πού ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸν E. Gerland, Neue Quellen zur Geschichte des lateinischen Erzbistums Patras, Leipzig, 1903 (διαθήκη, Πάτραι 24 Φεβρουαρίου 1437, Gerland, σ. 221).

Ἔτος τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ γεννήσεως 1437 κυρά Ἐκατερίνα διὰ τοῦ παρόντος γράμματος, κυρά Τζαγκύλα εἰς τὸ μέρος τῆς Κατακάλαινας λεγόμενον εἰς τοποθεσίαν τῆς πρεβέντας Ζήρειας τὴν ποσειοῦν μετὰ πάσης νομῆς εἰς δηνέρια μετρητὰ τριακόσια, ἅπερ διορθεῖ καὶ ὀρίζει κῦρ Νικολόν ἀπό... τά... δίκαια καὶ καλὰ αὐτῆς ποιεῖ καὶ στένει κύριον καὶ κληρονόμον κῦρ Νικολό ἀπὸ τὴν σήμερον τοῦ κατέχειν καὶ νέμεσθαι ἀνενοχλήτως καὶ ἀσκανδαλίστως ἀναθώσας αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς καὶ κηδεῖας κατὰ τὸ πρέπον καὶ ἔθος χριστιανοῖς διό οὐ ἔκειτο ἀσθενούσα...

8) Φιλολογικὰ μνημεῖα. Χαρακτηριστικά γιὰ τὸν γλωσσικὸ ἐξελληνισμὸ τῶν ξένων πού βρισκόνταν στὴν Ἑλλάδα, ἔχουμε τρία φιλολογικὰ μνημεῖα πού γράφθηκαν μετὰ τὸ 13ο καὶ τὸ 15ο αἰῶνα. Πρόκειται γιὰ τὸ κτηματολόγιό τῆς Κεφαλονιάς καὶ τὰ Χρονικά τοῦ Μορέως καὶ τῶν Τόκκο.

α) Τὸ κτηματολόγιό τῆς καθολικῆς ἐπι-

σκοπῆς τῆς Κεφαλονιάς εἶναι τὸ μόνο τοπογραφικὸ ντοκουμέντο πού σώζεται ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸν μεσαῖωνα. Τὸ χειρ. πρωτότυπο κατεστράφη στοὺς σεισμοὺς τοῦ 1954, ἀλλὰ ὁ καθηγητὴς Δ. Ζακυθινὸς τὸ διέσωσε φωτογραφίζοντάς το. Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Θ. Τζανετάτο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ φανατικοὶ καθολικοὶ ἱερωμένοι, πού μέχρι ἐσχάτων ἔκαναν τὴν λειτουργία τους στὰ λατινικά, συνέταξαν γιὰ δική τους χρῆση τὸ κτηματολόγιό στὰ ἑλληνικά.

6) Τὸ Χρονικὸ τοῦ Μορέως βρῖσκεται σὲ 4 ἐθνικὲς παραλλαγές: ἑλληνική, γαλλική, ἰταλική, ἀραγωνική. Ἐδῶ καὶ 150 χρόνια διάφοροι ἐρευνητὲς (Buchon, Hopf, Schmitt, Ἀδαμαντίου, Καλονάρος, Spadaro) συζητοῦν ἂν τὸ πρωτότυπο γράφηκε στὰ ἑλληνικά ἢ στὰ γαλλικά. Ἐμεῖς, ἔπειτα ἀπὸ σύγκριση τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, πού βρῖσκεται σὲ 5 κύρια χειρόγραφα καὶ περιέχει 9240, μὲ τίς 3 ἄλλες ἐθνικὲς παραλλαγές, νομίζουμε ὅτι τὸ πρωτότυπο γράφηκε ἑλληνικά γιὰ τοὺς ἐξελληνισμένους Φράγκους πού κυβερνοῦσαν τὴν χώρα. Αὐτὸ ἀποτελοῦσε τὸ ἔπος τῆς κατάκτησης καὶ τῆς δυναστείας τῶν Βιλαρδουίνων. Ἡ γλώσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Χρ. τοῦ Μορέως, γεμάτη νομικὲς ἐκφράσεις εἶναι αὐτὴ τῶν ἐγγράφων τῆς Κάτω Ἰταλίας, τοῦ Χρονικοῦ τῶν Τόκκο, τοῦ κτηματολογίου τῆς Κεφαλονιάς καὶ ἐγγράφεται στὸ πλάσιο τῆς λαϊκῆς ἑλληνικῆς πού ἐπὶ αἰῶνες χρησιμοποιήσαν οἱ ξένοι στίς πρώην ἑλληνικὲς χώρες. Μετὰ τὸν 14ο αἰῶνα στίς χώρες πού κατεῖχαν οἱ Βενετοὶ (Κύπρος, Κρήτη, Ἴονια νησιά), ἡ δυνατότητα τῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν Δύση καὶ τὴν Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση συνετέλεσε στὴν ἀνάπτυξη ἀξιόλογης λογοτεχνίας σὲ τοπικὴ διάλεκτο.

Χρονικόν τοῦ Μορέως, στ. 2485-2511

- 85 Σπουδαίως μαντάτα τοῦ ἤφεραν ἐκεῖσε εἰς τό κάστρον
τοῦ Πονδικοῦ τό λέγουσιν, οὕτως τό ὀνομάζουν,
τό πώς ἀποσκαλώσασιν κάτεργα δύο ἐκεῖσε,
εἰς τόν λιμένα Πονδικοῦ, καθώς τό ἀφηγοῦμαι,
ὅπου βαστοῦν τοῦ βασιλέως ἐκείνου τοῦ Ρομπέρτου
- 90 τήν θυγατήρ, καί ὑπάγειαν στόν ρήγαν Κατελόνιας.
Τό ἀκούσει το ὁ μισέρ Τζεφρές σπουδαίως ἐκεῖ ἀπῆλθεν,
πεζεύγει ἀπό τό ἄλογον, στό κάτεργον ἐσέβην,
καί χαιρετᾶ τοῦ βασιλέως ἐκείνου τήν θυγάτηρ,
παρακαλεῖ καί ἀξιῶνει τήν στήν γῆν νά ἔχη πεζεύσει
- 95 καί νά σεβῆ εἰς τό κάστρον του τοῦ νά παραδιαβάσῃ,
νά ἀναπαυθῆ ἡμέρες δύο καί ἀπέκει νά ὑπαγαίνῃ.
Καί ἐκεῖνη, ὡς εὐγενική, μέ τήν δουλήν ὅπου εἶχεν
ἐπέξευσεν μετά χαρᾶς, ἐσέβην εἰς τό κάστρον.
Ἐκεῖνη ἡ μέρα ἀπέρασεν καί ἄλλη ἐξημερώνει
- 500 τινές ἀπό τούς ἴδιους του καί συμβουλάτορες του
λέγουσιν τόν μισέρ Τζεφρέ καί συμβουλεύουνέ τον:
“Αὐθέντη, ἐσύ εὐρίσκεισαι ἐδῶ εἰς τήν Ρωμανίαν
καί ἔχεις τόν τόπον τοῦ Μορέως ὅπου τόν αὐθεντεύεις
καί ἂν οὐ ποιήσης τέκνον σου νά σέ κληρονομήσῃ,
- 5 τί σέ ὠφελοῦν τά πράγματα καί τί τά ἀγωνιέσαι;
Ἐδῶ οὐδέν εὐρίσκεται γυναίκα ὡς διά ἐσένα,
καί ἀφότου ἐπρόσταξε ὁ Θεός καί ἀπόστειλέ τήν ὦδε,
ἐτούτην ὅπου ηὔρεσκειται τοῦ βασιλέως θυγάτηρ,
ἔπαρε καί εὐλόγησον τήν καί ποίησε τήν κυρά μας.
- 10 Καί ὁ βασιλεύς ὁ κύρης της πολλάκις ἄν χολιάσῃ
καί βαρεθῆ το τίποτε, πάλε να τό ἀγαπήσῃ”.

γ) Τό Χρονικό τῶν Τόκκο, ἔργο ἀνώ-
νυμο, περιέχει 2500 στίχους καί διηγῆται
τά κατορθώματα τῆς οἰκογενείας καί κυ-
ρίως τήν κατάκτηση τοῦ Δεσποτάτου τῆς
Ἄρτας. Ἐξεδόθη ἀπό τόν G. Squire (1987).

9) **Παραδουνάβειες ἡγεμονίες.** Μιά πα-
ράγραφος τῆς ἐκθέσεώς μας πρέπει νά ἀ-
φιερωθεῖ στή γλώσσα πού χρησιμοποιήθη-
κε κατά τήν Τουρκοκρατία στίς Παραδου-
νάβειες ἐπαρχίες ὡς τό 1831, ὅποτε ὑπῆρξε

ἡ ρῆξη μεταξύ ρουμανικοῦ καί ἑλληνικοῦ
στοιχείου. Παραπέμπομε γιά τό ζήτημα
αὐτό στό βιβλίο τοῦ N. Lorga, “Τό Βυζάν-
τιο μετά τό Βυζάντιο” (μετάφραση Γ.
Καρά, Gutenberg), Ἀθήνα, 1985. Ἡ βυζα-
ντινὴ παιδεία καί ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα καλ-
λιεργήθηκαν ἐκεῖ ἀπό τούς ἡγεμόνες Ρου-
μάνους καί Φαναριώτες. Ἡ μορφή τῆς
γλώσσας ἦταν συχνά ἀρχαῖζουσα, ἀλλά
καί δημοτικὴ. Ἄς θυμηθοῦμε τά ὀνόματα
τῶν Κ. Δαπόντε, Ρήγα Φεραίου, Δ. Κα-

ταρτζή, Ἰθαν. Χριστόπουλου. Γιά τήν χρήση τῆς λαϊκῆς γλώσσας παραθέτουμε ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ σουλτάνου Σελίμ Β' μετά τήν ναυμαχία τοῦ Λεπάντο (Ναυπάκτου, 1572, Ν. Λοργα, Βυζάντιον... σ. 146).

“Παίδι μου, ὁ Θεός ἐβοήθησεν καί ἐνίκησα καί ἠπῆρα τήν Κύπρο, τοὺς ἀπίστοιους ἀνθρώπους ὅπου δέν μέ ἐπροσκεινοῦσαν. Καί κάμε αὐτοῦ χαρά μεγάλη εἰς τήν Βλαχία καί μήνυσε καί εἰς τόν τόπον σου τρογύρω τό πῶς ἐνίκησα, νά ἠξεύρουν ὁ κόσμος. Καί ἐσύ Ἀλέξανδρε, ἀνθέντη τῆς Βλαχίας νιέ μου, ἐτοιμάζου τήν ἀνοιξιν νά ἔλθῃς μετ' ἐμένα νά κάμωμε ταξίδια διά ξηρᾶς καί τά κάτεργα διά θαλάσσης νά πάρομεν τοὺς Κορυφούς. Ἐπειτα νά στρατεύομε εἰς τήν γλυκή Βενετία, ὅπου τά πολλά ροῦχα καί τοὺς καμουχάδες, καί ἐκ τήν Βενετία νά στρατεύομεν εἰς Ρώμην. Ἐτσι σοῦ γράφω νά ἐτοιμάζεσαι καί σέ ῥρίζω νά κάμῃς ἔτσι καταπῶς σοῦ γράφω”.

10) Συμπεράσματα.

α) Στίς χώρες πού προηγούμενα κατεῖχε τό Βυζάντιο καί τώρα κατελήφθησαν ἀπό ξένους ἡ Ἑλληνική γλώσσα τουλάχιστον ἐπί μισή χιλιετηρίδα ἦταν δοκιμασμένο ὄργανο πολιτισμοῦ, ἐπικοινωνίας καί διπλωματίας. Ἡ ἀπλουστευμένη καί κωδικοποιημένη λατινική, πού στή Δύση κατά τό Μεσαίωνα χρησίμευσε ὡς διεθνῆς γλώσσα τῆς ἐκκλησίας, ἐπιστήμης, γραμμάτων καί διπλωματίας, δέν μποροῦσε νά ἐπιβληθεῖ στήν Ἀνατολή. Οἱ νεότερες λατινογενεῖς γλώσσες (γαλλική, ἰταλική, προδηγιανή) ἦταν ἀκόμη μᾶλλον διάλεκτοι ἀτελεῖς καί ἄγνωστες. Ἐτσι οἱ ξένοι προτίμησαν τήν ἀπλή ἑλληνική, τήν δημοτική τῆς ἐποχῆς, μιά γλώσσα ἀπαλλαγμένη ἀπό τόν φόρτο

τῆς πλούσιας μορφολογίας τῆς ἀρχαίας, αὐτήν πού μποροῦσαν καί οἱ ἴδιοι νά χρησιμοποιοῦν προφορικά στά λιμάνια τῆς Ἀνατολῆς, στό βυζαντινό στρατό σάν μισθοφόροι καί ἐν γένει στίς σχέσεις τους μέ τοὺς ἄλλους λαούς τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

β) Ὅμως ἡ διάδοση καί ἡ ἐπικράτηση μιᾶς γλώσσας σέ ἐθνική ἢ σέ διεθνή κλίμακα καθορίζεται συνήθως ἀπό παράγοντες ἐξωγλωσσολογικούς. Ἡ προτίμηση τῶν ξένων γιά τήν λαϊκή ἑλληνική δέν ὑπῆρξε χωρίς ὑπολογισμό. Εἶχαν τήν φιλοδοξία νά ἀποκτήσουν κάποια λαϊκή βάση ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου πού ἔμενε ἀγκιστρωμένο σέ μιά γλώσσα ἀρχαΐζουσα, καί ἐνδεχομένως νά ἐπεκτείνουν τήν κατάκτηση.

Ἀκόμα, ἡ συγκράτηση καί ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς μέσα στό ξένο καθεστῶς προϋποθέτει κάποιον ἑλληνικό φορέα πού δέχεται νά τό ὑπηρετήσῃ. Ὁ Σπ. Ζαμπέλιος (Ἰταλοελληνικά, σ. 81) μᾶς λέει ὅτι ἔνα μέρος τοῦ βυζ. ἀρχοντολογίου προσχώρησε στούς Νορμανδούς. Κατά τήν κατάκτηση τῆς μισῆς περίπου βυζαντινῆς ἐπικρατείας ἀπό τόν Στ. Ντουσαν καί στήν ὀργάνωση τοῦ κράτους του μεγάλος ὑπῆρξεν ὁ ρόλος τοῦ ἱκανότατου Ἑλληνα δούκα Σιργιάνη (G. Ostrogorsky, Histoire, σ. 528). Στήν Κωνσταντινούπολη πρό καί μετά τήν ἄλωση ὑπῆρχε μιά ἑλληνική μερίδα πού ἡ ἐχθρότητά της κατά τῆς Δύσης καί τῶν καθολικῶν τήν ὠθοῦσε στήν συνεργασία μέ τοὺς Τούρκους.

Ἐτσι, παρά τήν διαρκή ἐδαφική συρρίκνωση καί καταστροφή τοῦ Βυζαντίου, τό γόητρο καί ἡ χρήση τῆς γλώσσας του, ἰδίως τῆς λαϊκῆς, ἔδειξαν μεγαλύτερη ζωτικότητα καί ἀντοχή γιά μιά τουλάχιστον περίοδο χωρίς τελικά νά ἀποφευχθεῖ ἡ κάμψη.

Ἐσάφειες, Ἐλλείψεις καί Λάθη ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΣ

Ἀπό τό βιβλίο «Ἐνάντια στήν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας».

Τοῦ Γιάννη Ν. Γαβριηλίδη

«Χαλεπά τά καλά ἐσιν ὅπρ ἔχει μαθεῖν»

Πλάτων («Κρατύλος»)

Ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες νοιώθουμε περηφάνεια γιά τήν ἑλληνική καταγωγή τῶν διεθνῶν ὄρων τῆς Γλωσσολογίας (καί μόνον αὐτῆς)... Εἶμαστε πολύ εὐχαριστημένοι καί ἀπό τό ἐπίπεδο τῆς ἐθνικῆς μας Γλωσσικῆς Ἐπιστήμης. Ὁ καθηγητής Ἐμμ. Κριαράς μέ κάθε εὐκαιρία ἐπαινεῖ ἐνθουσιωδῶς τή Γραμματική τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη (πού ἔκλεισε ἤδη μισόν αἰῶνα ζωῆς): «Γιά δεκαετίες πολλές ἡ Γραμματική τοῦ Τριανταφυλλίδη θά εἶναι ὁ φάρος καί ἡ πυξίδα...». («Ὁ γραπτός δημοτικός μας λόγος», «ΑΝΤΙ», τ. 233/1983).

Παρόμοιοι ἐνθουσιασμοί δέν θά ἐδικαιολογοῦνταν, ἀκόμη καί ἂν ἡ Γραμματική ἦταν πλήρης καί βρισκόταν στό ἀπαιτούμενο ἐπιστημονικό ὕψος. Τό ἔργο τῆς ομάδας τοῦ Τριανταφυλλίδη ἀποτελοῦσε, ἀσφαλῶς, σοβαρό βῆμα ἐμπρός (κωδικοποιῶσε γιά πρώτη φορά ἐπισήμως τή μορφολογία τῆς δημοτικῆς γλώσσας), σήμερα ὅμως ἔχει μείνει φυσιολογικά πίσω, φαίνεται ἀφελῆς καί εἶναι ὅπωςδῆποτε ἀνεπαρκῆς καί ἐν πολλοῖς λαθεμένη.

Στά κεφάλαια «Δυό ἀντιλήψεις γιά τή γλώσσα», «Ἡ Κρατική μας Γραμματική ἔχει σοβαρές ἀδυναμίες», «Τό ρολόγι τῆς Γλωσσικῆς Ἐπιστήμης δέν ἐσταμάτησε στά 1941!» ἐπεσημάνει ὁρισμένες ἀσάφειες, ἐλλείψεις καί θεωρητικά λάθη τῆς Γλωσσολογίας μας. Το παρὸν κείμενο συστηματοποιεῖ καί ὀλοκληρῶνει (κατ' ἀνάγκην μέ τρόπο πυκνό) τίς ἐπισημάνσεις μου ἐκεῖνες.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἔλεγα στά κείμενα τοῦ παρελθόντος: αἰτία τῆς κακοδαιμονίας μας στά θέματα τῆς γλώσσας εἶναι ἡ ἐπιπόλαια, ἡ ἐπιφανειακή ἐξέταση τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, ὁ φορμαλισμός (τυπολατρεία), πού ἀπό κάμποσους αἰῶνες ἐπικρατεῖ στή γλωσσολογία μας.

(Α) Ἐσάφειες

1. Στήν εἰσαγωγή τοῦ «Συντακτικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς» (πρώτη ἔκδοση 1979) λέγεται, ὅτι «ὀνομάζουμε καταχρηστικά Γραμματική» τό πρῶτο μέρος, τό μορφολογικό ἢ τυπικό, πού «ἀντιμετωπίζει τούς τύπους τῶν λέξεων «ἀκίνητους» καί μποροῦμε νά τό θεωρήσουμε σάν τό μέρος, πού ἀσχολεῖται μέ τήν ἀνατομία τοῦ λόγου»... «Τό Συντακτικό ἢ Σύνταξη εἶναι τό δεύτερο μέρος τῆς Γραμματικῆς», πού «δείχνει τά μέρη τοῦ λόγου ὄχι πιά ἀκίνητα καί στατικά, ἀλλά κινητά, ζωντανά, ὅπως δηλαδή δένονται μεταξὺ τους καί λειτουργοῦν καί κινοῦνται ἢ μετακινοῦνται μέσα στό λόγο»... «... Μέ τή σύνταξη... παρακολουθοῦμε τώρα πιά τή φυσιολογία τοῦ λόγου». Τήν ἀποψη γιά πρῶτο μέρος τῆς Γραμματικῆς (Μορφολογία) καί δεύτερο μέρος (Σύνταξη) ὑπεστήρι-

ζα κι εγώ στά προαναφερθέντα κείμενά μου, μέ ίκανοποίηση λοιπόν δέχομαι τή θέση αὐτή τοῦ Συντακτικοῦ. Ὅλα ὅμως αὐτά ἔμειναν, δυστυχῶς, στό πεδίο τῆς θεωρίας - στήν πράξη δέν ἄλλαξε τίποτε, ἀκολουθοῦμε τήν παράδοση, πού θέλει «Γραμματική» καί «Συντακτικό»...

2. Ἡ Μορφολογία μας μιλάει γιά τά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων, δέν προσδιορίζει ὅμως ποιά ἐπίθετα εἶναι συγκρίσιμα καί ποιά δέν εἶναι. Βαθμούς σύγκρισης ἔχουν μόνο τά ποιοτικά ἐπίθετα (καλός, ὑγιής), ἐνῶ τά κτητικά (πατρικός, ἀθηναϊκός) καί τά σχετικά ἐπίθετα (ξύλινος, ἐπίγειος) δέν εἶναι συγκρίσιμα, ἐπομένως, δέν ἔχουν παραθετικά.

3. Ὁ Τριανταφυλλίδης μέ τήν παράγραφο 136 τῆς «Μικρῆς Γραμματικῆς» «φυλάγει» τό τελικό ν τοῦ ἄρθρου: «τόν μεγάλο νικητή, τόν ζωντανό περίγυρο, τόν νεοφερμένο, τόν χειρότερο· τόν Φαίδωνα, τόν Μανόλη, τόν Ροῖδη» (σελ. 32). Ἡ «ἀναπροσαρμοσμένη» Σχολική Γραμματική κατήγγησε σιωπηρά τήν παράγραφο αὐτή, καί τό γλωσσικό κατεστημένο στή γλωσσική πρακτική μάχεται «ἱερῶν ἀγώνων» γιά τήν ἀπάλειψη τοῦ ν πρὶν ἀπό τά ἠχηρά σύμφωνα: πολλά ὀνόματα γένους ἀρσενικοῦ φηγοῦράφουν ὡς οὐδέτερα.

4. Ἡ Σχολική Γραμματική χαρακτηρίζει ὡς βοηθητικά τά ρήματα ἔχω καί εἶμαι (παράγραφος 227-229), δέν προδίδει συνδετικά ρήματα. Βοηθητικό εἶναι τό ἔχω, ἀλλά καί κάθε ἄλλο ρήμα, πού συνδυάζεται μέ αὐτοδύναμα ρήματα, μέ τά ὁποῖα σχηματίζει σύνθετο ρηματικό κατηγορημα (θέλω, μπορῶ, ἐτοιμάζομαι κ.α.): Ὁ φίλος ἐτοιμάζεται νά ταξιδέψει. (Τό βοηθητικό ρ. ἐτοιμάζομαι γίνεται αὐτοδύναμο στήν πρόταση: Ὁ φίλος ἐτοιμάζεται γιά τάξιδι). Τό ρ. εἶμαι, ὅπως καί τό γίνομαι, φαίνομαι καί ἄλλα, πού συνδυάζονται μέ ὄνομα κατηγορούμενο καί σχηματίζουν ὀνοματικό κατηγορημα, λέγονται συνδετικά: Ὁ Νίκος θά γίνει μηχανικός.

Οἱ ὄροι ἀπλό ρηματικό κατηγορημα, σύνθετο ρηματικό κατηγορημα καί ὀνοματικό κατηγορημα ἀγνοοῦνται ἀπό τήν ἐλληνική Γλωσσολογία. (Ἰδέε κεφ. 16 «Ἡ Σύνταξη...»).

5. Τό σύνολο λέξεων ὡς ὄρος ἔχει εἰσαχθεῖ στή Γραμματική μας μόλις τό 1979 μέ τό Συντακτικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἐρμηνεύεται δέ ὡς ὁμάδα ὁποιοῦνδήποτε λέξεων: «ὁ μαθητής, ἡ Ἑλένη (ἄρθρο+οὐσιαστικό) μέ νερομπογές (πρόθεση+οὐσιαστικό), μήν ἀσχολεῖσαι (μόριο+ρῆμα)» κ.λ.π. (σελ. 30). Τό Συντακτικό δέν θεμελιώνει θεωρητικά τό σύνολο λέξεων. Παραθέτω τή σχετική ἐρμηνεία ἀπό τό ἀνέκδοτο ἔργο μου «Ἡ Σύγχρονη Ἑλληνική Γλῶσσα» (ἀντί τοῦ ὄρου σύνολο λέξεων, πού εἶναι δυσκίνητος στήν κλίση, προτείνω τή λογοπλοκή, πού καί εὐκόλα «κυβερνιέται» καί «δραστήριο» ρηματικό οὐσιαστικό περιέχει): «Ἡ λογοπλοκή εἶναι ἐννοιακή καί γραμματική ἔνωση δυῶ ἢ περισσοτέρων αὐτοτελῶν λέξεων (οὐσιαστικοῦ, ἐπιθέτου, ἀντωνυμίας, ρήματος, ἐπιρρήματος), ἀνάμεσα στίς ὁποῖες ὑπάρχει σχέση ὑποτακτική (ὄχι κατηγορηματική). Ἐπομένως, δέν ἀποτελοῦν λογοπλοκές: α) οἱ συνδυασμοί μᾶς αὐτοτελοῦς καί μᾶς ἢ δυῶ βοηθητικῶν λέξεων (ἄρθρου, πρόθεσης, συνδέσμου, μορίου), «ὁ οὐρανός», «ἀπό τό χωριό»· β) οἱ ὁμοειδεῖς ὄροι τῶν προτάσεων: «τό βιβλίον καί τό τετράδιον», «γράφει καί διαβάζει», «καλός καί ἀγαθός»· γ) οἱ συνδυασμοί λέξεων, ἀνάμεσα στίς ὁποῖες ὑπάρχει κατηγορηματική σχέση: «ὁ ἥλιος λάμπει» (ἐδῶ ἔχομε πλέον πρόταση)». Ἡ ἀνεπτυγμένη

πρόταση του Καρυωτάκη: «Κουρασμένα πλοία, μέ ὀνόματα περίεργα, ἔξωτικά, ὕψωναν κάθε πρωί τή σιὰ τους» ἀποτελεῖται ἀπό τίς λογοπλοκές: κουρασμένα πλοία, πλοία μέ ὀνόματα περίεργα, πλοία μέ ὀνόματα ἔξωτικά, ὕψωναν κάθε πρωί, ὕψωναν τή σιὰ τους. (Μέ αὐτά κάθε ἄλλο παρά ἔξαντλεῖται τό θέμα «λογοπλοκή». Ἐξάλλου, ἡ Γραμματική μας δέν κάνει λόγο γιά τίς αὐτοτελεῖς καί τίς βοηθητικές λέξεις).

6. Ἡ στίξη ἀποτελεῖ στοιχεῖο τοῦ συντακτικοῦ, ἐπομένως, δέν ἔχει καμμιά σχέση μέ τή Μορφολογία, οὔτε, πολύ περισσότερο, μέ τή Φωνητική, στά πλαίσια τῆς ὁποίας τοποθετεῖται ἀπό τή Σχολική Γραμματική. Ἐξάλλου, ἡ θεωρία τῆς Γραμματικῆς συνδέει (ἀφελῶς) τή στίξη μέ τήν ἀναπνοή, μέ τήν ὀρθοπέπια καί μέ τή ροή τῆς ὁμιλίας. Μέ αὐτή τήν ἔννοια, κάθε διακοπή τοῦ λόγου, πού ἐπιβάλλεται ἀπό τήν ὀρθοπέπια, σημειώνεται γραπτῶς μέ κάποιο σημεῖο στίξεως. Ἐτσι ὀρισμένοι «παραγωγοί λόγου» θέτουν (ὄχι σπάνια) τελεία ἀνάμεσα στό ὑποκείμενο καί στό κατηγορημα τῆς προτάσεως. (Οἱ ἀνεπίδεκτοι μαθήσεως τῶν κανόνων τοῦ συντακτικοῦ μιᾶνε γιά «φιλολογήματα» καί «σχολαστικότητες» -- εἶναι κάποιοι τους ἄλλοθι!). Συναντοῦμε ἀκόμη συχνά κόμματα ἀνάμεσα στό ὑποκείμενο καί στό κατηγορημα, ἀνάμεσα στό κατηγορημα καί στό ἀντικείμενό του ἢ στόν συγκυριακό (ἐπιρρηματικό) προσδιορισμό του. Πρόκειται γιά κατάχρηση τῶν σημείων τῆς στίξεως, φαινόμενο πολύ συνηθισμένο στά λογοτεχνικά καί στά ἐπιστημονικά μας κείμενα (ἀφήνομε τά δημοσιογραφικά). Παρατηρεῖται ὁμως καί ἡ ἀντίθετη τάση: πολλοί τοιγουνεύονται στή χρήση τῶν σημείων τῆς στίξεως, ἰδίως τοῦ κόμματος. Τέτοιο παράδειγμα ἀποτελεῖ τό εἰσαγωγικό σημεῖωμα τῆς Σχολικῆς Γραμματικῆς, πού ἀναφέρεται στήν ἀναπροσαρμογή.

Ἡ στίξη τοῦ κειμένου ἔχει σχέση μέ τή λογικο-συντακτική δομή τοῦ λόγου καί θυμίζει μαθηματικά... (Ἰδές κεφ. 17 «Ἡ στίξη»).

7. Τό μακρᾶιωνο πολυτονικό μας σύστημα ἀπλοποιήθηκε στήν πράξη ἀπό τόν Τύπο γιά λόγους οικονομικούς (οἱ λόγοι αὐτοί δέν εἶναι καθόλου ἐμελητέα ποσότης!), γιά ν' ἀκολουθήσει κατόπιν ἡ «θεωρητική θεμελίωση» τοῦ μονοτονικοῦ ἀπό τοὺς ἀρμοδίους.

8. Ἡ παράγραφος 30 τῆς Σχολικῆς Γραμματικῆς, πού μιλάει γιά τίς ἐγκλιτικές λέξεις, συγγέει τίς προσωπικές μέ τίς κτητικές ἀντωνυμίες: «Οἱ συχνότερες ἐγκλιτικές λέξεις εἶναι οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας μου με μας, σου σε σας, τον τοι τη τεσ κλπ.» (τηρῶ τή στίξη τοῦ πρωτοτύπου). Τά παραδείγματα ὁμως, πού προηγοῦνται ἢ ἀκολουθοῦν, περιέχουν τριπλάσιες κτητικές ἀντωνυμίες (οἱ ὁποῖες ὁμως δέν ἀναφέρονται πουθενά): το βιβλίο μου, το τετράδιό σου, ο πρόεδρος μας (σας, τους), το φῶς μας, η χαρά μου, τα δῶρα του, οἱ φίλοι σας, καί μόνο τοῦτες τίς προσωπικές ἀντωνυμίες: φέρε μού το, δώσε μάς το, να τους.

(B) Ἐλλείψεις

Κλάδοι τῆς Γλωσσολογίας κατά διεθνή παραδοχή: ἡ Φωνητική, ἡ Φωνολογία καί ἡ Ὄρθοπέπια, ἡ Γραφή καί ἡ Ὄρθογραφία, ἡ Λεξικολογία καί ἡ Λεξικογραφία, ἡ Σημασιολογία, ἡ Φρασεολογία, ἡ Γραμματική (πρῶτο μέρος Μορφολογία, δεύτερο μέρος Σύνταξη). (Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ὁ κατάλογος μεγαλώνει). Ἡ δική μας Γλωσσολογία ὡς τώρα διαθέτει: α) τή «Νεοελληνική Γραμματική» τῆς ὁμάδας τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη (ἐκδοση 1939), πού εἶναι βασικά Μορφολογία, ἐνισχυμένη μέ λιγοστά στοιχεία Φωνητικῆς καί Λεξικολογίας. β) τή «Νεοελληνική Σύνταξι τῆς Κοινῆς Δημοτι-

κῆς» τοῦ Α. Τζάρτζανου (πρώτη ἔκδοση 1928, βελτιωμένη δεύτερη ἔκδοση 1946). (Τό δίτομο αὐτό ἔργο εἶναι «ἐγκυκλοπαίδεια γλωσσολογικῶν πληροφοριῶν», δέν ἀξιοποιήθηκε ὁμως, παρά ὡς πηγὴ ἀντιγραφῆς!). Τό 1976 «ἀναπροσαρμόστηκε» ἢ «Μικρὴ Γραμματικὴ» τοῦ Τριανταφυλλίδη καὶ ὁρίστηκε μοναδικό ἐγχειρίδιο στά σχολεῖα μας. Τέλος, τό 1979 κυκλοφόρησε τό «Συντακτικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Β' καὶ Γ' Γυμνασίου».

Ἡ Σχολικὴ Γραμματικὴ, «ἀναπροσαρμογὴ» τῆς «Μικρῆς», ἐβελτίωσε κάπως τὴ γλῶσσα τοῦ Τριανταφυλλίδη, διατηρεῖ ὁμως τίς βασικὲς ἀδυναμίες τοῦ πρωτοτύπου: παραμένει Μορφολογία, ἐνισχυμένη μὲ λίγα στοιχεῖα Φωνητικῆς καὶ Λεξικολογίας. Ὡς Μορφολογία (Τυπικό) ἐξετάζει τίς γραμματικὲς σημασίες τῶν λέξεων, δέν κάνει ὁμως λόγο γιὰ τίς γραμματικὲς κατηγορίες, πού ἀφοροῦν: α) τό οὐσιαστικό (κατηγορία τοῦ γένους, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς πτώσεως), β) τό ἐπίθετο καὶ τό ἐπίρρημα (κατηγορία τῶν βαθμῶν συγκρίσεως), γ) τό ρῆμα (κατηγορία τοῦ προσώπου, τοῦ ἀριθμοῦ, τοῦ χρόνου, τῆς ἐγκλίσεως, τῆς διαθέσεως, τῆς φωνῆς). (Οἱ γραμματικὲς κατηγορίες πατρίδα ἔχουν τὴν Ἑλλάδα, χρησιμοποιοῦνται ὁμως ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς). Ἄλλη σοβαρὴ ἔλλειψη τῆς Μορφολογίας: δέν κάνει καμμιά ἀναφορά στὴ συντακτικὴ λειτουργία τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ὅπως κάνουν οἱ σύγχρονες Γραμματικὲς τῶν καλλιερρημένων γλωσσῶν.

Τό «Συντακτικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς», ἀντιθέτως, ἐπαναλαμβάνει πολλὰ στοιχεῖα τῆς Μορφολογίας, χρησιμοποιεῖ μάλιστα ὀρολογία τοῦ Τυπικοῦ. Ἀντὶ τοῦ ὄρου τῆς συντάξεως «κατηγορημα», χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο τῆς μορφολογίας «ρῆμα». Τὰ εἶδη τῶν ρημάτων, οἱ τρόποι, οἱ χρόνοι, οἱ ἐγκλίσεις κ.λ.π. ἀποτελοῦν θέματα τοῦ Τυπικοῦ, ὄχι τοῦ Συντακτικοῦ. Οἱ ἀντωνυμίες ἔχουν σχέση μὲ τὴ Σύνταξη μόνον ὡς ὑποκείμενα, ἀντικείμενα κ.λ.π., πού ἐκφράζονται «μὲ τὴν τάδε ἀντωνυμία» ὅλες οἱ ἄλλες πλευρὲς τους ἀφοροῦν τῇ Μορφολογίᾳ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τό Συντακτικό ἀγνοεῖ βασικά κεφάλαια τῆς συντάξεως: α) τίς λέξεις-προτάσεις, β) τοὺς ὁμοειδεῖς ὄρους τῶν προτάσεων, γ) τίς παρέμβλητες λέξεις, λογοπλοκές ἢ προτάσεις, δ) τὴ στίξη (ἀποκλειστικὴ «δικαιοδοσία» τοῦ Συντακτικοῦ) κ.λ.π. (Ἰδέξ κεφ. 16 «Ἡ Σύνταξη...).

(Γ) Θεωρητικά λάθη

1. Ἡ μετοχὴ ἔχει γνωρίσματα καὶ λειτουργίες ἐπιθέτου, ἐξετάζεται μερικῶς μαζί μὲ τό ρῆμα, μερικῶς μαζί μὲ τό ἐπίθετο, δέν μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ἰδιαίτερο μέρος τοῦ λόγου...

2. Ἡ Σχολικὴ Γραμματικὴ κατατάσσει τὰ μόρια στοὺς συνδέσμους, ἂν καὶ ἀναγνωρίζει τὴ διαφορετικὴ τους λειτουργία: «284. Λογαριάζονται γιὰ σύνδεσμοι καὶ μερικὲς μονοσύλλαβες λέξεις, τὰ μόρια...». Ἡ λέξη «λογαριάζονται» δέν ἐκφράζει ἐπιστημονικὴ σιγουριά! Τὰ μόρια σὲ ὅλες τίς καλλιερρημένες γλῶσσες ἀποτελοῦν μέρος τοῦ λόγου, μόνο στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μένουν ἀκόμη ἄστεγα: δικαιοῦνται νὰ καταλάβουν τὴ θέση, πού θὰ κενωθεῖ μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῆς μετοχῆς. (Ὁ προσδιορισμὸς τῶν μορίων ὡς μονοσύλλαβων λέξεων εἶναι λαθεμένος - ὁ Τριανταφυλλίδης δέν ἔχει τέτοιους περιορισμοὺς).

3. Ὁ ρηματικὸς τύπος λύσει, ἐργαστεῖ θεωρεῖται γενικά ἀπὸ τὴ γλωσσολογία μας ἀπαρέμφατο, ἐνῶ εἶναι τελείως ἄσχετος πρὸς τό ἀπαρέμφατο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς

τόσο από τήν άποψη τής μορφής, όσο και τής λειτουργίας (άσχετος είναι και προς τό άπαρέμφατο άλλων σύγχρονων γλωσσών). Ή δημοτική γλώσσα δέν έχει άπαρέμφατο, χρησιμοποιεί όμως κάποτε αρχαίους τύπους: δοῦναι-λαβεῖν κ.λ.π. Για τόν τύπο λύσει, έργαστεί, πού χρησιμοποιεῖται για τόν σχηματισμό τών σύνθετων ρηματικῶν χρόνων τοῦ παρελθόντος, θά χρειαστεί νά βροῦμε άλλη όνομασία.

4. Ὁ «παγωμένος» ρηματικός τύπος σέ -οντας (-ώντας) «χρησιμοποιεῖται πάντοτε έπιρρηματικῶς», ὅπως ύποστηρίζει μέ πολλά παραδείγματα ὁ Ἄχιλλέας Τζάρτζανος («Νεοελληνική Σύνταξις», τόμος Α', σελ. 333-341), περιέργως ὁμως ὀνομάζεται μετοχή. Κάποια ύπολείμματα αρχαίας ένεργητικῆς μετοχῆς χρησιμοποιοῦνται από τή σύγχρονη έλληνική γλώσσα, πάντοτε ὁμως μέ τίς άναγνωρισμένες λειτουργίες τους: α) τοῦ ὀνομαστικοῦ προσδιορισμοῦ (ὁ τρέχων λογαριασμός), β) τοῦ ύποκειμένου (ὁ έκλιπών...). Οἱ «γνήσιες νεοελληνικές μετοχές», ὅπως τίς χαρακτηρίζει ὁ Τζάρτζανος (χαρούμενος, τρεχούμενος), κλίνονται, ἢ «ψευδομετοχή» (ὁ χαρακτηρισμός είναι δικός μου) σέ -οντας (τρέχοντας) ΕΙΝΑΙ ΑΚΛΙΤΗ! «Δέν μπορούμε νά ποῦμε άνθρωπος πονώντας για τόν τόπο του» -- έπιμένει ὁ Α. Τζάρτζανος. Για τόν τύπο αὐτόν ὑπάρχει ἕνας λατινικός ὄρος, πού χρησιμοποιεῖται και από άλλες γλώσσες: γερούνδιο. Τό ελληνικό γερούνδιο: α) έχει χαρακτηριστικά ρήματος και έπιρρηματος (ἢ μετοχή -- ρήματος και έπιθέτου), β) σχηματίζεται μόνο από ρήματα ένεργητικῆς φωνῆς (τά εκ μεταβατικῶν ρ. έχουν άντικείμενο), γ) συντάσσεται μόνο με αὐτοδύναμα ρήματα, ὄχι μέ συνδετικά ἢ μέ βοηθητικά, οὔτε μπορεί νά σταθεῖ μόνο του (ἄς προσέξουν εκείνοι, πού γράφουν «άγγίζοντας», «διαβάζοντας» κ.λ.π., χωρίς κάποιο ρήμα ὡς στήριγμα και χωρίς κάποιο άντικείμενο), δ) εκφράζει δευτερεύουσα ένεργεια, ταυτόχρονη μέ τήν κύρια ένεργεια τοῦ ρήματος, ε) έχει κοινό ύποκειμένο μέ τό ρήμα, τό ὁποῖο συνοδεύει. Τό γερούνδιο σέ ὄλες τίς γλώσσες, ὅπου ὑπάρχει, λειτουργεῖ έπιρρηματικῶς. Πολλοί άνθρωποι τών γραμμάτων μας, ακόμη και «ὑψηλά ιστάμενοι», χρησιμοποιοῦν τό γερούνδιο λανθασμένα· ἢ αἰτία βρῖσκεται στόν εσφαλμένο χαρακτηρισμό του (άπό τή Γραμματική) ὡς μετοχῆς.

5. Λανθασμένη πέρα για πέρα είναι ἢ αντίληψη, ὅτι ἢ δημοτική γλώσσα έχει καταργήσει τή δοτική πτώση. Ἐδῶ δέν πρόκειται μόνο για φορμαλισμόν, αλλά και για γνήσια άγραμματωσύνη. Οἱ καταλήξεις τής δοτικῆς, ἐξελισσόμενες διαρκῶς, συνέπεσαν μορφικά μέ τίς καταλήξεις τής γενικῆς, ἢ συντακτική ὁμως λειτουργία τών δυό αὐτῶν πτώσεων παραμένει άμετακίνητα ἢ αρχαία: ἢ γενική συντάσσεται μέ οὐσιαστικά και λειτουργεῖ ὡς έτερόπλωτος ὀνομαστικός προσδιορισμός άλλων οὐσιαστικῶν (τό σπίτι τοῦ θείου...)· ἢ δοτική συντάσσεται μέ ρήματα και λειτουργεῖ ὡς ἔμμεσο άντικείμενο προτάσεως (άγόρασα τοῦ θείου ἕνα δῶρο).

(Γιά τά λάθη ἰδές κεφάλαια 8,9,13,16).

Ἐπαναθέτω τά προβλήματα τής Γραμματικῆς μας και καλῶ τό Τμήμα Γραμμάτων τής Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τίς Ἐδρες τής Γλωσσολογίας τών Φιλοσοφικῶν Σχολῶν, τό Ἰδρυμα Τριανταφυλλίδη, τό Παιδαγωγικό Ἰνστιτούτο, αλλά και τό Ὑπουργεῖο Παιδείας και τούς διδασκάλους τής ελληνικῆς γλώσσας ὄλων τών ἐπιπέδων, τούς λογοτέχνες και ὄλους τούς πνευματικούς ανθρώπους τής χώρας μας νά εκφράσουν τίς άπόψεις των. ♣

IMPORTANCE AND VALUE OF THE GREEK LANGUAGE

By John G. Siolas

"Almost everything that men have said best, has been said in Greek".

Uncle Dudley

Each year in March we celebrate Greek Heritage and Culture Week in the New York City Public Schools. As we celebrate Greek Heritage and Culture Week every year we emphasize once more the importance for our children to preserve the Greek language and Culture and to make them realize that it is worth the effort to be proud to speak Greek because it is the language of their heritage. Science is constantly giving their new discoveries names and scientific terms from the Greek language. On every page of the English dictionary, we find numerous words taken from the Greek. In order to read the ancient classical literary works, one must have knowledge of the Greek language.

The people of the world including the Americans have felt and acknowledged the value of the Greek language and the contribution of Greek names, and many Americans are studying and learning the Greek language. Greek language departments have been established in many of our colleges, universities or high schools. Today a person is not formally educated if he/she does not have the knowledge of a second language. For our children, Greek should be their second language. It should be easier for them because it is the language of our fathers and forfathers. By learning Greek they learn about our traditions, the deep roots of our culture the world has ever known and that we are American citizens who stem from a small but great in history country that brought Democracy to the world.

Experience shows that scientific evidence verifies that learning a second language specifically Greek, is the gateway for exploring new horizons of activities and is the key for understanding new words. But most important of all, teaching our children the Greek language will retain them in the realm of our traditions, and at some time we will develop in their hearts the appreciation and enthusiasms for the successful perpetuation of our Greek Heritage.

"Our Country", said Dr. J. Fishman, "is in great need of increased competence in all languages in order to maintain and improve its diplomatic, cultural, and commercial relations with the people of the world. It is important, therefore, that we recognize the linguistic gold mines that we have in our country and it is particularly important to recognize the value of preserving this precious heritage of our fathers and grandfathers".

If this is true of any language, what can be said for the Greek, the most resourceful language of the world? The language whose history is more illustrious than any other around the world. Democritus illuminated the whole area with his atomic theory, Eratosthenes measured and mapped the earth for the first time, Aristotle and Theophrastus made their mark in the field of science, meteorology, zoology, botany. Also Pythagoras and Aristogenes who explored the theory of music. And many, many others.

Let us not underestimate the importance and value of the Greek language because others struggle for many years to learn what many so willingly wish to bury. ♪

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

του Ιωάννη Σιόλα

“Σχεδόν ό,τι καλύτερο έχει πει ο άνθρωπος, το έχει πει στα Ελληνικά”

Uncle Dudley

Κάθε χρόνο το Μάρτιο γιορτάζουμε την Ελληνική Κληρονομιά και την Εβδομάδα Πολιτισμού στα Δημόσια Σχολεία της Νέα Υόρκης. Καθώς γιορτάζουμε την Ελληνική κληρονομιά και την Εβδομάδα Πολιτισμού, δίνουμε έμφαση για μία ακόμα φορά στη σημασία που έχει για τα παιδιά μας, να διατηρήσουν την Ελληνική Γλώσσα και Πολιτισμό και να τα κάνουμε να συνειδητοποιήσουν ότι αξίζει η προσπάθεια να μιλήσουν Ελληνικά και να είναι περήφανα γι' αυτά, αφού αυτή είναι η γλώσσα της κληρονομιάς τους. Η επιστήμη σταθερά δίνει στις νέες της ανακαλύψεις ονόματα και επιστημονικούς όρους από την Ελληνική γλώσσα. Σε κάθε σελίδα του Αγγλικού Λεξικού βρίσκουμε μεγάλο αριθμό λέξεων παρμένων από την Ελληνική. Για να μπορέσει κάποιος να διαβάσει τα αρχαία κλασικά έργα, πρέπει να έχει γνώση της Ελληνικής γλώσσας.

Οι άνθρωποι σ' όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων και των Αμερικανών, έχουν καταλάβει και αναγνωρίσει την αξία της Ελληνικής γλώσσας και τη συνεισφορά των Ελληνικών ονομάτων και πολλοί Αμερικανοί μελετούν και μαθαίνουν την Ελληνική γλώσσα. Τμήματα Ελληνικής γλώσσας έχουν ιδρυθεί σε πολλά από τα κολλέγια, πανεπιστήμια ή λύκεία μας. Σήμερα ένα άτομο δεν είναι τυπικά μορφωμένο αν δε γνωρίζει μια δεύτερη γλώσσα. Για τα παιδιά μας, τα Ελληνικά θα πρέπει να είναι η δεύτερή τους γλώσσα. Θα είναι ευκολότερο γι' αυτά διότι είναι η γλώσσα των προγόνων μας. Μαθαίνοντας Ελληνικά, μαθαίνουν για τις παραδόσεις μας, τις βαθιές ρίζες του πολιτισμού μας, που όμοιό του δεν έχει γνωρίσει ποτέ ο κόσμος και ότι είμαστε Αμερικανοί πολίτες που προερχόμαστε από μια μικρή, αλλά μεγάλη στην ιστορία χώρα, η οποία έφερε τη Δημοκρατία στον κόσμο.

Η εμπειρία δείχνει και επιστημονικές μαρτυρίες επιβεβαιώνουν ότι, μαθαίνοντας μια δεύτερη γλώσσα ιδιαίτερα τα Ελληνικά, ανοίγεται μια πύλη για εξερεύνηση σε καινούριους ορίζοντες δραστηριοτήτων και είναι το κλειδί για την κατανόηση νέων λέξεων. Αλλά το πιο σημαντικό απ' όλα είναι ότι μαθαίνοντας στα παιδιά μας την Ελληνική γλώσσα, τα βοηθούμε να διατηρηθούν μέσα στο βασίλειο των παραδόσεών μας και ταυτόχρονα αναπτύσσουμε στις καρδιές τους την εκτίμηση και τον ενθουσιασμό για την επιτυχή διαιώνιση της Ελληνικής κληρονομιάς μας.

“Η χώρα μας” έχει πει ο Dr. J. Fishman, “έχει μεγάλη ανάγκη για αυξανόμενη ικανότητα σε όλες τις γλώσσες για να μπορέσει να στηρίξει και να βελτιώσει τις διπλωματικές, πολιτισμικές και εμπορικές της σχέσεις με τους λαούς του κόσμου. Είναι σημαντικό, επομένως, ν' αναγνωρίσουμε τα γλωσσολογικά χρυσωρυχεία που έχουμε στη χώρα μας και είναι ιδιαίτερα σημαντικό ν' αναγνωρίσουμε την αξία που αντιπροσωπεύει αυτή η πολυτιμη κληρονομιά των προγόνων μας”.

Εάν αυτό είναι αλήθεια για κάθε γλώσσα, τι μπορεί να ειπωθεί για την Ελληνική, την πιο εύπλαστη και πλούσια γλώσσα του κόσμου; Τη γλώσσα, της οποίας η ιστορία είναι περισσότερο ένδοξη από κάθε άλλη σε όλο τον κόσμο. Ο Δημόκριτος φώτισε όλο τον κόσμο με την ατομική του θεωρία, ο Ερατοσθένης μέτρησε και χαρτογράφησε τη γη για πρώτη φορά, ο Αριστοτέλης και ο Θεόφραστος άφησαν τα σημάδια τους στο πεδίο της επιστήμης, της μετεωρολογίας, ζωολογίας, βοτανολογίας. Επίσης ο Πυθαγόρας και ο Αριστογένης, οι οποίοι ερεύνησαν τη θεωρία της μουσικής, και πολλοί άλλοι.

Ας μην υποτιμούμε τη σπουδαιότητα και την αξία της Ελληνικής γλώσσας, διότι άλλοι αγωγίζονται για πολλά χρόνια να μάθουν ό,τι αρκετοί τόσο πρόθυμα επιθυμούν να θάψουν. ♣

Μετάφραση: Γιώργος Φανουράκης

Ισοτιμία και ισονομία;

Της Αγγελικής Πανωφοροπούλου

Γύρω στο φετινό Νοέμβριο είχαν γίνει, και στην Ελλάδα, πολλές και διεθνείς συναντήσεις - σεμινάρια, με κύριο θέμα το περίλαλο Ευρωπαϊκό-Ενωτικό, με πάρα πολλούς ομιλητές δικούς μας και ξένους. Σε ένα τέτοιο συνέδριο - συνάντηση που πραγματοποιήθηκε από το «Σπίτι της Ευρώπης» των Αθηνών, είχε τεθεί γενικό θέμα «Ο Ευρωπαίος πολίτης του 2000». Οι ομιλητές-σύνεδροι είχαν τονίσει κυρίως την ανάγκη και το απαραίτητο της ισονομίας και ισοτιμίας σε όλους τους τομείς και όχι μόνο στον οικονομικό.

Προσωπικά με ενδιέφερε η Γλώσσα, η Γλώσσα κάθε λαού-μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και βέβαια και η Ελληνική. Και αναθυμάμαι με βαθιά συγκίνηση πόσο οι προτάσεις μου για το σεβασμό και την εκτίμηση, που οφείλουμε σε κάθε γλώσσα, είχαν γίνει αποδεχτές, και πόσο το όλο κλίμα της εκδήλωσης είχε μετακινηθεί από τα έμπραχτα και οικονομικά, που υπήρξαν ως θέματα πολύ επίμονα και εξαντλητικά, πόσο είχαν φέρει στο συζητητικό προσκήνιο και τα ηθικά-θρησκευτικά-παραδοσιακά-καλλιτεχνικά θέματα λόγου και ζωής των λαών-μελών, που και αυτά είναι ανάγκη να σεβαστούμε και να μην αλλοιώσουμε σε μια δίκαιη ενωμένη Ευρώπη των λαών. Ασφαλώς, και η Γλώσσα κάθε Μέλους-Έθνους είχε γίνει παραδεχτό πως πρέπει να παραμένει σεβαστή και ισόβαθμη σε αξία, όταν μιλάμε για μια ΕΝΟΤΗΤΑ ισοπολιτείας. Και σε τούτο βέβαια κανείς αντρείος στη σκέψη και στην απόφαση δεν έχει να φέρει αντιρρήσεις.

Όμως, τι είναι αυτά που παρακολουθούμε και παρατηρούμε γύρω μας; Θα συμβαίνουν ασφαλώς και σε άλλους μικροπληθυσμικούς λαούς. Αλλά εμείς παίρνουμε τα παραδείγματα από την Ελλάδα:

Τις προάλλες ανήγγειλε ο Υπουργός Παιδείας, κ. Σουφλιάς, πως από την Τρίτη Δημοτικού θα διδάσκεται η Αγγλική Γλώσσα! Και γιατί; Από τόσο μικρή ηλικία και επίσημα; Και γιατί μονάχα η Αγγλική; Για χρόνια διδάσκουμε και διδασκόμαστε τη μητρική μας και ουδέποτε τελειώνουμε με τη σπουδή της. Να μην προλαβαίνουν δηλαδή τα μαθητούδια καλά-καλά ν' αρχίσουν τα Ελληνικά και τσουπ... τα Αγγλικά!!! Και γιατί η διάκριση; Πήραν τα Αγγλικά, από την Ενωμένη Ευρώπη, αυτή τη διάκριση; Η ξενο-

μανία και ξενογλωσσία των λαών-εθνών υπήρξε το ισχυρότερο όπλο με το οποίο η Αγγλική (να πούμε και οι Αγγλόφωνοι) θα κατακτήσουν τον κόσμο όλο δικό τους. Στην ισονομία-ισοπολιτεία πρέπει να λογαριάζεται και η Γαλλική, η Γερμανική, η Ισπανική ή ακόμη μια όποια άλλη.

Την εβδομάδα από, 28/5-4/6 επισκεφτήκαμε τη Σερβία, για να προσκυνήσουμε τους τάφους των πεσόντων αγωνιστών Ελλήνων του Μακεδονικού αγώνα 1916-1918 ως απόγονοι αυτών των Μακεδονομάχων. Παρά τα διαγγελλόμενα η όλη χώρα παρουσίαζε εικόνα γαλήνης και υψηλού φρονήματος χωρίς ανησυχίες και εκνευρισμούς, αν ενδιαφέρει να κάνουμε αυτή τη μικρή σημείωση. Όμως η επικοινωνία των δύο λαών, Ελλήνων και Σέρβων γίνονταν στη Γαλλική. Δηλαδή: μιλούσαν οι Έλληνες Γαλλικά σε κάποιον που γνώριζε Γαλλικά, Σέρβον αυτόν. Μετάφραζε ο Σέρβος στη γλώσσα του. Ας αφήσουμε πως και οι δύο γείτονες λαοί, Έλληνες και Σέρβοι, καταφρονέσαμε τις πατρίες γλώσσες μας! Δείξαμε και αποδείξαμε επιπρόσθετα πως ανάμεσά μας για να επικοινωνήσουμε διανοητικά και ψυχικά βάσαμε έναν «άλλο». Κείνη την ώρα περνούσε από το μυαλό μου πόσο θα μας περιγελούσε η Ευρώπη, που χωρίς μεσολάβηση τρίτου μήτε την αγάπη μας δεν μπορέσαμε να εκφράσουμε. Και Βαλκάνιοι εμείς, μήτε τους φόβους μας δε δυνηθήκαμε να συνταυτίσουμε, για τα σκοτεινά σύννεφα που φουρτουνιάζουν τους ουρανούς πάνωθ'ε μας!

Ο σεβασμός στην πατρία πρώτα γλώσσα είναι καθήκον ύψιστο! Και εφόσον αγαπάς και σέβεσαι τη δική σου, σέβεσαι και αγαπάς και κάθε άλλου λαού, με τον οποίο, αλλά και με όλους τους άλλους, επιθυμείς και επιδιώκεις να ζήσεις και να συνυπάρξεις ειρηνικά και αγαπημένα. Στην ισοτιμία και ισονομία δεν επιτρέπονται οι διακρίσεις! ✍

10-6-92

Καταβολή συνδρομών

✓ Ειδοποιούνται οι κ.κ. παραλήπτες του περιοδικού μας, τα μέλη των Ομίλων και κάθε ενδιαφερόμενος ότι δύναται να εξυπηρετηθεί καλύτερα καταθέτοντας τη συνδρομή, δωρεά κ.λ.π. στο λογαριασμό Εθνικής Τράπεζας 092/763786-10 επ' ονόματι Ιωάν. Μαγκούτα (Ταμία) και Προέδρου Ευαγγέλου Πετράκη. Παρακαλούνται όμως τη σχετική απόδειξη να μας τη στέλνουν ταχυδρομικώς ή να μας τηλεφωνούν για να ενημερώνουμε το Μητρώο μελών ή Συνδρομητών.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΔΗΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού μας είχαμε αναγγείλει ότι ο Καθηγητής κ. Πλούταρχος Δελιγιάννης από την Αυστραλία είχε αναλάβει την πρωτοβουλία να ιδρυθεί στη μακρινή νέα του πατρίδα Όμιλος για τη διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας. Με νεότερη επιστολή του μας ενημερώνει ότι ήδη ιδρύθηκε εκεί «Όμιλος για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας και τη μόνιμη τέλεση των Ολυμπιακών αγώνων στην Ελλάδα». Στην ανωτέρω επιστολή του ο κ. Δελιγιάννης μας πληροφορεί ότι οι εκεί ομογενείς σκέπτονται να εκδόσουν ένα δίγλωσσο έντυπο (εφημερίδα ή περιοδικό) για τη δημοσιότητα της μεγαλειώδους και αξιοθαύμαστης προσπάθειάς τους. Είναι πραγματικά αξιέπαινοι, τους συγχαίρουμε και τους ευχόμαστε ολόψυχα καλή επιτυχία.

Φαίνεται ότι οι Έλληνες της Αυστραλίας γνωρίζουν πολύ καλά την αξία της Ελληνικής Γλώσσας και τις ασιζεύστες δυνάμεις του Ελληνισμού.

Γι' αυτό και έβαλαν στον Όμιλό τους διττό στόχο: την Ελληνική γλώσσα και τους Ολυμπιακούς αγώνες. Δεν αρκούνται σε ένα μόνο, προχωρούν συγχρόνως στην πραγματοποίηση και των δύο που είναι ιδανικά όχι μόνο πανελλήνια, αλλά και παγκόσμια. Βέβαια και οι δύο προσπάθειες είναι τιτάνιες και δύσκολες, αλλά φαίνεται να έχουν συνείδηση των δυσκολιών, τις οποίες περιφρονούν, όποιες και όσες κι αν είναι, αφού έχουν πάρει σταθερή και αμετάκλητη απόφαση να μην αφήσουν τα πανελλήνια αλλά και πανανθρώπινα ιδανικά να λιμνάζουν. Όχι! Οι λαοί έχουν δικαίωμα, και το αξίζουν, να ζήσουν μια καλύτερη ζωή, αρκεί να συνεννοηθούν και να συναδελφωθούν. Και αυτά θα γίνουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο αν επιτευχθούν οι στόχοι του Ομίλου Αυστραλίας. Οι αδελφοί Όμιλοι Αθηνών, Καβάλας, Πειραιώς αλλά και όλοι οι Έλληνες και όλοι οι σωστοί άνθρωποι τους εύχονται καλή επιτυχία και καλή δύναμη.

Οι ευχές μας συνοδεύουν κάθε ενέργειά του.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ για τη ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Στη συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Οργανισμού για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας Αθηνών της 30 Μαΐου 1992 ελήφθη απόφαση, μετά την ίδρυση του Ομίλου Αυστραλίας, να συσταθεί Παγκόσμια Ομοσπονδία για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής. Παρόμοια απόφαση έλαβε, εξ όσων γνωρίζουμε και ο Όμιλος Καβάλας. Αναμένεται η σχετική απόφαση του Ομίλου Αυστραλίας. Έτσι εδόθη εντολή στη Νομική Επιτροπή του ΟΔΕΓ Αθηνών να καταρτίσει σχετικό σχέδιο Καταστατικού της Ομοσπονδίας, που, σημειωτέον, θα αναλάβει, εκτός των άλλων, την έκδοση του τριμηνιαίου περιοδικού ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ και την οργάνωση των Παγκοσμίων Γλωσσικών Συνεδρίων. <

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Φίλε συνάνθρωπε,

Εάν αγαπάς τους απανταχού της γης συνανθρώπους σου, εάν θέλεις την παγκόσμια συνεννόηση και ειρηνική συναδέλφωση όλων των λαών της οικουμένης και εάν επιθυμείς την καθολική γαλήνη και την πανανθρώπινη ευτυχία, έλα μαζί μας ν' αγωνιστούμε γι' αυτά τ' αγαθόβουλα και ανθρώπινα ιδανικά, χωρίς φανατικούς σωβινισμούς και μισαλλόδοξους ιμπεριαλισμούς. Κύριος στόχος μας και βασικότερο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η καθιέρωση μίας και μόνης ως παγκόσμιας και κοινής γλώσσας όλων των λαών της γης, χωρίς να παραμελούν την εθνική μητρική τους γλώσσα.

Ως καταλληλότερη για την πλήρη εξυπηρέτηση όλων των επικοινωνιακών αναγκών των ανθρωπίνων όντων, που ζούμε πάνω στην κοινή και μεγάλη μας γη, τη Γη, επιλέξαμε και προτείνουμε την ενιαία Ελληνική γλώσσα, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Μια γλώσσα πάμπλουτη, εκφραστική, με αρμονία, μουσικότητα και απεριόριστες δυνατότητες ακριβείας στην απόδοση των παντοειδών νοημάτων, που παρήγαγε μέχρι σήμερα ο ανθρώπινος νους ο όλο του το μεγαλείο. Μια γλώσσα με την οποία έχει αναπτυχθεί και εκφραστεί ο σπουδαιότερος πολιτισμός του ανθρώπου.

Γι' αυτά: Εάν και συ, που πήρες αυτήν την παρανετική επιστολή, συμπεριέσαι αυτήν την αγία, τη μεγάλη μα και δύσκολη προσπάθεια, γίνε μέλος στον Οργανισμό Διεθνοποίησης της Ελληνικής Γλώσσας, για να έχεις την ταπεινή υπερηφάνεια και την ενισχυμένη ηθική ικανοποίηση για το ότι στη ζωή σου επεδίωξες έναν, ακόμα, ωραίο και υψηλότερο σκοπό, που αποβλέπει στην αειφροσύνη, στη συμφιλίωση, την ειρήνη και την κοινή ευτυχία και χαρά όλων των συνανθρώπων του πλανήτη μας. Σκέψου την ενδότερη χαρά και αγάλλοσή σου, όταν έχεις την ενάρετη συνείδηση ότι και συ βοήθησες με τις προσωπικές σου δυνάμεις για έναν καλύτερο ανθρώπινο κόσμο με φωτισμένους όλους τους δρόμους, που οδηγούν στην ελεύθερη διάβαση του ανθρώπου προς τον άνθρωπο...

"ΘΑΡΣΕΙΝ ΧΡΕΙ". Τίποτα δεν είναι αδύνατο. Αρετή και τόλμη για μεγάλα έργα.

Με τους πιο ζεστούς, φιλικούς και ανθρώπινους χαιρετισμούς.

Αλέκος Μπαρμπάτσιος - Πάλου 54-56, 104 41 Αθήνα τηλ. 5159802

Αγαπητοί μας φίλοι,

Από πολύ καιρό λαβαίνουμε τακτικά την τριμηνιαία έκδοση του περιοδικού "ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ". Ειχαριστούμε πάρα πολύ και δε σας κρύβουμε ότι είμεθα ιδιαίτερα υπερήφανοι γι' αυτή σας την προσπάθεια. Και εμείς, εδώ και τρία χρόνια, αυτό είναι το διάστημα που υπηρετώ ως Ιερατικός Προϊστάμενος στην Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία, ιδρύσαμε το Ελληνικό Σχολείο Γενούης με τους αυτούς σκοπούς και ιδανικά τα δικά σας.

Είμεθα κοντά σας και σας παρακαλούμε και σας να μείνετε κοντά μας, γιατί τα προβλήματα τα δικά μας είναι πολλά. Εάν νομίζετε και έχετε υλικό, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο έργο μας αυτό, θα σας είμεθα ευγνώμονες εάν μας το στείλετε. Στο σχολείο μας διδάσκουμε, τόσο για τα ελληνόπουλα όσο και για τους ιταλούς, την Ελληνική γλώσσα, τη Βυζαντινή και νεότερη Ελληνική Ιστορία, Ιστορία της Ελληνικής Λογοτεχνίας από τους αρχαίους χρόνους μέχρι και σήμερα δύο φορές το χρόνο γίνονται διαλέξεις με περιεχόμενο πάντα τα Ελληνικά γράμματα και την Ελληνική παράδοση. Όλα αυτά προσφέρονται δωρεάν, διότι πιστεύουμε ότι η μόρφωση και η διάδοση της γλώσσας μας δεν είναι εμπόριο, ο πολιτισμός δεν εμπορεύεται, δεν πωλείται. Είμεθα πρόθυμοι και έτοιμοι να ανταποκριθούμε στη συνεργασία μαζί σας.

Και πάλι συγχαρητήρια για την ωραία αυτή προσπάθεια. Αναμένουμε υλικό που μπορεί να βοηθήσει στο έργο του σχολείου μας.

Μετά τιμής

Αρχιμ. Ευθύμιος Κουλουμπής, Ιερατικός Προϊστάμενος Γενούης

COMMUNAUTE FRANCAISE
UNIVERSITE DE MONS-HAINAUT
ECOLE D' INTERPRETES INTERNATIONAUX Αρ. Πρωτ. 167
Mons, le 10-4-92

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ

57,

Ακαδημίας Γρ. 110

10679

*Αθήνα - Ελλάδα**Κύριοι,*

Η Σχολή μας αισθάνεται υψίστη την υποχρέωση να σας ευχαριστήσει για την ανταπόκρισή σας να συνδράμει τόσο ευγενόφρονα την προσπάθεια της καθηγήτριας κ. Ισαβέλλας Μαράτου-Αργυράκη, η οποία αποβλέπει στη δημιουργία πτέρυγας ελληνικής βιβλιοθήκης μέσα στη βιβλιοθήκη της πιο πάνω Σχολής.

Υιοθετήσαμε με θέρμη την προσπάθεια αυτή, γιατί πιστεύουμε ότι, αν τα Ελληνικά Γράμματα, νέα και παλιά, και προπαντός τα κλασικά και τα προκλασικά, είχαν λάβει την πρέπουσα θέση μέσα στα διδακτικά προγράμματα των σχολείων όλου του κόσμου, η ανθρωπότητα θα είχε αποφύγει πολλά από τα επακολούθησαντα δεινά, αφού το αμφικτιονικό πνεύμα με τους εκσυγχρονισμούς που επέβαλαν οι σημερινές διεθνείς δομές, γρηγορότερα θα είχε γίνει το κυρίαρχο νόημα το νόημα που κατάφερε μεταπολεμικά και σήμερα ν' απλώνεται τόσο δόξα, τόσο αποτελεσματικά και τόσο σωτήρια ανάμεσα, σχεδόν, σ' όλα τα έθνη.

Με την πίστη ότι το ομηρικό φώτισμα: «αφρήτωρ, ανέστιός εστιν ος πολέμου έραται επιδημίω οκρυόεντος» θα οδηγεί το πανανθρώπινο πνεύμα στους δρόμους της συνανθρωπιάς και της συναδέλφωσης των εθνών, εκφράζουμε τις εγκάρδιες ευχαριστίες μας για την σε βιβλία προσφορά σας.

Ο Διευθυντής της Σχολής

Marcel Voisin

Η καθηγήτρια

Ισαβέλλα Μαράτου-Αργυράκη**“ ΕΥΓΕ ”**

Στις 15 Απριλίου 1992, όσοι παρευρεθήκαμε στην Πνευματική Εορτή του ΤΑΚΗ ΤΡΑΝΟΥΛΗ, απολαύσαμε μια πολύ όμορφη βραδιά, από αυτές που έχει καθιερώσει ο σπουδαίος και τρανός αυτός ΑΝΘΡΩΠΙΟΣ. Βράβευσε τη χορωδία των εργατών Λαυρίου, καθώς και τη φιλαρμονική του Δήμου Λαυρίου, οι οποίοι μας ψυχαγόησαν με τις μελωδίες τους.

Επίσης βράβευσε τη μεγάλη και σεμνή τραγουδίστρια Ελίζα Μαρέλλη, που κι αυτή μας μάγεψε με παλιές και νέες επιτυχίες.

Κάθε βραβείο συνοδεύτηκε από επιταγή 500.000 (πεντακοσίων χιλιάδων) δρχ.

Επακολούθησε δεξίωση. Φυσικά η είσοδος ήταν ελεύθερη.

Τέτοιες απλόχερες προσφορές δίνονται κάθε χρόνο σε διάφορους καλλιτέχνες και πνευματικούς ανθρώπους, από το ταμείο του κοινωφελούς αυτού Ιδρύματος, που η δημιουργία του οφείλεται εξ ολοκλήρου στον ίδιο τον κ. Τάκη Τρανούλη, στον οποίον αξίζει ένα μεγάλο ΕΥΓΕ.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΠΑΜΠΙΑΤΣΙΚΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

1. ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Όσοι εκ των κ.κ. παραληπτών των τευχών του περιοδικού μας ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ θέλουν να συνεχίσουμε την αποστολή των (τευχών), πρέπει να εγγραφούν συνδρομητές του περιοδικού μας. Η ετήσια συνδρομή αναγράφεται στη 2η σελ. εκάστου τεύχους.

Εκείνοι όμως που θέλουν να συμβάλλουν θετικότερα στην υλοποίηση των σκοπών των Ομίλων μας (εκτός των δωρεών, κληροδοσιών κ.λ.π. που είναι οι πλέον αποτελεσματικές) πρέπει να εγγραφούν μέλη στον πλησιέστερο Οργανισμό (Όμιλο ή Τοπικό Τμήμα).

Η ετήσια συνδρομή είναι 2.000 δρχ. Σε περίπτωση μη ιδρύσεως ακόμη Τοπικού Τμήματος ή Παραρτήματος του Οργανισμού για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας στην πόλη τους, παρακαλούνται να ενδιαφερθούν να πληροφορηθούν τη σχετική κίνηση μέσω του Οργανισμού ή άλλου Ομίλου.

Εάν δεν έχει δημιουργηθεί κάποιος πυρήνας στην πόλη τους, παρακαλούνται να πρωτοστατήσουν στην ίδρυση Τοπικού Τμήματος.

Αντίγραφο του Καταστατικού και σχετικές οδηγίες δύνανται να λάβουν από τον πλησιέστερο Όμιλό μας.

2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΙΡΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Παρακαλούνται τα μέλη των Ομίλων για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας, όπως και οι συνδρομητές του Περιοδικού ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ να αποστέλλουν εγκαίρως τις συνδρομές τους.

3. ΕΥΘΥΝΗ

Οι γνώμες που διατυπώνονται στα ενυπόγραφα άρθρα απηχούν την προσωπική άποψη του συγγραφέα και δεν αποτελούν επίσημη τοποθέτηση της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού μας ή των Ομίλων μας.

4. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΔΩΡΕΑΝ

Ο Όμιλος για τη Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας Αθηνών παραδίδει μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας για ξένους στο ΚΕΟ, οδός Μιχ. Βόδα 28, με την κ. Αγγελική Πανωφοροπούλου σε 150 περίπου μαθητές και από το Σεπτέμβριο θα δημιουργηθεί και δεύτερο κέντρο στην πλατ. Ομονοίας. Πληροφορίες: Γραφεία Ομίλου, Ακαδημίας 57 τηλ.: 3610811 και 7525894.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Ειδοποιούνται οι κ.κ. παραλήπτες του τριμηνιαίου περιοδικού μας ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ ότι το ιδιαίτερο ένθετο το οποίο δεν είναι βιβλιοδετημένο (κολλημένο) μαζί με τα άλλα τυπογραφικά του διπλού τεύχους 9-10, θα το τοποθετήσουν στο τέλος του τεύχους 7-8, μετά τη σελίδα 364, διότι είναι τα αλφαβητικά ευρετήρια όλου του Α' τόμου και πρέπει να δεθούν μαζί με ολόκληρο τον τόμο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ
Δ/ση: Ακαδημίας 57 ~ γρ. 110
τηλ. 3610811, 7525894
106 79 ~ Αθήνα ~ HELLAS

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔ. 113/1990
IMPRIME FERME; SOUS PEMPIS
NO 113/1990 C.E. KESSARIANI
ATHENES CRECE

Τιμή Διπλού Τεύχους Δρχ. 400